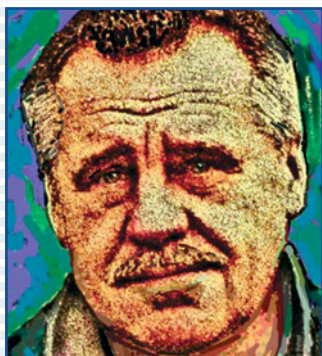
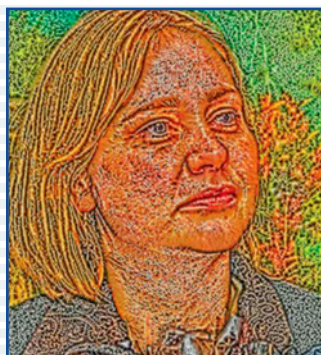
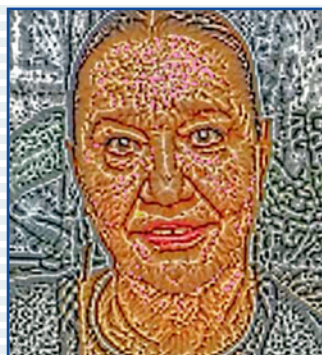

ŽURNALISTIKA

2024 Nr. 3 (49)

INTERVIU

ŽURNALISTAI

ETIKA

DATOS

ISTORIJA

KŪRYBA

KELIONĖS

KRONIKA

ŽURNALISTIKA

2024 Nr. 3 (49)

ŽURNALISTIKA 2024 Nr. 3 (49)

Leidžiamas nuo 1973 m. Nuo 2024 m. leidžiamas kas tris mėnesius.

Leidžia **Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija**

Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius
www.lzs.lt

Partneris **Lietuvos žurnalistų sąjunga**

Redakcinė kolegija

Jolanta Beniušytė
Dainius Radzevičius
Jonas Staselis
Damijonas Šniukas
Juozapas Vytas Urbonas

Vyriausiasis redaktorius

Vytautas ŽEIMANTAS
Tel. +370 674 66 264
vzeimantas@gmail.com

ISSN 0135-1346

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Medijų rėmimo fondas remia projektą „**Medijos, kultūra, žmonės – monologas, dialogas**“.

Fondas yra įsipareigojęs 2024 m. projektui vykdyti suteikti 10 000 eurų finansinę paramą („Eldoradas Butrimas: apie karą ir Rusijos nusikaltimus Ukrainoje“, „Lietuvių kalbos gynėjo Antano Macijausko premija – žurnalistei Danguolei Bunikienei“, „Mato Šalčiaus premija – žurnalistui Viktorui Jakovlevui“, „Kaip kovoti su dezinformacija demokratinėse šalyse?“, „Jolanta Beniušytė: „Lietuvos žurnalistų sąjunga – vienintelė mano partija“, „Šiauliečių savitraštis „Etaplius“: žurnalistų smalsumas vedė ir tebeveda pirmyn“, „Spaudos atstovas olimpinėse žaidynėse. Ką jis veikia?“, „Paryžiaus olimpinės žaidynės žurnalistų ir dailininko akimis“, „Išpūdingi Alberto Vaidilos žurnalistų portretai“, „Jonas Avyžius prie rašomojo stalo“, „Kas, kur, kada – nuo 2024 m. liepos iki spalio“).

Redakcija neatsako už žurnale pareikštas nuomones.

Viršelyje – Alberto Vaidilos sukurti žurnalistų portretai. Pirmoje eilutėje – Antanas Andrijonas, Jolanta Beniušytė, Vladimiras Beresniovas, Bronius Čekanauskas. Antroje eilutėje – Giedrė Didžiapetrienė, Vytautas Kvietkauskas, Laima Lingytė, Birutė Mačienė. Trečioje eilutėje – Loreta Nikolenkienė, Audronė Nugaraitė, Gediminas Pilaitis, Dainius Radzevičius. Ketvirtoje eilutėje – Gražina Sviderskytė, Juozas Šalkauskas, Kazys Kęstutis Šiaulytis, Vladas Vertelis.

Tiražas 520 egz.

Parengė spaudai Lj „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius, www.kriventa.lt

Kalbos redaktorė Angelė Pletkuvienė
Dizainerė Ilona Chmieliauskaitė

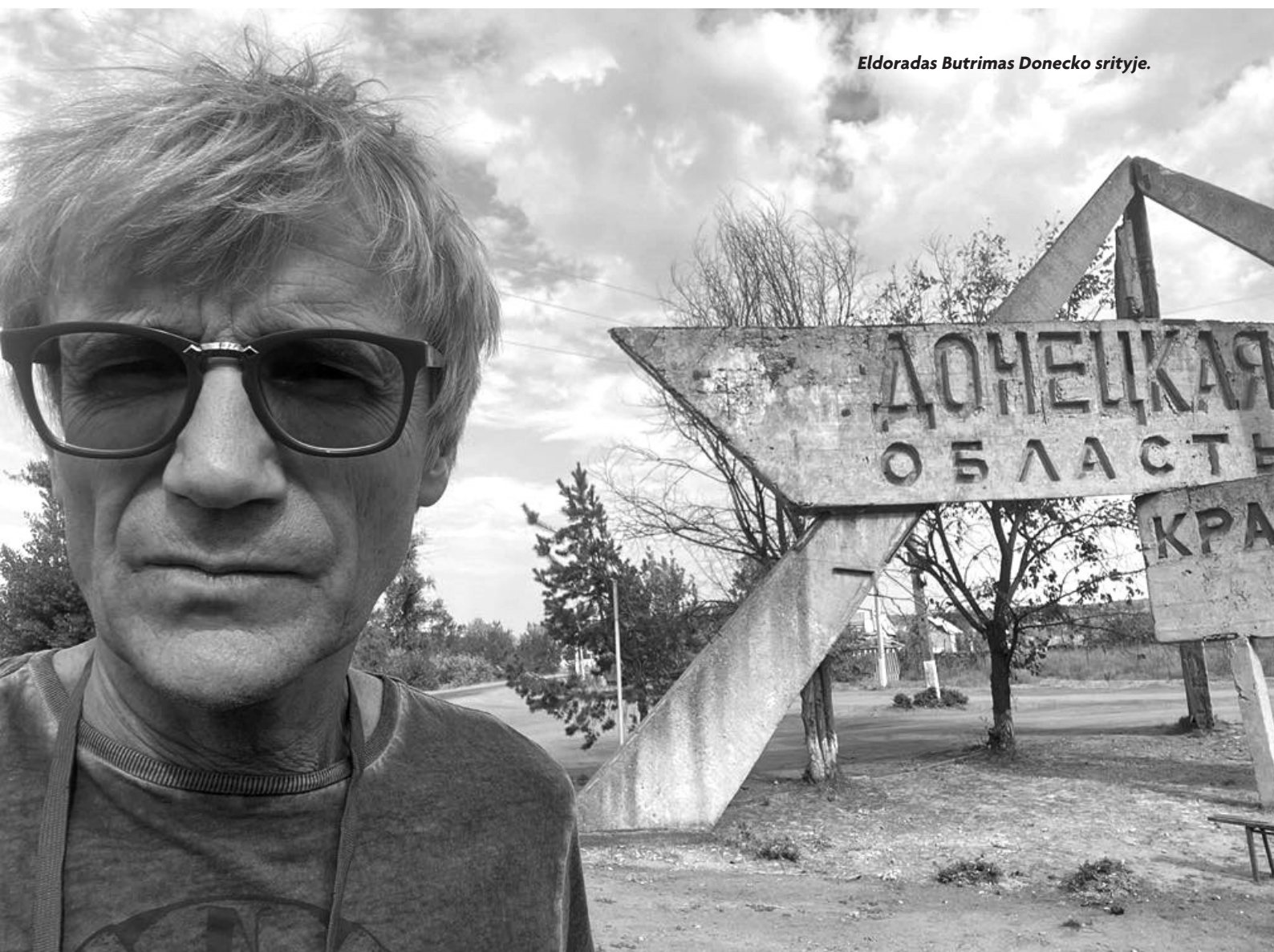
Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius

ELDORADAS BUTRIMAS: APIE KARĄ IR RUSIJOS NUSIKALTIMUS UKRAINOJE

Vytauto Gedgaudo premija šiemet paskirta žurnalistui ELDORADUI BUTRIMUI, kuris, Rusijai užpuolus Ukrainą, išvyko ten ir jau trejus metus regioninei bei nacionalinei spaudai siunčia reportažus iš kariaujančios šalies apie karo realybę. Jo straipsnius gauna daugiau nei dešimt regioninių laikraščių, lvz.lt, lrt.lt, savo įspūdžius žurnalistas viešina LRT radijuje ir socialiniuose tinkluose. E. Butrimas rašo labai jautriai, jo rašiniai padeda skaitytojams geriau suvokti sunkią karo realybę.

Ir per šių metų Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną laureatas buvo Ukrainoje, todėl apdovanojimų šventėje dalyvavo tik nuotoliniu būdu. Tokiu pat būdu su E. Butrimu kalbėjomės ir apie karą Ukrainoje, žmonių nuotaikas, žurnalistų darbą kovojančioje šalyje bei apie labai laukiamą karo pabaigą.

Eldoradas Butrimas Donecko srityje.

– Kiek laiko nuo karo pradžios esate Ukrainoje?

– Atvykau į Ukrainą antrą karo savaitę. Pabūnu 4–5 mėnesius, tada grįžtu kelioms savaitėms pailsėti į Lietuvą. Rusijai užpuolus Ukrainą, dar tą pačią dieną nusprendžiau, kad ten vyksiu. Tuo metu dirbau „Lietuvos ryto“ korespondentu Varšuvoje ir man buvo apmaudu, kad nei joks Lietuvos laikraštis, nei televizija nepasiuntė į karo zoną nuolatinio korespondento, nors iš Lenkijos ten išskubėjo daug žurnalistų. Redaktorius nepriarė mano norui vykti į Ukrainą, tad išvažiavau savo lėšomis.

– Žurnalistu dirbate daugiau kaip trisdešimt metų, gyvenote keliuose šalyse. Jūsų nuomone, karo ir taikos metų žurnalistika daug skiriasi?

– Skiriasi tuo, kad karo metu žiniasklaidoje padaugėja propagandos ir dalis žurnalistų tarsi ima lenktyniauti, kas labiau išsityčios iš priešų ir išaukštins savus karius bei šalies vadovus. Kartais kyla mintis, jog lazda yra perlenkiama, objektyvumo nedaug.

– Savo publikacijose spaudoje ir feisbuke pasakojate labai jautrias Ukrainos gyventojų istorijas. Ar žmonės noriai kalbasi su žurnalistu lietuviu?

– Pasitaiko visko: vieni kalba, kiti – ne. Daug žmonių per karą tapo labai nepatiklūs, bijo atvirauti, tad tenka ieškoti tokių, su kuriais pavyksta išsinekti, jie sutinka pasipasakoti savo išgyvenimus, net ir labai skaudžius.

– Ką norite pabrėžti savo rašiniuose?

– Apie karo žiaurumus ir sunkumus noriu papasakoti taip, kaip tai mato paprasti žmonės ir kariai, o ne politikai ar karo vadai.

– Turite kokių nors taisyklių, kaip pasiekti pafrontės gyvenvietes ir prakalbinti žmones?

– Lengviau sekasi prakalbinti žmones nusigavus arčiau fronto, nes tada tiek kariškiai, tiek civiliai į žurnalistą žiūri kaip į savą žmogų, tokį, kuris rizikuoja gyvybe panašiai, kaip ir jie. Lengviau surasti nuoširdžių pašnekovų ir gyvenant pigiuose nakvynės namuose ar važiuojant pigesnės klasės traukinio vagonė, nes tada irgi žvelgiama kaip į saviškį – karo vargus kenčiantį asmenį. Dar išsikalbėti padeda tai, kai pasakau, jog Ukrainoje esu nuo pirmo karo mėnesio ir taip pat patyriau kelias gyvybei pavojingas situacijas.

– Kaip dabar dirba žiniasklaida ir žurnalistai Ukrainoje? Ar dažnai tenka sutikti kolegų? Gal galite kiek papasakoti, kaip jie supranta savo misiją.

– Ukrainos žiniasklaida, manau, yra pasikeitusi, ji daug vietos skiria propagandai, skatina būti vieningiems, aukoti pinigus kariuomenei, praneša apie pergales. Karo pradžioje užsienio korespondentai iš Kyjivo buvo pasitraukę į Lvivą, dabar dauguma vėl sostinėje. Į pafrontę užsienio žurnalistai važiuoja trumpam, o iš apkasų reportažus rengia beveik vien ukrainiečiai.

– Kaip visuomenė vertina Ukrainos puolimą Kursko srityje?

– Ši operacija buvo netikėta ne tik Rusijai, bet ir Ukrainos žmonėms, nes apie ruošimąsi jai žinojo tik labai siauras

Pafrontėje tenka ir šalmą užsidėti, ir neperšaujamą liemenę vilkėti...

žmonių ratas. Ukrainiečiai iš pradžių džiūgavo, nes tai vertino kaip savos armijos galios pademonstravimą ir antausį Putinui, kuris sakė, kad Ukrainą užims per tris paras, o karą Kyjivas gebėjo išplėsti ir į pačią Rusiją. Praėjus dviem mėnesiams nuo operacijos pradžios euforija atslūgo.

Kursko operacija atnešė papildomo nerimo su ta Rusijos sritimi besiribojančio Sumų regiono gyventojams. Gali mai iš keršto Rusija tą regioną ėmė apšaudyti kelis kartus dažniau, todėl daug pasienio gyvenviečių teko evakuoti, iš Sumų buvo iškeldinti visi vaikų namai. Sumų regiono, turinčio ilgiausią sienos su Rusija atkarpą Ukrainoje, pasienis ėmė virsti pilkąja zona – niekieno žeme, pavojinga gyvybei.

Sumuose kalbinti praeiviai nerimavo, kad Rusijos pajėgos anksčiau ar vėliau išstums ukrainiečius iš Kursko, o tada ims dar labiau apšaudyti regiono sostinę ir jai grės Chersono likimas. Dauguma verslininkų įmones perkėlė į Vakarų Ukrainą bei užsienį arba uždarė, todėl mieste vis sunkiau rasti darbo. Klesti tik kavinės ir maisto parduotuvės, nes į miestą sugužėję kariškiai jose maitinasi, apsiperka.

– Kokios Ukrainos žmonių nuotaikos trečiaisiais karo metais?

– Tai, kad situacija fronte nėra gera, labai trūksta karių, matyti visose Ukrainos vietose. Spalio pabaigoje Charkive fotografavau, kaip policija blokavo gatves tikrindama, ar vairuotojai yra užsiregistravę kariniame komisariate. Anksčiau tikrindavo prie metro (mane tikrino 4 kartus), prekybos centrų, darboviečių, o dabar ir restoranuose, kino teatruose, sporto aikštelėse.

– Gal galime pakalbėti apie karių nuotaikas? Ar jiems užtenka ginkluotės?

– Kariai neslepia, jog priešai turi daugiau šauktinių, artilerijos šaudmenų, dronų, antidronų, o ukrainiečiams daug ko trūksta. Būna ir dezertyrų, jie pasiryžę geriau kelerius metus atsėdėti kalėjime, nei žūti kovos lauke.

– Kaip vertinamas prezidento V. Zelenskio parengtas Taikos planas, ar jo populiarumas nemažėja?

– Taikos planas apaugo gaudais, nes visuomenei nebuvo plačiai pristatytas. Kai kurie ekspertai, pasiremami Vakarų žiniasklaidos informacija, tvirtina, jog Taikos planas yra ne kas kitkas, kaip prašymas – didesnės finansinės paramos

Eldoradas Butrimas prie susprogdinto daugiabučio namo. Nuotraukos iš asmeninio E. Butrimo archyvo

bei leidimo naudoti Vakarų ginkluotę tolimiems apšaudymams Rusijoje.

Jei karas visgi užsitęs dar metus ar kelerius, situacija gali dar labiau pablogėti tiek fronte, tiek visuomenėje. Pastarąjį vieninga buvo tik pirmus kelis karo mėnesius, o dabar yra susiskaidžiusi į tuos, kurie kariauja ar talkina armijai, ir tuos, kurie to nedaro. Visi išgyvena mažesnį ar didesnį stresą, tačiau dalis nenori su karu turėti nieko bendro ir tarsi nuo jo atsiriboja, vakarus leidžia kavinėse.

– Šiomet gavote Medijų rėmimo fondo stipendiją tiriamajai žurnalistikai. Kaip suformulavote savo tyrimų temą?

– Suplanavau Rusijos vykdomų nusikaltimų tyrimą, tai iš esmės ir darau nuo pat atvykimo į Ukrainą dienos.

– Dėkoju už pokalbį ir linkiu sėkmės.

Kalbėjosi DAIVA ČERVOKIENĖ

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

LIETUVIŲ KALBOS GYNĖJO ANTANO MACIJAUSKO PREMIJA – ŽURNALISTEI DANGUOLEI BUNIKIENEI

Iškilaus kovotojo už lietuvišką spaudą, publicisto ir leidėjo Antano Macijausko premija Biržų miesto šventės metu (rugpjūčio 3 d.) įteikta istorines laidas ir dokumentinius filmus kuriančiai žurnalistei, Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) narei DANGUOLEI BUNIKIENEI už dokumentinį filmą „Kai baltas Vytis pakils“ apie partizanę Dianą Glemžaitę. Laureatei įteiktas Stasio Makaraičio sukurtas A. Macijausko medalis, Biržų rajono savivaldybės įsteigtas 1 000 eurų prizas ir A. Macijausko monografija. Premiją įteikė Biržų rajono meras Kęstutis Knizikevičius, LŽS ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) pirmininkas Dainius Radzevičius.

*Danguolė Bunikienė
su Antano Macijausko medaliu.*

Po apdovanojimų ceremonijos. Iš kairės: Vidas Mačiulis, Danguolė Bunikienė, Kęstutis Knizikevičius, Astra Korsakienė ir Dainius Radzevičius.
Jūratės Radzevičienės nuotr.

ŠEŠIOLIKTOJI PREMIJA

Šiomet A. Macijausko premija buvo teikiama šešioliktą kartą. Pretendentus gauti premiją vertino LŽS pirmininko pavaduotojo Vytauto Kvietkausko vadovaujama komisija, kurioje dirbo Janina Bagdonienė, Audronė Nugaraitė, Jūratė Laisvūnė Šatienė, D. Radzevičius ir Jonas Staselis.

„Antisovietinio pasipriešinimo partizaniniame kare kartu su savo vyrais, broliais, tėvais dalyvavo ir moterys. Statistikos duomenimis, rezistencijos pogrindyje galėjo būti apytiksliai 4,6 tūkstančio moterų, įskaitant ryšininkes ir rėmėjas. Moterų partizanų, gyvenusių bunkeriuose ir tapusių būrių narėmis, galėjo būti apie 750. Įdomiausia tai, kad moterys, padėjusios ginti Tėvynę, nesijautė jokiais herojėmis. Viena jų – poetė iš Aukštaitijos, studijavusi tuometiniame Kauno Vytauto Didžiojo universitete filologiją, Diana Glemžaitė. Okupantų sugniuždytą tik pradėjusį skleisti talentą, poetės pasirinkimus, atskleidžiančius jos charakterį ir tėvų auklėjimą, to laikmečio kaimo žmonių nuoširdumą ir bendrystę, psichologinę stiprybę ir partizaninio karo rykštę – išdavystę ir siekėme atskleisti dokumentiniame filme „Kai baltas Vytis pakils“, – sakė D. Bunikienė.

FILMO HEROJĖ – PARTIZANĖ DIANA GLEMŽAITĖ

D. Glemžaitė, viena ryškiausių pokario partizaninės poezijos kūrėjų, gūdų lapkritį išeidama žiemoti į bunkerį su mylimu vyru partizanu J. Bulovu paskutiniame laiške rašė: „Jei negrįžčiau, kaip justai, neminėkit labai blogai. Einam ten, kur nebus išsigelbėjimo, jei rusai užpuls, bet ten tikrai niekam mes nepakenksim.“

Partizaninėje spaudoje D. Glemžaitė spausdino patriotinius eilėraščius, jie plito tarp gyventojų. Parengė rankraštinį rinkinį „Penktieji laisvės kovų metai“ (1949). Eilėraščiai autentiškai išreiškia ginkluotosios kovos dramatiškumą, jų stilistika artima neoromantinei lyrikai.

Jaunos poetės, kovojusios ir žuvusios už Lietuvos laisvę, tragiškos lemties istoriją likimas buvo nugramzdinęs į užmarštį ilgiems dešimtmečiams. Bolševikai labai stengėsi Glemžų pavardę ir D. Glemžaitės viltingai Lietuvos laisvę pranašavusias eiles ištrinti iš žmonių atminties.

Nepriklausomybės aušroje partizanę ir poetę pažinojusių žmonių pastangomis poetės kūryba buvo surinkta iš

„Gal ir laisvės vietoj pasiseks sulaukti“
D. Glemžaitė

2024 m. kovo 7 d. 16 val.

Pasitinkant Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną
maloniai kviečiame į dokumentinio filmo peržiūrą

„Kai baltas Vytis pakils“

Poetės partizanės Dianos Glemžaitės 100-osioms gimimo metinėms.

Peržiūroje dalyvaus filmo scenarijaus autorė,
LŽS Kauno skyriaus narė Danguolė Bunikienė

Renginio vieta:

Žurnalistų namai (III a.), Jogailos g. 11, Vilnius

Filmo sukūrimą dalinai rėmė: Rokiškio, Kupiškio ir Zarasų raj. savivaldybės,
taip pat Kupiškio ir Rokiškio raj. įmonės.

Filmo „Kai baltas Vytis pakils“ peržiūros Žurnalistų namuose plakatas.

Kadrai iš filmo „Kai baltas Vytis pakils“.

atminimo knygelių, tarpukariu leistų laikraštelių, pavienių iš mokyklinio sąsiuvinio išplėštų lapelių, giminaičių išsaugotų sąsiuvinų. D. Glemžaitės poezija atgimė knygele „Mes mokėsime numirti“.

Tokiu pat pavadinimu poetės sukurti du eilėraščiai (įvardyti pirma ir antra dalimi) dažnai skamba pilietinio pasipriešinimo, Gedulo ir vilties bei kitų valstybės atmintinų

renginių metu. Pagal D. Glemžaitės parašytus žodžius atlikėjai kuria laisvės kovų dainas.

PENKTAS FILMAS

Laidos kūrėjai pažymi, kad filmas skirtas poetės partizanės D. Glemžaitės 100-osioms gimimo metinėms, kurias minėsime 2025 m. Aukštaitijos miestus, bažnytkaimius, istorines

vietoves, kuriomis vaikščiota poetės Dianos, jamžino operatorius R. Karalius. Pagrindinės filmo herojės D. Glemžaitės vaidmenį atliko Kauno valstybinio lėlių teatro aktorė Vigita Rudytė, jos mylimąjį partizaną Juozą Bulovą – rekonstruktorių klubo „Miško broliai“ narys Eimantas Gelūnas. Filmu konsultantė – gerai žinoma televizijos režisierė, LŽS ir NŽKA narė Laima Lingytė. Užkadrinį tekstą skaito LŽS narys Vilius Kaminskas, o filmo scenarijaus autorė ir režisierė – žurnalistė D. Bunikienė.

Filmu kūrėjas konsultavusi režisierė L. Lingytė apie dokumentinę kino apybraižą rašo: „Filmas yra apie okupantų sugniuždytą tik pradėjusį skleisti talentą, poetės pasirinkimus tapti ryšininke ir partizane, atskleidžiančius jos charakterį ir tėvų auklėjimą, to laikmečio kaimo žmonių nuoširdumą ir bendrystę, psichologinę moterų stiprybę ir partizaninio karo rykštę – išdavystę.“

Tai jau penktas D. Bunikienės filmas, sukurtas patriotine tema. Sužinojusi apie paskirtą premiją ji sakė: „Paspriešinimo kovų dokumentika – man tai įtraukioji dokumentika. Kūrybos atžvilgiu tebėra neišsemta sritis, sakyčiau, mūsų kartos per vėlai atrasta. Todėl mes praradome labai daug autentiškų prisiminimų iš pirmų lūpų apie šį laikotarpį. Du dešimtmečius kuriam istorinės dokumentikos kultūros laida „Brydės – Lietuvos dvarai“ atvedė iki sudėtingesnių režisūrinių sprendimų kuriant dokumentinius filmus patriotine tematika.“

2024-IEJI – ANTANO MACIJAUŠKO METAI

A. Macijausko (1874–1950), iškilaus kovotojo už lietuvišką spaudą, asmenybei įprasmininti premiją 2008 m. įsteigė LŽS, NŽKA ir Biržų rajono savivaldybė. Apdovanojimas skiriamas už geriausias žurnalistikos darbus (straipsnius, publikacijas, televizijos ir radijo laidas), paskelbtus visuomenės informavimo priemonėse, arba iniciatyvas, ugdančias pilietinį patriotizmą, nacionalinio pasididžiavimo jausmą, meilę valstybinei kalbai ir nacionalinei kultūrai.

A. MACIJAUŠKO PREMIJOS LAUREATAI:

Indrė Makaraitytė (2008);
Vitalija Morkūnienė (2009);
Juozas Šalkauskas (2010);
Jūratė Ablačinskaitė (2011);
Daiva Grikšienė (2012);
Romas Sadauskas-Kvietkevičius (2013);
Algirdas Vladislovas Butkevičius (2014);
Virginijus Savukynas (2015);
Vaiva Lanskoronskytė-Stanienė ir Ignas Stanys (2016);
Biržų krašto žmonės (2017);
Živilė Kavaliauskaitė (2018);
Lilija Valatkienė ir Vytautas Jonas Juška (2020);
Vytautas Žeimantas (2021);
Edmundas Ganusauskas (2022);
Romualdas Norkus (2023);
Danguolė Bunikienė (2024).

Su A. Macijausko asmenybe glaudžiai siejasi Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Tai jis 1900 m. Sankt Peterburge išleido lietuvišką žemėlapi „Žemlapis Lietuviškai Latviško krašto“. Cenzūrai uždraudus jį platinti, Vyriausiosios spaudos reikalų valdybos viršininkui kunigaikščiui N. V. Šachovskojui A. Macijauskas iškėlė bylą ir ją laimėjo įrodęs, kad lietuviškosios spaudos draudimas yra juridškai neteisėtas. Byla buvo vienas pagrindų baigti spaudos draudimą.

NŽKA 2024-uosius paskelbė A. Macijausko metais.

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

MATO ŠALČIAUS PREMIJA – ŽURNALISTUI VIKTORUI JAKOVLEVUI

Šiomet Mato Šalčiaus premijos konkurso nugalėtoju tapo žurnalistas VIKTORAS JAKOVLEVAS – už internetinį kelionių žurnalą „Rūdys niekad nemiega“.

Viktoras Jakovlevas
Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Premiją Viktorui Jakovlevui įteikė Prienų rajono savivaldybės meras Alvydas Vaicekuskas ir LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius. Prienų rajono savivaldybės nuotr.

Žymas Lietuvos visuomenės veikėjo, rašytojo, žurnalisto, keliautojo ir idealisto, kraštiečio Mato Šalčiaus premijos steigėja yra Prienų rajono savivaldybė. Konkursas ir apdovanojimo renginys rengiami kartu su Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS).

Premija skiriama žurnalistams už pasaulio pažinimo skatinimą bei brandžius ir išsamius spaudos, radijo, fotografijos, televizijos, interneto žiniasklaidos autorinius darbus kelionių tematika, paskelbtus per kalendorinius metus.

Konkursas premijai gauti organizuojamas kiekvienais metais. Premija – 2 000 Eur.

Šiomet pasiūlyti apdovanoti trys kandidatai. Pateiktus pasiūlymus svarstė Prienų rajono savivaldybės mero potvarkiu sudaryta Mato Šalčiaus premijos skyrimo komisija. Komisijos pirmininkė – Prienų rajono savivaldybės vicemerė Jūratė Zailskienė, jos pavaduotojas – LŽS Kelionių žurnalistų klubo pirmininkas Gerimantas Statinis, nariai: Prienų Justino Marcinkevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Daiva Čepeliauskienė, Prienų rajono savivaldybės administracijos Kultūros ir turizmo skyriaus vedėjas Rimantas Šiugždinis, Prienų rajono savivaldybės administracijos Kultūros ir turizmo skyriaus vyriausioji specialistė Irena Urbanavičienė, LŽS Kelionių žurnalistų klubo nariai Edmundas Ganusauskas, Ona Nosevičienė ir Linas Senkus.

Vertinimo komisijos sprendimu Mato Šalčiaus premijos konkurso nugalėtoju tapo žurnalistas Viktoras Jakovlevas – už internetinį kelionių žurnalą „Rūdys niekad nemiega“.

Sužinojęs, kad jam paskirta premija, V. Jakovlevas tai, ką tuo metu jautė, apibūdino šitaip: „Buvo didelė audra. O po jos tas keistas ramybės jausmas. Civilizacija, rodos, buvo grįžusi į tėvų namus Žemaitijoje, nes sutaisė elektrą, atsirado vanduo. Tik dideli debesys vyniojosi dangumi, o aš baidinėjau pirmą ryto kavą, galvodamas apie savaitės darbus. Netikėtai suskambo telefonas, kuriuo vakar negalėjau naudotis, nes laidai į ryšio bokštą buvo dar nesuremontuoti. Dar vienam perkūnui, šįkart be audros, nebuvau pasiruošęs.

– Labas rytas, Prienų meras. Esu įpareigotas pranešti, kad jums ir žurnalui „Rūdys niekad nemiega“ paskirta Mato Šalčiaus premija...

Vėliau buvo mano džiaugsmas ir dėkingumas, dar šiek tiek pakalbėjome apie motociklus ir keliones, apie artėjančią Prienų šventę, kurios metu turėjo būti įteiktas apdovanojimas.

Tada, padėjęs ragelį, pabandžiau viską suvokti: per beveik dvejus metus nuo žurnalo įkūrimo aprašėme savo keliones keturiuose kontinentuose, sukūrėme kelionių ir nuotykių filmų, net vieną trumpą dokumentiką apie enduro

sportininką Mykolą Paulavičių; spausdinome provokuojančius pasvarstymus apie šiuolaikinę lietuvių motokultūrą bei gabaliuką į lietuvių kalbą (sakyčiau, nepelnytai) neišverstos kelionių knygos... Premija labai solidi ir, sakau su lietuvišku kuklumu, stačiai netikėta.“

M. Šalčiaus premija įteikta rugpjūčio 31 d. Duonos ir ugnies festivalyje, kuris vyko Prienų Beržyno parke.

Premiją V. Jakovlevui įteikė Prienų rajono savivaldybės meras Alvydas Vaicekuskas ir LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius.

„Rūdys niekad nemiega“ yra nepriklausomas kelionių žurnalas, rašomas keleto motociklizmo entuziastų (žurnalistai V. Jakovlevas, Donatas Stundis ir Rimantas Vančys). Žurnalo nuoroda <https://www.rudysnemiega.eu/>.

MATO ŠALČIAUS PREMIJOS LAUREATAI:

- 1990 m. Ričardas Sartatavičius ir Gediminas Pilaitis už videofilmą „Trispalvė Atlante“;
- 2009 m. Gerimantas Statinis už knygą „Pasiklydęs Amazonijoje: Mato Šalčiaus klajonių pėdsakais“;
- 2010 m. Dainius Kinderis už knygą „Atgal į Afriką“;
- 2011 m. Justinas Lingys už septynių dokumentinių televizijos apybraižų ciklą „Kalnai – mano gyvenimas“;
- 2012 m. Jonas Nekrašius už knygą „Olegas Truchanas – Lietuvos ir Australijos legenda“;
- 2013 m. Kristina Stalnionytė už sukurtą interaktyvią internetinę kelionių svetainę www.visikeliai.com;
- 2014 m. Arnoldas Čaikovskis (po mirties) už knygą „Buriuotojo svajonių paukštė“;
- 2015 m. Edmundas Ganusauskas už knygą „Vanduo – tai gyvybė: Vidmanto Urbono žygis pasaulio ežerais“;
- 2016 m. Venantas Butkus už knygą „Burėse – Baltijos vėjas: buriuotojo užrašai“;
- 2018 m. Ona Nosevičienė, žurnalo „Kelionės ir pramogos“ redaktorė;
- 2019 m. Eglė Gerulaitytė už knygą „Amerika be dangoraizių. Bastūnės liudijimai 2“;
- 2020 m. Rimas Bružas už dokumentinių filmų ciklą „Nuo Baltijos iki Bengalijos“;
- 2021 m. Vytautas Kandrotas, keliautojas, fotografas, leidėjas, VšĮ „Terra publica“ steigėjas ir vadovas;
- 2022 m. Leonardas Skirpstas, fotožurnalistas, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys;
- 2023 m. Raimondas Puišys už fotoalbumus „Asmenybė, prilygstanti kalnui“, „Ekspedicija „Lai Vėjus 2021“, autorinių darbų kelionių tematika viešinėmą ir pristatymą įvairiose parodose bei susitikimuose;
- 2024 m. Viktoras Jakovlevas už internetinį kelionių žurnalą „Rūdys niekad nemiega“.

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

KAIP KOVOTI SU DEZINFORMACIJA DEMOKRATINĖSE ŠALYSE?

DAINIUS RADZEVIČIUS
JONAS LEONAS RADZEVIČIUS

Dezinformacija yra vienas pigiausiai gaminamų ginklų, kuris gali priversti atskirus žmones, jų grupes ar net dideles visuomenes ir šalis klaidingai įsivaizduoti realybę arba ją matyti taip, jog bus priimti klaidingi ir net pavojingi sprendimai. Ką jau kalbėti apie tai, jog dezinformacijos kampanijos gali sužlugdyti finansines institucijas, biržas ar rinkas.

NEMELUOK

Dainius Radzevičius
Nuotrauka iš asmeninio albumo

Šiame „Žurnalistikos“ numeryje tęsiame pokalbį su komunikacijos ekspertais, mokslininkais ir dezinformacijos tyrėjais bandydami aiškintis, ar kova baudžiamosiomis priemonėmis su dezinformacija gali padėti suvaldyti ar net sunaikinti šį reiškinį. Kas būtų, jei visi piliečiai staiga imtų atidžiai vertinti kiekvieną informacijos vienetą viešojoje erdvėje ir, pastebėję dezinformacijos požymių, kreiptųsi į prokuroras, kad šie surastų ir nubaustų kaltininkus. O jei tokių pranešimų būtų šimtai per dieną? Arba tūkstančiai?

Šiandien kalbiname keletą komunikacijos ekspertų, kurie savo darbe ne kartą yra susidūrę su dezinformacija ir turėjo imtis praktinių priemonių prieš sąmoningai skleidžiamą melą.

ŽMOGAUS PRIGIMČIAI BŪDINGA MELUOTI, MANIPULIUOTI, PRISITAIKYTI

ELENA MARTINONIENĖ

Generalinės prokuratūros Komunikacijos skyriaus vedėja

Daug metų aktyviai dalyvauja komunikacijos asociacijų veikloje ir dalijasi patirtimi su kitais medijų ekspertais.

Nuotrauka iš asmeninio albumo

Ar įmanoma sustabdyti dezinformaciją? Ar egzistuoja sidabrinė kulka – kokia nors priemonė, galinti užgniaužti šį reiškinį? Ar tai galėtų būti kietosios (angl. *hard*) arba švelniosios (angl. *soft*) priemonės? Kokios būtų efektyviausios kovos su dezinformacija priemonės?

Mano nuomone, nėra vienos sidabrinės kulkos, kuri galėtų visam laikui išnaikinti dezinformaciją. Tai, ką žinome apie

šį reiškinį, rodo, kad dezinformaciją kuria žmonės. Taip pat jau pradedamas įtraukti ir dirbtinis intelektas.

Dezinformacija yra žmogiškosios prigimties dalis, todėl ji tikrai nesibaigs savaime. Mes galime taikyti priemones, kurios mažintų dezinformacijos daromą žalą. Tai turėtų būti kompleksinės priemonės, pradedant nuo švietimo ir kritinio mąstymo ugdymo.

Ypač svarbu pradėti nuo vaikų ugdymo – mokyti juos atsirinkti informaciją, mąstyti racionaliai ir kritiškai. Tai, ko mokėme dar nuo antikos laikų, tačiau dabar dažnai pamirštama.

Galime kalbėti ir apie teisėsaugos veiksmus, pavyzdžiui, informacijos užkardymą, tačiau tai tikrai nėra pagrindinis sprendimas.

Kovos su dezinformacija metu dažnai taikomos kietosios priemonės. Tai matyti, kai dezinformacijos mastai pasiekia tokius lygius, jog kyla grėsmė nacionaliniam saugumui. Lietuva ir kitos valstybės jau buvo susidūrusios su situacijomis, kai dėl dezinformacijos imtasi kraštutinių priemonių, pavyzdžiui, uždarytos žiniasklaidos priemonės, blokuotas internetas, keliamos baudžiamosios bylos. Kaip vertinate tokių priemonių taikymą demokratinėse visuomenėse? Ar gali būti, jog ateityje baudžiamoji atsakomybė dėl dezinformacijos gali būti plečiama, kad valstybės galėtų efektyviau kovoti su šiuo reiškiniumi?

Visiškai teisingai paminėjote, kad baudžiamoji atsakomybė yra kraštutinė priemonė. Demokratinėse šalyse ši priemonė labai griežtai reglamentuojama ir reikalauja aiškių įrodymų bei duomenų surinkimo. Nors suprantu tuos, kurie mano, kad baudimas už dezinformaciją galėtų būti veiksmingas sprendimas, reikia labai atsargiai vertinti šią priemonę.

Dezinformacija nėra taip lengvai užfiksuojama, kaip kitos nusikalstamos veikos, pavyzdžiui, vagystės. Daugeliu atvejų ji sklinda internetu ir labai sunku nustatyti tikslų šaltinį. Jei pradėtume plačiai taikyti baudžiamąją atsakomybę, galėtume susidurti su dideliais praktiniais sunkumais. Pernelyg didelė tokių tyrimų gausa galėtų sužlugdyti mūsų teisėsaugos sistemą. Juk teisėsaugos atstovai turi tirti ir kitas, taip pat svarbias nusikalstamas veikas. Tokiu atveju dezinformacijos kūrėjai galėtų manipuliuoti sistema ir taip dar labiau apsunkintų pareigūnų darbą.

Žinant, kokia didelė skleidžiamos dezinformacijos žala, gali kilti pagunda taikyti šias priemones. Vis dėlto turime būti labai atsargūs. Geriau taikyti mažesnes, bet veiksmingas

priemonės, tokias kaip edukacija, informacijos tikrinimas ir aktyvesnis žurnalistų bei visuomenės sąmoningumo didinimas. Taip galėtume mažinti dezinformacijos poveikį ir jos plitimą.

Kalbant apie dezinformacijos sklaidą, svarbu ir tai, kaip žiniasklaida ją pateikia. Kartais žurnalistai vartoja terminą „dezinformacija“, tačiau nepaaiškina, kad tai yra dezinformacija. Pavyzdžiui, jei pranešama apie karo veiksmus ir kalbant apie kokį nors dalyką nurodoma, kad „Rusija teigia“, tačiau vėliau pasakoma, jog tai dar nepatvirtinta, tai gali būti suvokiama kaip dezinformacija? Nors iš esmės tai tik informacija, kuri dar nėra patikrinta. Ar manote, jog žiniasklaidos priemonėms reikėtų atsargiau vartoti terminą „dezinformacija“, kad nebūtų legalizuota klaidinga informacija?

Taip, manau, kad žiniasklaida turi atsargiai vartoti terminą „dezinformacija“. Dažnai žurnalistai paprasčiausiai praneša, kad kažkas kažką pasakė, nes tai buvo vieša informacija, tačiau nesuformuluoja aiškiai, jog tai gali būti klaidinga. Tai ypač svarbu, kai kalbama apie tokius sudėtingus ir jautrius dalykus kaip karas. Jei žiniasklaida nesuteikia pakankamo konteksto ir tik pasako, kad „Rusija teigia“, be papildomo paaiškinimo, tai gali sukelti klaidingą įspūdį. Taip iš tikrųjų patvirtiname dezinformaciją, nes auditorija gali šią informaciją priimti kaip tiesą, net jei ji nėra patikrinta.

Kaip žiniasklaida turėtų reaguoti į dezinformacijos sklaidą? Ar reikėtų skirti dėmesį tik pačių dezinformacijos šaltinių atskleidimui, ar kartais geriau tiesiog nesidalyti tokiu turiniu?

Tai labai svarbus klausimas. Dezinformacija tikrai turi tikslą pasklisti, todėl reikėtų labai atsargiai ir atsakingai dalytis tokiu turiniu. Kartais net ir pranešdami, kad tai yra dezinformacija, tiesiog ją paskleidžiame plačiau.

Jei pernelyg dažnai cituojame klaidingą informaciją, tai ji nejučia pradeda įsitvirtinti auditorijos sąmonėje kaip galbūt „tiesa“. Žiniasklaida turi būti labai atsargi, kad nesukurtų neteisingo įspūdžio, ypač kai kalbama apie jautrius ir provokuojančius klausimus.

Ne kartą buvo patvirtinta, kad kai kurios valstybės, įskaitant Rusiją ir Kiniją, naudoja dezinformaciją kaip valstybės politiką. Tai nėra tik diktatūrinių šalių. Žinome pavyzdžių ir iš demokratinių valstybių, kaip buvo elgiamasi, pavyzdžiui, karo Irake kontekste buvo skleidžiama melaginga informacija apie masinio naikinimo ginklus. Tai žinomi istorijos pavyzdžiai. Kaip manote, ar tarptautinės teisės ir politikos taikymas dezinformacijos kontekste yra beviltiškas reikalas?

Ar galėtų būti kokia nors efektyvi iniciatyva šioje srityje, ar vis dėlto nacionalinės teisės priemonės būtų veiksmingesnės? Kiek tarptautinės teisės priemonės gali būti taikomos šioje srityje, jei net nėra bendro šalių sutarimo?

Grįžkime prie to, ko mus mokė žurnalistikos institute, – žmogui svarbi žinia yra ta, kurią jis suvokia kaip reikšmingą. Kaip minėjai, tai ne tik Rusija ir Kinija – visos valstybės siekia savo geopolitinių tikslų ir kartais naudoja dezinformaciją tam, kad juos pasiektų. Žmogaus prigimčiai būdinga meluoti, manipuliuoti, prisitaikyti. Tuo remiasi ir valstybės.

Taip, mano nuomone, valstybės lygmeniu taikomos techninės priemonės ir draudimai gali turėti tam tikrą poveikį. Galbūt ne taip stipriai, kaip norėtume, bet ir Lietuvoje pastebime pokyčius: eliminavus kai kuriuos Rusijos propagandos kanalus, dezinformacijos poveikis tapo mažesnis. Tai rodo, kad šios priemonės turėjo būti jau anksčiau taikomos.

Taigi, vis dar matome poreikį spręsti dezinformacijos klausimus ir tai susiję ne tik su teisiniais, bet ir su techniniais priemonių taikymu.

Kalbant apie tarptautinį kontekstą, reikėtų pasakyti, kad gyvename šalia tokių šalių, kaip Rusija ir Baltarusija, kurios naudoja dezinformaciją kaip tikslingą įrankį. Todėl šios problemos mums, ypač Baltijos valstybėms, yra daug aktualesnės nei Vokietijai ar kitoms šalims. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad šių šalių dezinformacija gali turėti įvairius tikslus – tiek ekonominius, tiek politinius, tiek karinius. Todėl labai sudėtinga pasiekti bendrą tarptautinį susitarimą dėl to, kaip kovoti su dezinformacija. Be to, turime turėti omenyje ir tai, kad labai greitai gali kilti klausimų dėl dirbtinio intelekto naudojimo dezinformacijai kurti. Dabar daug kalbama apie tai, kas atsakingas už dezinformaciją, kai jos šaltinis yra dirbtinis intelektas.

Dirbtinis intelektas vis dar veikia pagal žmogaus pateiktas užduotis. Kol kas žmogus yra atsakingas už tai, kas sukuria dezinformaciją per šį įrankį.

Tai tiesa, tačiau dirbtinis intelektas gali pradėti mokytis ir generuoti informaciją savarankiškai. Galų gale jis gali tapti nepriklausomas ir pradėti kurti dezinformaciją, kurios žmogus tiesiog nevaldys. Manau, kad tai – didžiulė problema, kurios atsakomybė ateityje labai sunkiai nustatoma.

Tai iš tiesų kelia daug klausimų dėl atsakomybės ir reguliavimo. Grįžkime prie dezinformacijos apibrėžimų.

Šiandien dezinformacija tapo labai plačiu terminu ir dažnai net sunku nurodyti, kas tiksliai ją apibūdina. Tai gali būti ne tik politinė propaganda, bet ir ekonominiai interesai, sukčiavimas ar tiesiog melagingos naujienos. Ar manote, kad būtų prasminga dezinformaciją skirstyti į rūšis, norint tiksliau ir efektyviau kovoti su ja? Gal tai padėtų aiškiau nustatyti atsakomybę ir parinkti kovos su dezinformacija priemones?

Tikrai sutinku, kad svarbu labiau diferencijuoti dezinformacijos rūšis, nes jos gali turėti skirtingus tikslus. Pavyzdžiui, ekonominio pobūdžio dezinformacija, kai siekiama išvilioti pinigus, turi kitokius tikslus nei politinė dezinformacija, kurios tikslas – destabilizuoti valstybę ar pakeisti visuomenės nuomonę. Be to, dažnai dezinformacija nėra aiškiai atskiriama nuo kitų nusikalstamų veikų, tokių kaip sukčiavimas ar šmeižtas.

Vis dėlto man atrodo, kad svarbiausia yra ne rūšys, bet tikslai, kurių siekiama. Jei galime identifikuoti tikslus, pavyzdžiui, destabilizuoti valstybę ar sukelti sumaištį visuomenėje, tai galime ir taikyti konkrečias priemones, kad sumažintume šią žalą. Tai būtų veiksmingesnė strategija nei tiesiog bendra kovos su dezinformacija priemonė.

Taip pat, kalbant apie praktinius pavyzdžius, galima sakyti, kad dezinformacija gali pasireikšti ir kasdiniame gyvenime, pavyzdžiui, šeimos aplinkoje, skyrybų metu, darbo santykiuose ir net versle, kai klaidinama dėl konkurentų. Tokiais atvejais galbūt reikia kovoti ne su dezinformacija, o su pačiu melu ir sukčiavimu, kad žmonės nepatirtų žalos.

Taip, šiandien dezinformacija iš tiesų gali pasireikšti įvairiose srityse ir jos poveikis labai rimtas. Kaip jau minėjote, šioje srityje tikslų identifikavimas – svarbiausias žingsnis.

Tiesiog reikia išmokti atpažinti dezinformacijos tikslus ir pagal tai sukurti atitinkamas kovos priemones. Rūšys nėra tokios svarbios, nes pagrindinis tikslas – sumažinti dezinformacijos daromą žalą ir užkirsti kelią jos plitimui.

Tai labai įdomus požiūris. Jei mes norime išspręsti šias problemas, turime pripažinti platesnį dezinformacijos poveikį ne tik politikos, bet ir kasdienio gyvenimo lygiu.

Tikrai taip. Kiekviena dezinformacija turi savo tikslus, mes turime gebėti atskirti, kur yra tiesiog melas, o kur – strateginė dezinformacija, siekianti daryti ilgalaikį poveikį.

NAIVU TIKĖTIS, KAD VISIŠKAI UŽKIRSIME KELIĄ DEZINFORMACIJAI

ŽIVILĖ NAVICKAITĖ-BABKIN

*Komunikacijos konsultacijų įmonė „Good to know“
Specializacija: strateginė ir vidinė komunikacija, krizių valdymas, bendravimas su žiniasklaida, socialinė atsakomybė. Sertifikuota DiSC konsultantė.*

Nuotrauka iš asmeninio albumo

Jūsų patirtis remiasi darbu viešajame sektoriuje ir su viešuoju sektoriumi, taip pat privačiame sektoriuje, kur dirbate kaip komunikacijos ekspertė. Be to, dalyvavote krizių valdymo procese COVID-19 pandemijos laikotarpiu. Pradėsime nuo esminio klausimo, kurį uždavėme daugeliui ekspertų. Ar įmanoma apskritai įveikti dezinformaciją kaip reiškinį? Panašiai kaip gripą, marą ar kitas ligas naudojant skiepus, higienos priemones ar taikant kitus metodus.

Na, matyt, būtų naivu tikėtis, kad visiškai užkirsime kelią dezinformacijai, ir įsivaizduoti, jog niekada nebus jos apraiškų. Tai tikrai naivu. Kovoti su dezinformacija reikia ir kovojama nuolat įvairiais metodais. Visada reikia turėti pamatuotus ir realius lūkesčius, kad nepatirtume nusivylimo ir pesimizmo, jei kartais nepavyktų pasiekti to, ko tikėjomės.

Kovojant su dezinformacija bet koku atveju pasiekama rezultatų – anksčiau ar vėliau. Tik svarbu, kiek tai kainuoja energijos ir laiko ir kiek žalos padaroma. Aišku, jeigu per vėlai imamasi priemonių.

Akmeninės sienos niekas nepastatys ir tvoros neužters, tačiau preventyškai ir nuolat reaguojant kova yra būtina.

Vienas iš ekspertų kalbėdamas minėjo gana daug citatų iš įvairių knygų, kuriose analizuojamas ilgesnis laikotarpis, ne tik trumpalaikiai dalykai. Kaip ir daugelis kitų ekspertų, jis taip pat paminėjo Richardą Dawkinsą ir jo knygą „Iracionali beždžionė“, kurioje nagrinėjama žmogaus natūra, beždžioniškas mąstymas. Kodėl neįmanoma kovoti su dezinformacija, konspiracijos teorijomis ir propaganda? Juk daug žmonių, ypač krizinių situacijų metu, remiasi ne tik racionaliais argumentais, bet ir emociniais stereotipais, įsitikinimais ar intuityviais dalykais. Žmonės gali matyti senus įvykius ir vis tiek juos interpretuoti priešingai. Kas veikia ir kas neveikia kovojant su tokiais emocijomis? Ar krizių metu vien faktai ir logika būtų pakankami komunikacijai? Ar svarbu emocijos komunikacijoje?

Žmogaus reakcija į informaciją priklauso nuo jo gyvenimo patirties, kultūros, auklėjimo, pažiūrų ir asmeninės aplinkos. Tai skirtingi atvejai ir kiekvienam žmogui reikia kito požiūrio. Jeigu kovojame su rimtu dezinformacijos plūpsniu, reikia suvokti, kad ne kiekvienam žmogui tinka tie patys argumentai. Kiekvienu atveju reikšmingi skirtingi dalykai: vienus žmones veiks konkretūs faktai, o kitiems, kurių patirtis ir aplinka byloja priešingai, tai tik sustiprins pasipriešinimą. Dėl to labai svarbu žinutės pasirinkimas ir auditorijos identifikavimas.

Kovojant su dezinformacija reikia žinoti, kur nukreipti energiją ir išteklius. COVID-19 laikotarpiu buvo daug pastangų pakeisti antivakserių nuomones, tačiau tai tik sustiprino jų pozicijas. Netgi bendraujant su gerai išsilavinusiais žmonėmis galima susidurti su patikimos informacijos blokais, nes jie įsitikinę kažkuo stipresniu savo aplinkoje ir kartais net įtaigūs argumentai jų nuomonės nepakeis. Tiesiog reikia pasirinkti tuos žmones, kuriems pavyks pasiekti norimą rezultatą, ir aiškiai suvokti, kad ne visus galima pakeisti.

Visuomenė dažnai pasiskirsto į kelias grupes, pavyzdžiui, su tais, kurie siekia bendro tikslo ir yra motyvuoti veikti, lengviau komunikuoti. Skeptiškai žvelgiantys į kovą su dezinformacija, pavyzdžiui, karo ar vakcinacijos klausimais, gali nesutikti su mūsų argumentais. Tokias grupes dažnai labiau motyvuoja emocijos, o ne faktai. Galbūt reikėtų geriau suprasti, kad krizės metu žmonės reaguoja labai įvairiai. Tuomet gali būti labai sunku kalbėti su tais, kurie atsisako tikėti. Tad nėra vieno universalaus sprendimo? Ar krizės ir ekstremalios situacijos tikrai suskaldo visuomenę į tokias grupes? Galbūt yra ir visuomenės pilkųjų zonų, kurių nereikėtų ignoruoti.

Tikrai taip. Ši taisyklė galioja bet kuriai strateginei komunikacijai. Visų pirma, reikia identifikuoti tikslines grupes, kurios kelia didžiausią grėsmę ar kurioms labiausiai reikia informacijos. Šis etapas dažnai būna ignoruojamas, o po to kyla klausimas, kodėl komunikacija nepasiekė tikslų. Pavyzdžiui, jeigu su dezinformacija kovojame per masines komunikacijos priemones, kartais to gali nepakakti. Žinutės turi būti pritaikytos konkrečioms grupėms. Tai reikalauja nuodugnių namų darbų, kad būtų pasiektas geras rezultatas. Be to, reikia aiškiai įsivardyti, ką norime pasiekti, – galbūt tiesiog sustabdyti dezinformacijos plitimą. Ne visada pavyks pakeisti žmonių nuomones.

Tiesa, dabar noriu paklausti apie kelias aktualias krizes – Rusijos karo prieš Ukrainą ir pandemijos. Ar tai tikrai sukelia visuomenės nuovargį, nusivylimą ir emocinį pasimetimą, kuris įvairias grupes veikia skirtingai? Vieni žmonės, veikiami tokio nuovargio, pasiduoda, o kiti, priešingai, įgauna motyvacijos kovoti. Ypač svarbūs skeptikai, kurie abejoja kovos su Rusija sėkme ar vakcinų efektyvumu. Ar efektyvia komunikacija galima pasiekti tokias grupes ir ar tai turi būti tiesioginė komunikacija – žmogus su žmogumi, kaip anoniminėje alkoholikų grupėje, o ne tik žiniasklaida ar masinė komunikacija? Kaip Lietuvoje tai veikia?

Taip, sakyčiau, kad ši klaida metai iš metų kartojasi įvairiais aspektais. Ypač sprendžiant dezinformacijos problemas. Dabar, rinkimų laikotarpiu, labai panašios klaidos daromos ir bandant pasiekti savo rinkėją. Įsivaizduojama, kad viskas bus gerai, jei pasinaudosiu žiniasklaidos kanalais ir nenuėsiu į susitikimą su kokia nors bendruomene, nes man ten neįauku ir nesu tikras, kaip mane priims. Komunikacijos ekspertai man pasiūlys gerą šūkį, pasakysiu kelis žodžius ir mano darbas bus baigtas. Tai yra didelė klaida, kuri dažnai padaro daug žalos. Žmogus, kuris bijo, jausis nekomfortiškai ir vengs tokių situacijų, su kuriomis nesusiduria tiesiogiai. Vienintelė išeitis yra pradėti veikti ir bendrauti tiesiogiai. Jeigu nori paveikti žmogų emociškai tam, kad jis iš tikrųjų išgirstų, ne tik matytų tavo klipą ar reklaminę žinutę, turi su juo tiesiogiai susisiekti. Reikia rasti lyderius, kurie galėtų informuoti ir dalytis svarbia informacija su žmogumi.

Puikiai prisimenu migrantų krizę pasienyje su Baltarusija, tai sukėlė daug dezinformacijos. Kalbėta, kad atvežami ir apgyvendinami atskiruose rajonuose, ypač Lazdijų rajone. Gyventojams buvo didžiulis stresas dėl tokios informacijos. Tuo metu kalbėjau su seniūnais ir vietos žmonėmis, kurie jautė tėvų ir vaikų nerimą. Kas labiausiai nuramino? Atsakymas – tik seniūnas, kuris pats buvo aiškiai informuotas ir galėjo perduoti žinią savo bendruomenėje. Jis nuramino žmones, nes pasidalijo patikima informacija. Žmonės panikavo bijodami, kad jų gyvenimas gali pasikeisti, ir jie

nežinojo, ko tiksliai tikėtis. Kiekvienas tiesioginis kontaktas ir kalbėjimas su žmonėmis, diskusijos bendruomenėse turi didelę reikšmę.

Man atrodo, kad, norint sugriauti klaidingus naratyvus, reikia eiti į vidų, duoti žmonėms laiko išsikalbėti, kad jie galėtų priimti naują informaciją. Tai reikalauja kantrybės ir darbo su bendruomenėmis. Ne visuose regionuose viskas gali pasikeisti po vienos diskusijos, tačiau nuoseklus darbas veda prie pokyčių.

Kalbame apie dezinformacijos kovą demokratinėse šalyse, nes diktatūrų atveju situacija kitokia, jos gali greitai kovoti su nepalankia informacija. Demokratinės šalys, atvirkščiai, yra tolerantiškesnės nuomonių ir įsitikinimų įvairovei, net jei jie klaidingi. Kur ta riba tarp klaidingos informacijos ir tiesiog neteisingų nuomonių? Kodėl organizuotos ilgalaikės dezinformacijos kampanijos, pavyzdžiui, Rusijos ar Kinijos, labai efektyvios? Net tokiose šalyse, kaip Jungtinės Amerikos Valstijos ar kai kurios Europos šalys? Kodėl Lietuva atsparesnė dezinformacijai? Kodėl toli esančios šalys dažnai pasiduoda dezinformacijos įtakai?

Kai tik teoriškai diskutuojama apie tokius dalykus, jie matomai vienaip, o kai tokios situacijos tiesiogiai patiriamos, jos suvokiamos visiškai kitaip. Istoriniai įvykiai, šeimos narių patirtys – visa tai turi didelį poveikį. Diskutuodama su žmonėmis JAV, buvau nustebusi, kaip jiems tai atrodo toli ir kaip jie vertina tai kaip negrėsmingą reiškinį. Kuo toliau problema, tuo mažiau ji verčia gilintis ir galvoti apie pasekmes.

Mes, būdami arčiau šių problemų, geriau suprantame dezinformacijos poveikį ir realų pavojų, nes tai tiesiogiai veikia mūsų kasdienį gyvenimą.

Kai prasidėjo Ukrainos karas, buvo daug kalbama apie kovą su dezinformacija, ypač Baltijos šalyse. Teigta, kad rusakalbiai žmonės šiose šalyse yra labiausiai paveikti propagandos. Vis dėlto kai kurie ekspertai nurodė, kad didesnę grėsmę kelia Vakarų šalių visuomenės, kurios palaiko Putiną. Kodėl Vakarų šalyse žmonės gali būti pažeidžiamesni propagandos nei Baltijos šalyse, kur, atrodytų, gyventojai yra atsparesni? Ar tai strateginė klaida, ar stereotipinis mąstymas?

Manau, kad tai buvo stereotipas, nes dabar požiūris į šią situaciją pasikeitė. Dabar visi sutiktų, kad reikia informuoti žmones ne tik Baltijos, bet ir Vakarų šalyse, kur propagandos įtaka yra stipresnė. Lietuva ir kitos kaimyninės valstybės puikiai supranta šių grėsmių svarbą, tačiau kai kuriose Vakarų šalyse dar trūksta tikro suvokimo apie tai, kaip dezinformacija gali paveikti visuomenę. Kartais manoma, kad tolimesnės šalys nėra taip pažeidžiamos. Tai naivus požiūris.

Jei dabar būtų suteikta galimybė pasirinkti prioritėtines kovos su dezinformacija priemones, kokios jų, tavo nuomone, būtų svarbiausios ilguoju laikotarpiu? Minty turiu ne tik technologines priemones, bet ir tas, kurios padėtų formuoti ilgalaikį poveikį visuomenei.

Manau, svarbiausia – tiesioginis kontaktas su žmonėmis. Jeigu nori skiepyti vertybes, būtina dirbti su bendruomenėmis ir švietimo įstaigomis. Dirbti su vaikais ir jaunimu yra viena iš svarbiausių užduočių.

Aš pati turiu paauglius vaikus ir matau, kaip lengvai jie gali būti paveikti. Mokyklose ir regionuose reikėtų daugiau dėmesio skirti tam, kad jaunimas būtų informuotas apie dezinformacijos grėsmes.

Taip pat svarbios bendruomenės. Ypač moterys. Jos dažnai ieško diskusijų grupių, kuriose gali kalbėti apie rimtas temas. Per tokias grupes galima daryti ilgalaikį poveikį. Taigi aš vis tiek manau, kad tiesioginis kontaktas su žmonėmis ir darbas su bendruomenėmis yra svarbiausia priemonė.

Neretai teigiama, kad dezinformacija paveikia mažiau išsilavinusius žmones arba tas grupes, kurias dažnai laikomos kvailesnėmis. Kovoiant su melu ir jo kvailinamais žmonėmis, neretai naudojamos įvairios patyčios, humoras, memai. Kaip vertinate tokį požiūrį į šias grupes?

Tai didelė klaida. Pandemija parodė, kad žmogaus požiūris nesusijęs su jo išsilavinimu ar intelektu. Kartais žmogus, kuris yra labai išsilavinęs, gali visiškai pasinerti į klaidingą informacijos srautą. Svarbu nepamiršti pagarbos bet kuriai visuomenės grupei, nes kai žmogus jaučia, kad jis yra žeminamas, jis reaguoja neigiamai. Pagarba yra pagrindinis įrankis, norint pasiekti žmones.

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

JOLANTA BENIUŠYTĖ: „LIETUVOS ŽURNALISTŲ SAJUNGA – VIENINTELĖ MANO PARTIJA“

Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Klaipėdos apskrities skyrius yra vienas didžiausių sąjungoje. Neseniai vykusiame skyriaus ataskaitiniame rinkimų susirinkime skyriaus pirmininke vėl išrinkta JOLANTA BENIUŠYTĖ. Ta proga ji sutiko duoti šį interviu.

– Jolanta, visų pirma sveikinu vėl tapus skyriaus pirmininke. Kolegos balsavo vienbalsiai, nors atrodė, kad buvo norinčių ir pakritikuoti...

– Ačiū, Vytautai. Vėl sutikau trejus metus vilkti šią sunkią naštą. Juokauju. Išties jau seniai kalbinu aktyvius skyriaus kolegas, kad kas nors iš jų galėtų mane pakeisti. Kol kas niekas neskuba į šią galerą, nors žino, kad pirmininkė nesilaiko įsikibusi šių visuomeninių pareigų, šią kėdę mielai užleistų kam kitam.

Ataskaitiniame susirinkime kolegos, pritarę praėjusios trejų metų kadencijos ataskaitai, vienbalsiai pasisakė už tolesnį mano vadovavimą skyriui. Daug palaikymo žinučių gavau iš negalėjusių atvykti kolegų. Kaip žinome, Klaipėdos skyriuje yra ne tik klaipėdiečių, bet ir kretingiškių, palangiškių, gargždiškių, mažeikiškių, tauragiškių, net vilniečių ir užsienyje gyvenančių kolegų. Labai pradžiugino kolegos, feisbuke pradėję dalytis sveikinimais, palinkėjimais. Esu visiems labai dėkinga už tvirtą palaikymą, pasitikėjimą, kolegiską solidarumą. Esame kaip vienas kumštis.

Jolanta Beniušytė

Klaipėdos žurnalistai ŽENIA šventėje. 2023 m.

Susirinkime jokios kritikos dėl vadovavimo neišgirdau, nes su skyriaus tarybos nariais, puikia šešių kolegų komanda, dirbame labai nuoširdžiai ir aktyviai – organizuojame po 4–5 renginius per metus. Viena pati, be jų pagalbos, nieko nenuveikčiau, mes esame komanda, visus sprendimus priimame kartu. Tai labai intensyvi veikla, įvertinant tai, kad organizacijoje dirbame visuomeniniais pagrindais ir kiekvienam reikia rasti laisvo laiko greta savo tiesioginių darbų, pareigų, šeimos reikalų. Manau, skyriaus kolegės tai vertina ir džiaugiasi, kad jų organizacija yra tokia gyva ir veikli. Ta pati profesinė veikla ir bendri renginiai labai suvienija žmones: visada norime bendrauti, vieni kitų pasiilgstame, jaučiamės lyg viena didelė šeima. Ypač laukiamos edukacinės kelionės, kurias organizuojame kasmet jau daugiau kaip 15 metų ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

Kritikos iš šalies taip pat nebijau, nes esu viešas asmuo, žinau, kad galiu gauti jos pelnytai ir nepelnytai. Pavydas, konkurencija ar kitos žmogiškos aistros pasauliui nesvetimos. Prieš pat susirinkimą portale „Atvira Klaipėda“ pasirodė publikacija, kurioje buvo nagrinėjamas mano tuomet jau buvęs darbas viešųjų ryšių srityje ir keliamas klausimas, ar nepažeidžiau etikos.

Gaila, kad prieš publikuodami straipsnį autoriai nepanoro susisiekti su manimi. Vėliau aiškino, kad skambino, nors iš tiesų ne, neva blogai užsirašė mano telefono numerį... Liūdna, kad tokie dalykai vyksta žurnalistų bendruomenėje, kai pažeidžiama etika kolegės atžvilgiu, nesuteikiama teisė atsakyti į kritiką. Jie sako – prašau, atsiųsk savo

komentarą, įdėsimė, juk turime išklausti visas puses. Ydinga praktika pirma žmogų apipilti purvais, o po to kviesti – ateik, nusiplauk purvą. Tai nėra nei etiška, nei profesionalu. Atsakymo teisė visada turi būti suteikta dar informacijos rengimo metu, t. y. prieš ją paskelbiant. Atrodo, kad buvo noras mane „pakišti“ ir sudoroti prieš rinkimus.

Atkreipusi dėmesį šią publikaciją, LŽS valdyba paprašė savo Etikos ir Visuomenės informavimo komisijų išaiškinti dėl žurnalistų profesinės ir kitos veiklos derinimo su etikos normomis, kai laisvai samdomi žurnalistai dirba ir kitose srityse – komunikacijos specialistais, atstovais spaudai, dėstytojais, konsultantais, renginių vedėjais, taip pat ir įvairaus statuso įstaigose ir organizacijose.

Valdyba taip pat prašė išaiškinti ir dėl tokios situacijos, kai kita nei žurnalistika veikla užsiimantis asmuo atstovauja kolegoms profesinėje žurnalistų organizacijoje, savireguliacijos organizacijoje vadovauja ar atstovauja profesinės sąjungos valdymo organams.

Abiejų komisijų atsakymuose nurodyta, kad etikos nuostatos nepažeistos. Taip pat pažymėta, kad kiekvienas LŽS narys, užsiimantis kita nei žurnalistika veikla, gali atstovauti kolegoms profesinėje žurnalistų organizacijoje, jei tokį pasitikėjimą kolegos jam suteikia.

Atsakymą, kokiais atvejais būna pažeidžiama etika, publikavo ir minėtas leidinys, iškėlęs šiuos klausimus. Beje, jie atsiprašė manęs, kad neva apsiriko skambindami, bet

šaukštai jau po pietų. Kaip ten sakoma, mauras savo darbą padarė. Tik tiek, kad rezultato nepasiekė, – anot jų, „nepa-keičiamą“ pirmininkė liko savo vietoje ir nepatyrė kitokių pasekmių, kurių, manau, tikėjosi patys profesinę etiką pa-mynę „kolegos“.

Apie šią istoriją, manau, kada nors papasakosiu plačiau, nes jos šaknys gilesnės ir siekia mano, kaip profesinės sąjungos vadovės, kovą už žurnalistų profesines teises.

– Klaipėdos skyrius teikia apdovanojimus intriguojančiu pavadinimu – ŽENIA. Kokie tai apdovanojimai?

– Tai legendinė Klaipėdos žurnalistų bendruomenės šven-tė, kasmetiniai plunksnos sesių ir brolių atleidai, pažymint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną. Kitais metais švęsime jau 25-ąją ŽENIA šventę.

Pirmą kartą išgirdę šį pavadinimą žmonės suklūsta, ką jis reiškia. Viskas paprasta. ŽENIA – tai žurnalistų entuziastų nepriklausomų informatorių apdovanojimai. Jais siekia-ma pagerbti geriausiai per metus padirbėjusius kolegas, pažymėti pokyčius bendruomenėje, draugiškai pabarti prikėtusius nesąmonių. Numatytos kelios nominacijos, kandidatus komisijai gali siūlyti visos redakcijos, pavieniai žurnalistai.

ŽENIA statulėlių laimėtojai išrenkami labai demokratiškai, pačioje šventėje visiems matant, kai už nominanto nugaros rikiuojasi kolegos. Laimi tas, už kurio nusidriekia ilgiausia eilutė. Ilgametis renginio ŽENIA vedėjas – radijo žurna-listas, LŽS narys Žydrūnas Naujokas kasmet irgi nustebina savo įvaizdžiu, pasirinkdamas apdarus, atspindinčius ryš-čiausias tų metų aktualijas. Kuo tik nėra buvęs Žydrūnas: vyskupu, kareiviui, betmenu, kaliniu...

Šią šventę su visa komanda rengiame visiškai atsiduodami, aukojame savo laisvą laiką. Darome tai dėl kole-gų bendrystės, solidarumo, profesionalumo. Išskirtinis ŽENIA bruožas – linksmumas. Nominacijos irgi humo-ristiškos, svečių sveikinimai taip pat visada nestokoja linksmos gaidelės. Jei kolegos netingi, susuka filmą apie Klaipėdos reporterių darbą, jų nuotykius ir parodo per šventę. Griūvam iš juoko.

Vis dėlto ne vien juokai būna mūsų šiame renginyje. Pra-sidėjus karui Ukrainoje, surengėme paramos nukentėju-siems kolegoms akciją, surinktas lėšas išsiunčiau Ukrainos žurnalistų sąjungai (UŽS). Jie savo nuožiūra perdavė pirmo-mis karo dienomis nušauto žymaus televizijos laidų vedėjo mamai. Bendraujame su UŽS, šiemet sulaukėme svečių, at-vyko vieno pafrontės laikraščio redaktorius su kolegomis. Jie pasakė: „Esate visada laukiami Kyjive.“ Bendradarbiausi-me ir palaikysime juos ir toliau.

– Jūsų skyrius išsiskiria iš kitų LŽS padalinių ir Johano Ferdinando Kelkio medaliu. Žinau, kad esate šio apdova-nojimo iniciatorė. Kodėl medalis? Kodėl skirtas J. F. Kel-kiui atminti?

– Taip, aš buvau vardinio medalio už nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai iniciatorė. Skyrius buvo įsteigęs „Metų žurnalisto“ apdovanojimą, tačiau jis paskęsdavo tarp kitų, neturėjo, kaip sakoma, svorio ir gylio, išliekamosios vertės. Pasiūliau kolegoms steigti solidesnį apdovanojimą – vardi-nį medalį, o pavadinti jį būtent lietuviškosios žurnalistikos pradininko Johano Ferdinando Kelkio vardu pasiūlė mūsų vaikščiojanti enciklopedija – skyriaus tarybos narys Gedi-minas Pilaitis. Pasak kolegos, nieko nėra garbingiau, nei už nuopelnus gauti medalį, pavadintą pirmojo lietuviško laik-raščio įkūrėjo, redaktoriaus, pirmojo reporterio, kovotojo už lietuviybę J. F. Kelkio vardu.

LŽS Klaipėdos apskrities skyrius įsteigė J. F. Kelkio medalį, skiriamą už ryškius nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalisti-kai, taip įprasmindamas lietuviškosios žurnalistikos ištakas. LŽS užsakymu medalį sukūrė vilnietis skulptorius Robertas Guoba.

Šiuo vardiniu medaliu jau apdovanoti septyni žurnalistai. Beje, iki šio medalio J. F. Kelkio vardas nebuvo siejamas su joku apdovanojimu net ir Klaipėdos rajone, kur jis gyveno, dirbo, kur etnografinėse Kisinių kaimo kapinėse yra jo ka-pas. Manau, mūsų iniciatyva prisiminti žurnalistikai, lietu-viškojo žodžio sklaidai nusipelnusių Kelkį paskatino vėliau ir Klaipėdos rajono savivaldybę įsteigti J. F. Kelkio jauno-jo publicisto premiją, į kurią gali pretenduoti kūrybiški moksleiviai. Net atsirado J. F. Kelkio lietuvių kalbos draugi-ja. Labai džiugina, kai kūrybinės iniciatyvos paskatina kitus sumanymus.

– Į LŽS įstojote 1992 m. 2008 m. tapote LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininke, LŽS tarybos ir valdybos nare. Ką jums duoda priklausymas LŽS? Ko iš to tikėtės?

– Anuomet taip pat į pirmininkus nesiveržiau. Išvykus pirmiau dirbusiai vadovei, tiesiog aš, kaip jos pavaduoto-ja, turėjau perimti vadovavimą, nors įsivaizduodama, kaip stipriai reiks aukotis ir kiek tam skirti savo laiko, ne iš karto sutikau. Kolegos davė įžadus padėti, duoto žodžio laikosi iki šiol, tad viskas mums puikiai sekasi. Aišku, ir pasiginči-jame, ir požiūriai nesutampa, bet visada randame bendrą sutarimą visais klausimais. Juokauju, kad Žurnalistų sąjun-ga – vienintelė mano partija, nes pasukti į politiką vilioja-ma buvau ne kartą. Ką man duoda LŽS? Saugumą, sunkiais momentais visada jaučiu pagalbą. Profesinį tobulėjimą, nes būdama sąjungoje už savo kūrybinius darbus įgijau vals-tybės pripažinto meno kūrėjo statusą. Aktyviai dalyvau-ju profesiniuose seminaruose, nepatingiu ir iš Klaipėdos į

sostinę nuvažiuoti, nes esu įsitikinusi, kad žurnalistai turi mokytis visą gyvenimą, juolab kai tiek daug pokyčių, iššūkių, naujų technologijų. Sąjunga – tai smagus bendravimas su kolegomis, apsiekitimas patirtimi, naudinga darbu informacija, naujos pažintys ir kūrybinės galimybės.

Iš LŽS tikiuosi išlaikyti tą patį bendrystės, vienybės jausmą. Palinkėčiau visiems daugiau bendrauti gyvai, nes praėjęs tamsus pandemijos laikotarpis mus kažkaip ilgam pasodino prie kompiuterių ekranų. Norėtusi susitikti ir kolegas iš kitų skyrių, paklausti, kaip jiems sekasi. Pasikalbame, kad būtų šaunu vasarą surengti LŽS sąskrydį prie jūros ar kitur.

– Turite nemažą profesionalios žurnalistės stažą. Dirbote laikraščiuose „Banga“, „Klaipėda“, „Vakarų ekspresas“, „Respublika“, kitur. Kas talkino ir kas trukdė žurnalistinei veiklai? Kaip apskritai vertinate žurnalistiką šiandien?

– Išties turiu nemenką spaudos žurnalistikos stažą – tai keli dešimtmečiai. Man sekėsi dirbti, nes patinka rašyti, bendrauti su žmonėmis. Niekada nepažeidžiau etikos, nesu gavusi jokių nuobaudų savo darbe, o apdovanojimų turiu nemažai. Jokioje redakcijoje nepatyriau trukdžių dirbdama žurnalistinį darbą, išskyrus tai, kad galbūt darbas nebuvo finansiškai gerai vertinamas. Kaip visi žinome, spaudoje dirbdamas lobių nesukaups, bet visada turėsi daug darbo. Labai įspūdingas laikas, kai Lietuva iškovojo Nepriklausomybę, –

didžiulis žurnalistikos pakilimas, atsirado daug naujų spaudos leidinių, prie spaudos kioskų nusidriekdavo ilgos eilės. Spaudai labai reikėjo žinių iš regionų, tad vienu metu, pamenu, buvau net septynių leidinių reporterė. Tada darbas buvo vien malonumas, skraidėme lyg ant sparnų, neskaiciavome darbo valandų, rūpėjo rašyti, pasakoti apie tai, kas anksčiau buvo uždrausta, taip pat apie tai, kaip kuriasi, iriasi į geresnį gyvenimą Lietuvos valstybė. Rašiau savivaldos, ekonomikos, žemės ūkio, socialinės rūpybos, aplinkosaugos temomis.

Neišvengiamai buvo ir tamsus metas – augantis nusikalstamumas. Rašiau ir šiomis temomis, sulaukiau rimtų grasinimų, kai žurnalistinio tyrimo metu išaiškinau organizuotos nusikalstamos grupuotės veiklos schemą ir dalyvius. Visa tai jau praeityje.

Žurnalistika šiandien yra kitokia, gal daugiau įvairių suvaržymų. Anksčiau buvo galima savivaldybėse tiesiogiai kalbėtis su specialistais, vėliau labai išpopuliarėjo atstovai spaudai, komunikacijos tarnybos, taip pat ir politikai išmoko įvairių vingrybių, kaip išsisukti nuo atsakomybės, nepatogių klausimų. Dar ir Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR) lyg keiksmažodis žurnalistams, nes juo dangstomasi, kai reikia ar nereikia.

Pasikeitė visuomenės požiūris į žurnalistus, anksčiau žmonės mus labiau gerbė. Gal tam įtakos turėjo sumišę žanrai,

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus taryba. Iš kairės Žydrūnas Naujokas, Paulius Matulevičius, Ramunė Bandzienė, Jolanta Beniušytė, Laura Sėlenienė ir Gediminas Pilaitis. 2024 m.

ypač televizijoje, kai nesuprasi, ar „farus“ ir „gelbėtojus“ taip pat reikia priskirti žurnalistams. Vis dėlto šiuolaikinė žurnalistika turi daug geresnes technines galimybes pasiekti auditoriją, kuri yra išprususi ir reikalauja vis kokybiškesnio turinio. Tai nemenkas iššūkis žurnalistams, nes reikia pirmiems pagauti žinias, jas pranešti auditorijai. Jei judėsi lėtai, aplenks konkurentai. Gal dėl to, o gal ir dėl kitų priežasčių dažnu atveju pasigendu profesionalumo. Garsiai kalbama, giriamasi, koks esą puikus žurnalistinis tyrimas, o kai paskaitai, pššš...

Mane piktina, kai žurnalistai pasimauna ant propagandinių Rusijos pranešimų kabliukų, cituoja, ko nereikėtų cituoti mūsų spaudoje. Gal tai redaktorių atsakomybės stoka, nes į žiniasklaidą patenka visoks šlamštas. Tad ne veltui sakoma, kad makaronų kabinimas, dezinformacija per įvairius kanalus yra vienas iš šiuolaikinės žurnalistikos iššūkių, nes reikia gebėti atskirti pelus nuo grūdų nenutrūkstamame žinių sraute.

O į dirbtinio intelekto žiniasklaidai keliamus iššūkius dar nesame spėję gerai įsigilinti, bet jaučiu, kad vieną dieną nukris lyg plyta ant galvos.

– 2016–2022 m. buvote Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) leidžiamo almanacho „Žurnalistika“ vyriausioji redaktorė. Kokios patirties Jums suteikė šie septyneri redaktoriavimo metai? Kodėl atsisakėte šių pareigų?

– Iki šiol esu dėkinga LŽS ir NŽKA pirmininkui Dainiui Radzevičiui už pasiūlymą ir pasitikėjimą manimi, kaip „Žurnalistikos“ redaktore. Tapau ne tik redaktore, bet ir projekto vadove. Per tuos metus kartu su LŽS finansininke Lina Mykolaitiene Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateikėme 7 projektus, pagal kuriuos gautas finansavimas ir išleista 14 almanacho leidinių – po du per metus. Almanachą leido Vilniaus leidykla „Kriventa“, daug bendravome su direktoriumi Kazimieru Matačiūnu, leidyklos dizaineriais, ne kartą tobulinome ir almanacho dizainą.

Almanachas buvo puiki bendro kūrybinio darbo, redaktoriavimo, leidybos patirtis, daug išmokau iš savo vyresniųjų kolegų. „Žurnalistikos“ almanacho redakcinėje kolegijoje buvo mūsų gerbiami profesorai Audronė Nugaraitė, Vytas Urbonas, žurnalistikos mohikanas Domas Šniukas, fotomenininkas Jonas Staselis, abiejų mūsų organizacijų vadovas D. Radzevičius, pamėtėdavęs gerų idėjų.

Pavyko suburti nuolatinį autorių, almanacho talkininkų būrį. Tai Povilas Krivickas, Daiva Červokienė, Danutė Kurmilavičiūtė, Gerimantas Statinis, Brigita Sabaliauskaitė, Deimantas Jastramskis, na, ir jūs, aišku. Gražiai bendradarbiavome su LŽS Spaudos fotografų klubu, jo vadove

Evgenia Levin, kuri visada pasidalydavo su almanachu geriausiomis Lietuvos spaudos fotografų nuotraukomis, papuošdavusiomis leidinio viršelius.

Sudėtingas laikotarpis buvo pandemijos metai – optimizmo, kūrybinės energijos stokos metas. Paskui karas Ukrainoje, vėl iššūkių, padidėję leidybos kaštai, pabrangęs popierius. Vis dėlto įveikėme visas bėdas, nors tai ir daug jėgų pareikalavo, kadangi turėjau ir kitų darbų. Viską teko derinti, dirbti net naktimis.

Kaip vieną iš prasmingiausių to laikotarpio darbų, prisimenu 2022 m. kovą kartu su ukrainiečiais išleistą laikraštį „Mes iš Ukrainos“ – puikų žurnalistų solidarumo pavyzdį. Man teko redaktorės pareigos Lietuvos pusėje: reikėjo suburti autorius, surinkti medžiagą, nuotraukas, aiškintis, koks vyksta ukrainiečių palaikymas mūsų šalyje, Ukrainą užklupus baisiai bėdai – karui.

Almanacho redaktore dirbau ilgiausiai iš visų redaktorių. Šių pareigų atsisakiau gana skausmingai, bet supratau, kad tai būtina, nes visų savo veiklų nebepatempsiu. Buvau pakviesta dėstyti žurnalistikos į Klaipėdos universitetą, tad ir apsisprendžiau trauktis iš redaktorės pareigų. Taip pat norėjau įgyvendinti seną svajonę – sukurti savo žiniasklaidos priemonę, portalą, tinklaraštį. Taip 2022 m. pabaigoje gimė Lietuvai ir užsieniui skirta interneto svetainė gargzdapilis.lt, kurią valdo viešoji įstaiga „Gargzdapilis“, esu šios įstaigos vadovė. Gargzdapilis.lt yra pritaikyta skaityti regos negalią turintiems žmonėms, dėl įdiegtų prieinamumo standartų straipsnius gali skaityti ir visiškai akli žmonės, prisijungę su savo ekrano skaitytuvais. Jau dvejus metus vykdomė šviečiamosios žurnalistikos teminius projektus, finansuojamus iš valstybės biudžeto. Esu labai laiminga, turėdama savo „Gargzdapilį“, kurį suranda vis daugiau skaitytojų, praktiką atlieka žurnalistikos studentai, profesoriai rašo straipsnius.

– 1992 m. pati baigėte žurnalistikos mokslus Vilniaus universitete. Dabar sukauptą patirtį perduodate Klaipėdos universiteto studentams, nutarusiems būti žurnalistais. Turbūt atsirado ir naujų iššūkių? Kokie jauni žmonės dabar ateina į žurnalistiką?

– Klaipėdos universitete jau trečius metus dėstau žurnalistikos teoriją ir istoriją, internetinės žiniasklaidos kūrybinę praktikumą. Turiu paskaitas pirmakursiams, esu studentų mokslinių darbų vadovė. Iš pradžių buvo šiek tiek nedrąsu, nes anksčiau nedažnai kalbėdavau prieš auditoriją, tačiau viskas sekėsi puikiai. Studentams stengiuosi perduoti net tik sukauptą patirtį, bet ir naujausias žinias, nes nuolat vykstu į įvairius žurnalistų renginius, tarp jų ir į užsienį, daug bendrauju su kolegomis. Žinoma, teko patirti ir naujų iššūkių. Šiame technologijų amžiuje reikia keisti dėstymo metodus, kad studentams medžiaga

J. Beniušytė ir Klaipėdos universiteto žurnalistikos pirmakursiai su „Žurnalistika“. Šiame numeryje jie dalijosi savo mintimis, kodėl nori tapti žurnalistais. 2022 m.
Nuotraukos iš asmeninio albumo

būtų perteikta interaktyviai, su vaizdu, garsu. Pusę metų lankiau specialius kursus universitete ir sukūriau žurnalistikos programoje pirmąją skaitmeninę mokymo priemonę studentams iš žurnalistikos teorijos ir istorijos, įvadą į žurnalistikos profesiją. Visa tai bet kada galima skaityti prisijungus prie mokymo priemonės. Joje yra reikalingų žinių santrauka, interaktyvūs kryžiažodžiai, mokomieji filmai, žodynėliai, paskaitų medžiaga, naudingos literatūros sąrašas, geriausi žurnalistikos pavyzdžiai. Universitete turime puikią Medijų laboratoriją, kurioje studentai gali mėgautis kūryba.

Džiaugiuosi darbu su jaunais žmonėmis, tai tikra atgaiva, nors dirbti reikia intensyviai. Kadangi žurnalistikos studentų nėra daug, tai dirbame individualiai su kiekvienu. Svarbiausia – motyvacija, smalsumas. Ateina mokyti labai talentingų jaunuolių, kūrybiškų asmenybių, kai kurie, atrodo, gimę su mikrofonu ar kamera, nes iškart ima dirbti. Ne

vienas jau yra įsidarbinęs ir Klaipėdos žiniasklaidos priemonėse. Mano portale gargzdapilis.lt studentai irgi atlieka praktiką, noriai rašo straipsnius. Esame gavę dekanų padėką už bendradarbiavimą su universitetu suteikiant studentams praktikos vietas.

– Ko palinkėtumėte Lietuvos žurnalistų šeimai?

– Būti solidariems, gerbti kolegas, nors nuomonės ir ne visada sutampa. Nerengti kolegoms teismų socialiniuose tinkluose, išklausti, padėti, suprasti kitą. Būti etiškiems, tolerantiškiems, profesionaliems. Mokyti daugiau klausytis, o ne patiems kalbėti. Išties būti kaip viena, kad ir netobula, bet tikra, draugiška šeima!

– Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi VYTAUTAS ŽEIMANTAS

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

VIKTORIJA ČMILYTĖ-NIELSEN SIŪLO TEISIŠKAI STIPRINTI ŽURNALISTŲ APSAUGĄ

Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen
Lietuvos Respublikos Seimo nuotr.

Seimo pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen įregistravo pasiūlymą papildyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (ANK) ir numatyti administracinę atsakomybę už žurnalistų garbės ir orumo pažeminimą, reiškiamą raštu, žodžiu, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu ar kitokiu elgesiu. Tokių administracinių nusižengimų tyrimą atliktų ir administracinių nusižengimų protokolus surašytų žurnalistų etikos inspektorius.

„Žurnalistai, atlikdami pareigą dėl visuomenės teisės žinoti ir siekdami informuoti apie svarbiausius įvykius, neretai susiduria su agresija. Lietuvos žurnalistus vienijančių profesinių organizacijų atstovai ne kartą teigė, kad teisėtai rinkdami informaciją jie sulaukia įžeidinėjimų ir žeminimų. Pastaraisiais metais fiksuojant svarbius įvykius tai patirti teko ne vienam žiniasklaidos atstovui“, – sako parlamento vadovė.

V. Čmilytės-Nielsen teigimu, šiuo metu žurnalistų garbės ir orumo nesaugo jokia speciali ANK norma, kitaip nei, pavyzdžiui, valstybės politikų, pareigūnų, tarnautojų ir kt.

„Praktikoje tokios veikos, kai pažeminami žurnalistų garbė ir orumas, dažniausiai kvalifikuojamos kaip nedidelis

viešosios tvarkos pažeidimas. Ganėtina akivaizdu, kad atitinkamomis ANK nuostatomis saugoma tik viešoji tvarka, bet ne ypač valstybei svarbias visuomenines funkcijas atliekantys asmenys. Todėl jiems valstybė turėtų suteikti tinkamą teisinę apsaugą“, – įsitikinusi Seimo pirmininkė V. Čmilytė-Nielsen.

**Seimo pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen
atstovė spaudai Ilona Petrovė**

2024 m. rugpjūčio 8 d.

Lietuvos Respublikos Seimui

DĖL ŽURNALISTŲ TEISINĖS APSAUGOS STIPRINIMO

Informuojame, kad Lietuvos žurnalistų sąjungos Valdyba detalai susipažino su Seimo pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen įregistruotu pasiūlymu (Reg. Nr. XIVP-4056, registracijos data 2024-08-07) papildyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (ANK) ir numatyti

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius
Asmeninio archyvo nuotr.

administracinę atsakomybę už žurnalisto garbės ir orumo pažeminimą, reiškiamą raštu, žodžiu, gestais, įžeidžiančiu, įžūliu, provokuojančiu ar kitokiu elgesiu (Administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 507-2 straipsniu įstatymo projektas (lrs.lt)).

Lietuvos žurnalistų sąjungos Valdyba iš esmės pritaria šiai iniciatyvai ir didesnei žurnalistų apsaugos nuo jų persekiojimo apsaugai. Tai reikšminga iniciatyva ir jos atsiradimas bei tinkamas praktinis taikymas ypač svarbūs kaip prevencinė priemonė. Apie šią iniciatyvą LŽS informavo ir Europos žurnalistų federaciją, kuri taip pat remia šią iniciatyvą bei apie tai yra paskelbusi viešai: <https://europeanjournalists.org/blog/2024/08/16/lithuania-parliament-proposal-to-fine-insults-against-journalists-sets-protective-precedent/>.

Todėl atsižvelgdami į šios iniciatyvos svarbą siūlome įvertinti ir, esant galimybei, atsižvelgti į dvi svarbias aplinkybes. Visų pirma, tokio ANK straipsnio taikymas turi būti išimtinai taikomas tik tokiose situacijose, kai žurnalistų atžvilgiu asmenys atlieka netinkamus veiksmus išimtinai dėl žurnalistų profesinės veiklos ar žurnalisto statuso. Taip pat svarbu įvertinti, kokia institucija turėtų taikyti šį ANK straipsnį. Mūsų nuomone, būtų logiška įvertinti, kad tokia funkcija būtų pavesta policijai.

Esant būtinybei, esame pasirengę dalyvauti visuose susitikimuose, kurių metu bus diskutuojama dėl šios normos tobulinimo.

Pagarbiai
Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas
Dainius Radzevičius

2024 m. rugpjūčio 20 d.

EUROPOS ŽURNALISTŲ FEDERACIJOS GENERALINIS SEKRETORIUS PRITARIA SEIMO PIRMININKĖS INICIATYVAI

Sveikiname Lietuvos Seimą, kuris ketina įvesti baudas tiems, kurie įžeidžia ar žemina žurnalistą!

Jau beveik 10 metų Europos žurnalistų federacija (EFJ) ragina įvesti baudas arba griežtesnes bausmes bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui, užpuolusiam žurnalistą. Siekiama apsaugoti ne patį žurnalistą, o visuomenės teisę būti informuotam.

Europos žurnalistų federacijos generalinis sekretorius Ricardo Gutiérrezas
Asmeninio archyvo nuotr.

Lygiai taip pat, kaip tam tikriems oficialias pareigas užimančioms asmenims suteikiama didesnė teisinė apsauga, visiškai sveika ir normalu, kad žurnalistams, kaip viešojo intereso gynežams, taip pat būtų suteikta didesnė teisinė apsauga.

Ši nuostata yra viena iš priemonių, apie kurias pasisako Europos Taryba Rekomendacijoje 2016/4 dėl žurnalistikos apsaugos, priimtoje prieš aštuonerius metus... Lietuvos Vyriausybė tuomet pasirašė šią rekomendaciją. Man malonu matyti, kad dabar ji imasi veiksmų, ir tikiuosi, jog visos kitos Europos valstybės pasisems iš to įkvėpimo, nes žodiniai išpuoliai prieš žurnalistus (žodiniai išpuoliai, kurie dažnai yra pirmasis žingsnis, skatinantis pereiti prie fizinių išpuolių) tik didėja.

Reikia skubiai įvesti veiksmingas sankcijas tiems, kurie grąsina ar įžeidžia žurnalistus, pradedant politikais.

Lietuva čia rodo gerą pavyzdį. Sveikiname ją žengus šį svarbų žingsnį ir kviečiame įgyvendinti visas kitas tarpvyriausybinių organizacijų (Europos Tarybos, Europos Sąjungos ir ESBO) rekomenduojamas apsaugos priemones. Dar reikia daug nuveikti siekiant užtikrinti žurnalistų apsaugą šioje srityje.

**Europos žurnalistų federacijos
generalinis sekretorius Ricardo Gutiérrezas**

2024 m. rugpjūčio 16 d., Briuselis

LR Prezidentui Gitanui Nausėdai
LR Seimo pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen
LR Premjerei Ingridai Šimonytei

VALDŽIOS ĮSTAIGŲ NEPAGRĮSTI RIBOJIMAI ŽURNALISTAMS RINKTI INFORMACIJĄ – GRĖSMĖ DEMOKRATIJAI

Visuomenės informavimo etikos asociacija, vienijanti žiniasklaidos priemonėms ir žurnalistams atstovaujančias asociacijas bei profesines sąjungas, sulaukia skundų, jog valstybės institucijų (ar jų patikėtinių) valdomi bei iki šiol viešai skelbiami duomenys yra nebeteikiami arba teikiami gerokai sumažinta apimtimi, taip užkertant visuomenės teisę į teisingą ir tikslią informaciją. Ypač neramina atvejais, kuomet Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos iniciatyva be jokio teisėto pagrindo apribotas duomenų teikimas apie švietimo ir mokslo įstaigų veiklos ir patikrinimų rezultatus. Labai didelį nerimą ir grėsmę žiniasklaidos laisvėms ir teisėms kelia politinės iniciatyvos, jog ateityje apskritai gali būti uždrausta teikti svarbius duomenis apie mokymų pasiekimus toms redakcijoms, kurios lygina duomenis, skelbia reitingus ir panašiai. Tokia diskriminacinė ir akivaizdžiai antikonstitucinė praktika gali ne tik pažeisti redakcijų teisėtus interesus gauti informaciją. Taip gali būti sukurta situacija, kai, negaudamos objektyvių duomenų apie švietimo įstaigų veiklą, žiniasklaida ir žurnalistai bus priversti skelbti netikslūs duomenimis, nuomonėmis ar įsitikinimais paremtus straipsnius. Akivaizdu, kad valdžios įstaigų noras slėpti informaciją gerokai pablogins Lietuvos vertinimą tarptautiniame Reporterių be sienų organizacijos skelbiamame Spaudos laisvės indekse. Primename, kad dėl valdžios įstaigų uždaro ir žiniasklaidos bei žurnalistų ignoravimo Lietuva 2024 metais jau nukrito į 13 vietą ir situacija gali dar blogėti, jei ir toliau bus vykdoma informacijos slėpimo ar ribojimo praktika.

Seimo patvirtintoje Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje 84.4 punkte buvo aiškiai įsipareigota Vyriausybės lygmeniu, jog bus atsižvelgta į pagrindinius žiniasklaidos laisvės indekso rodiklius. Pagal šią programą ypatingas dėmesys turi būti skiriamas maksimaliai žurnalistų prieigai prie informacijos šaltinių, atvirųjų duomenų. Konstitucija ir Visuomenės informavimo įstatymas garantuoja, kad kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė rinkti, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu,

jei yra būtina apsaugoti konstitucinę santvarką, žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę.

Atsižvelgdami į tai raginame pagrindines politines Lietuvos institucijas (Prezidentą, Seimą ir Vyriausybę) užtikrinti, kad teisė gauti informaciją nebūtų varžoma fiktyviai prisidengiant ES ar nacionaliniais teisės aktais (tokia praktika kartais taikoma naudojantis BDAR), o atskirų ministerijų politikai ar valstybės tarnautojai gerbtų visuomenės teisę į informaciją.

Teisę gauti informaciją garantuojantys įstatymai turėtų atitikti geriausią praktiką ir užtikrinti tinkamą žurnalistų teisės rinkti informaciją ir šaltinių apsaugą.

Visuomenės informavimo etikos asociacija nuolat stebi situaciją, kaip galiojantys teisės aktai ir jų praktinis taikymas padeda arba trukdo profesionaliems žurnalistams ir žiniasklaidos priemonėms vykdyti savo misiją. Artėjant Seimo rinkimams politinėms partijoms bandant skubotai keisti fundamentalius teisės aktus dėl informacijos prieinamumo gali būti sukurtas labai pavojingas precedentas ir padaryta nepataisoma žala, todėl raginame susilaikyti nuo bet kokių skubotų įstatymų keitimų ribojant teisę į informaciją.

PASIRAŠO VISUOMENĖS INFORMAVIMO ETIKOS ASOCIACIJOS NARIAI:

**Asociacija „Nacionalinė spauda“
 Interneto žiniasklaidos asociacija
 Lietuvos žurnalistų draugija
 Lietuvos žurnalistų sąjunga
 Lietuvos kabelinės televizijos asociacija
 Lietuvos radijo ir televizijos asociacija
 Lietuvos regioninių radijo stočių asociacija
 Lietuvos žiniasklaidos tautinių bendrijų
 kalbomis asociacija
 Nacionalinė rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija
 Regioninių televizijų asociacija**

2024 m. rugsėjo 12 d.

ŠIAULIEČIŲ SAVAITRAŠTIS „ETAPLIUS“: ŽURNALISTO SMALSUMAS VEDĖ IR TEBEVEDA PIRMYN

Užrašė OKSANA LAURUTYTĖ

Šiomet savaitraščiui „Etaplius“ sukako 20 metų. Visuomenei ir žiniasklaidai transformuojantis ir sukantis milžiniškos informacijos sraute, kai iš rankų beveik nepaleidžiami išmanieji telefonai, savaitraštis vis dar turi kone 7 tūkst. skaitytojų. Tų, kurie vertina kokybišką turinį, lėtesnį gyvenimą ir profesionalų atrinktą informaciją. Kaip apskritai gimė savaitraštis, kokius iššūkius teko ir tenka įveikti žurnalistams anuomet ir dabar? Apie tai diskutuoja pirmoji savaitraščio vyr. redaktorė JŪRATĖ SOBUTIENĖ, redaktorė GITANA ZUBIENĖ ir dabar laikraščiui vadovaujanti vyr. redaktorė OKSANA LAURUTYTĖ.

Savaitraštis „Etaplius“ – viena komanda su Šiaulių televizija ir Lietuvos regionų naujienų portalu Etaplius.lt. Etaplius.lt nuotr.

– Savaitraštį, kuris prieš 20 metų vadinosi „Šiauliai plus“, įkūrė „Splus“ kaip dovaną interneto ir kabelinės televizijos abonentams. Jūrate, Gitana, kaip jūs tapote savaitraščio kūrėjomis ir vadovėmis?

JŪRATĖ:

– „Splus“ generalinis direktorius Arymantas Klapatauskas pasikvietė pasikalbėti. Tuo metu dirbau „Sodros“ Komunikacijos skyriuje, anksčiau devynerius metus Šiaulių televizijoje. Aš, aišku, apsidžiaugiau, nes idėja pasirodė

labai įdomi – juk nebijai to, ko nežinai. Antra vertus, laikraščių leidybos srityje nedirbau, bet prisiminiau savo kurso draugę Gitaną, kuri buvo leidusi laikraštį Londone, anksčiau dirbo žurnalistė „Šiaulių naujienose“. Pagalvojau, kad komandoje trūksta tokio žmogaus.

GITANA:

– Tiesą sakant, tais laikais buvau darbo nuotoliniu būdu pionierė (juokiasi). Mane 2003 m. susirado toks Londone statybų verslą plėtojantis verslininkas iš Šiaulių. Pasakė,

2007 m. savaitraščio redakcijoje dirbo net aštuoni kūrybingi darbuotojai: Andrius Tverijonas, Jolanta Šidlauskienė, Gitana Zubienė, Modesta Jurgaitytė, Gintautas Plungė, Oksana Laurutytė, Dalia Kulikauskienė. Redakcijai vadovavo Jūratė Sobutienė. Audronio Rutkausko nuotr.

kad nori kurti laikraštį Londono lietuviams, paprašė pagelbėti, įtikino. Susirinkau komandą – maketuotoją Andrių Tverijoną, korektorių Gintautą Plungę.

Dabar man juokingas atrodo savininko reikalavimas – kurti panašaus formato laikraštį kaip bulvarinis britų „The Sun“. O tuo metu mes labai džiaugėmės tuo iššūkiu, patiko tai, ką darome. Laikraštis vadinosi „Europietis“, buvo leidžiamas Londone 10 tūkst. egzempliorių tiražu. Bet po kelių numerių savininkas nusprendė, kad jam redakcija reikalinga Londone. Su mumis buvo per sudėtinga bendrauti nuotoliniu būdu. Kaip kitaip – juk buvo 2003-iejai! Jis dar kurį laiką laikraštį leido su kita komanda, bet, jei teisingos mano žinios, netrukus šis verslas jam atsibodo, nes nebuvo toks pelningas, kaip tikėjosi.

JŪRATĖ:

– Kadangi Gitana turėjo savo komandą, atsivedė ją kurti „Šiauliai plus“. Dar atėjo Dalia Kulikauskienė, kuri paprotino, kad mes nesuvokiame, kiek daug leidžiant laikraštį techninio darbo: televizijos programos, skelbimai, visokie taisymai ir kt. Kai ji viską padarė, supratome, kokia ji reikalinga. Žodžiu, pradėjome laikraštį leisti dvi redaktorės ir viena žurnalistė, korektorius, techninė darbuotoja ir maketuotojas. Iš pradžių laikraštis buvo 16 puslapių, vėliau – 20 ir galiausiai – 24. Mūsų komanda buvo kūrybiška, galėjome ir naktimis sėdėti, daug idėjų, daug juoko... O tu, Oksana, kada atėjai?

OKSANA:

– 2004 m. lapkričio pradžioje. Anksčiau aštuonerius metus dirbau reportere „Šiaulių krašte“, tada išėjau

motinystės atostogų, o tuo metu „Šiauliai plus“ žurnalistė Jolanta kaip tik ruošėsi išeiti dekretinių atostogų. Aš ją pakeičiau, gal prieš aštuonerius metus buvau paskirta redaktore ir ja esu iki šiol. Tikrai buvo laikas, kai savaitraštį leidome net aštuoni žmonės. Dabar mūsų kolektyvas mažesnis: esu redaktorė ir žurnalistė, korektorė Enrika Valanciūtė dirba ir žurnalistė, laikraštį maketuoja Monika Šlekonytė, fotografuoja Audronis Rutkauskas, televizijos programą renka Dovilė Sakalavičienė, turime Reklamos skyrių, savaitraščio platinimo tarnyba priklauso „Splius“. Kadangi dabar esame viena komanda su Šiaulių televizija, Lietuvos regionų naujienų portalu Etaplus.lt, laikraščiu leisti naudojame ir kitų kolegų parengtus tekstus. Skelbiame ir „Eltos“ pranešimus. O jūs prieš 20 metų pirkdavote „Eltos“ informaciją ar naudojote tik pačių ir tuometės „Splius“ televizijos žinių tarnybos žurnalistų pranešimus?

JŪRATĖ:

– Naudojome horoskopus (juokiasi). Juokiuosi, nes jei žmonės mano, kad horoskopai visiškai jiems tinka, tai tegul taip ir toliau galvoja. Menu, kad mūsų Dalia labai sėkmingai tuos horoskopus patobulindavo. Man buvo toks nelengvas etapas gyvenime, kai teko po teismus kaip laikraščio redaktorei pavaikščioti. Dalia ragino nesisiaudinti, nes mano horoskopas rašo, kaip viskas bus gerai. Ši mūsų kolegė koregavo horoskopus, taip koreguodama ir mūsų emocinę būklę. Regis, su Gintu ji tuos pranešimus perkurdavo, tobulindavo, pagelbėdami konkrečiam redakcijos žmogui geriau jaustis. Ne vienoje redakcijoje taip būna.

OKSANA:

– Nenuostabu, kad rimtos redakcijos oficialiai praneša, jog horoskopų nebespausdins. Galiu prisipažinti, kad mums ir patiems yra tekę kurti horoskopus, nes jų laiku nesulaukdavome, esame ir Naujiesiems metams pristatyti panaudoję 12 metų senumo visų Zodiako ženklų horoskopą. Niekas nesiskundė (šypsosi). O kaip jūs sugalvojote laikraščiu pavadinimą?

GITANA:

– Galiu pasidžiaugti, kad „Šiauliai plus“ pavadinimas buvo mano idėja. Galvojome apie pavadinimą „Aušra“, bet steigėja buvo žmonė „Splius“, todėl laikraštis su pliuso ženklu labai tiko į kompaniją. Ir savininkas buvo iškėlęs užduotį, kad laikraštis neskleistų negatyvių naujienų, nerašytų apie kriminalus.

JŪRATĖ:

– Turbūt tai buvo žurnalistikos svajonė – nesimurkdyti blogų žinių liūne, ieškoti pozityvių naujienų. Tai atrodė tarsi stebuklas, bet jis neįvyko...

OKSANA:

– Niekam ne paslaptis, kad vien teigiamą informaciją skelbianys portalai pamažu netenka skaitytojų. Ir tai ne vien Lietuvoje, visame pasaulyje žmonės nori skaityti kriminalines naujienas, apie konfliktus, tragedijas, nelaimes, katastrofas. Vienu žodžiu, labiausiai visais laikais skaitoma apie kraują, seksą ir pinigus.

JŪRATĖ:

– Bet buvo ir tokių puikių pozityvių rubrikų, kuriose rašėme, pavyzdžiui, apie Šiaulių miesto viziją. Anuomet kalbinome žmones, kai kurių iš jų dabar jau nebėra, bet būtų įdomu prisiminti, kokią jie matė miesto viziją, kokio pokyčio laukė. Gaila, elektroninės versijos ir tų tekstų internete nebėra. Neseniai bandžiau susirasti, bet turbūt vienintelė vieta, kur saugomas suskaitmenintas laikraštis, yra Martyno Mažvydo biblioteka.

OKSANA:

– Redakcijoje turime visus savaitraščio numerius ir saugome PDF versijas. Kai kurių temų, žmonių, apie kuriuos rašiau, niekada gyvenime nepamiršiu. Pamenu, rašėme, kaip Šiauliuose buvo rimtų planų sujungti Talkšos ežerą ir Prūdelį vandens kanalu, o juo plaukiotų jachtos... Kalbinau daugybę žmonių, susitikę net po 20 metų galime apsikabinti lyg bičiuliai – taip juos džiugino tekstai, o mane jie tik labai praturtino ir turtina iki šiol.

JŪRATĖ:

– Dirbant žurnalistu, pats nuostabiausias dalykas – galimybė susitikti, pabendrauti su nuostabiais žmonėmis. Niekur kitur dirbdamas tu tokios galimybės neturi. Ir aš turiu tokių projektų, temų, kurias atsimenu iki šiol. Tai didžiulė Dievo dovana, nes galėjau susitikti su koku nors žmogumi vien todėl, kad buvau žurnalistė. To savo gyvenime ilgiuosi. Išėjusi iš redakcijos, žurnalistinio darbo nenumėčiau, rašiau projektus Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui, kasmet parengdavome po 2–3 istorines laidas. Tai ir malonumas, ir hobis, ir kompensacija to, ką praradau, išėjusi dirbti kitokio pobūdžio darbo. Smalsumas ir tada, ir dabar mus varo į priekį.

GITANA:

– O aš išėjusi iš redakcijos ilgą laiką apskritai apie rašymą pagalvoti negalėjau. Tik smalsumas išliko, domiuosi savo giminės istorija, rašau šeimos metrašty, kuriu giminės istorijos albumus ir t. t. Žurnalistų profesija išmokė be baimės prieiti prie bet kokio žmogaus ir paklausti to, kas domina, užmegzti su juo ryšį. Daugelį tai stebina, kyla klausimų, kaip aš išdrįstu kalbinti nepažįstamąjį, ypač jei jis koks įžymus, garsus žmogus. Ši profesija išmokė perklausti ir

Pirmoji savaitraščio vyr. redaktorė Jūratė Sobutienė (kairėje), redaktorė Gitana Zubienė ir dabar laikraščiu vadovaujanti vyr. redaktorė Oksana Laurutytė (centre).

Gitanos Zubienės nuotr.

tikslinti informaciją tol, kol bus aišku, nebijoti pasirodyti nesupratingai, neišmanančiai, nes viena pagrindinių žurnalisto užduočių – parašyti paprastai, kad visi suprastų. Žurnalistas žino, kad geriau daug kartų klausti, tikslinti, nei parašyti nesąmonę.

Komunikacija yra stiprioji žurnalisto pusė. Darbas mus išmokė nebijoti komunikuoti. Tos savybės praverčia ir gyvenime. Kolegos sako, kad buvusių žurnalistų nebūna. Gal jie ir teisūs, tačiau dabar esu kitur. Jau daugiau nei 10 metų esu Krikščioniškojo gyvenimo bendruomenės narė. Ji mane įkvėpė siekti savo svajonės – studijavau ir su pagyrimu baigiau studijas VDU Katalikų teologijos fakultete. Esu dvasios vadovė tiems, kurie gilinasi į tikėjimo tiesas, mokosi atpažinti Dievo veikimą savo gyvenime, savo esminį pašaukimą. Jei reikėtų rašyti šia tema, gal ir grįžčiau į žurnalistiką.

OKSANA:

– Žiniasklaidoje dabar milžiniškas tempas, dažnai skaitomos tik įžangos ir antraštės. Vis dėlto aš esu įsitikinusi, kad žmonės kadaise skaityti ir rašyti išmoko tikrai ne tam, kad gyventų vien tik žiūrėdami „Tik tok“ programėles vaizdo įrašus. Jaunimas tikrai daug skaito, bet ne tai, ką vyresnioji karta. Juk kažkada jaunimas kaltintas, kad skaito meilės romanus, vėliau – kad skaito laikraščius, o dabar – kad daug laiko leidžia internete. Mane pačią vaikystėje mokytojos barė, kodėl ne mezgu, ne neriu vąšeliu, ką privalo daryti visos mergaitės, o skaitau knygas. Visuomenė keičiasi ir mes turime rasti būdų, kaip žmonėms pateikti teisingą ir nešališką informaciją.

JŪRATĖ:

– Oksana, o ar manai, kad po penkerių metų švęsite laikraščio 25-metį?

OKSANA:

– Visos mūsų savaitraščio naujienos keliamos į Lietuvos regionų naujienų portalą Etaplius.lt. Jei liks vos trys tūkstančiai savaitraščio prenumeratorių, popierinį laikraštį leisti ir platinti taps nuostolinga, todėl liks tik Etaplius.lt portalas internete. Mūsų skaičiavimais, savaitraštis porą metų dar turėtų gyvuoti.

Kai susitinku buvusius pašnekovus ir matau, kaip mano ar kolegų parašymas laikraštyje apie jų gyvenimą, skaudulius,

**LŪS PIRMININKO
DAINIAUS RADZEVIČIAUS
KOMENTARAS**

Savaitraštis „Etaplius“ pasiekė tikros brandos amžių, jau 20 metų prabėgo nuo jų pradžios. Todėl šiandien galima sveikinti visus esamus ir buvusius šio leidinio redaktorius, žurnalistus ir kitus darbuotojus. Savo sėkme jie jau įrodė, jog verti vietos itin konkuruojančioje žiniasklaidos rinkoje.

Oksana Laurutyte šiandien savo rankose tvirtai laiko redaktoriaus vairą. Jūratė Sobutienė ne tik sėkmingai redaktoriavo, bet ir spėjo tapti Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių skyriaus pirmininke. Jai pavyko suburti kolegas, o tai didelė vertybė.

džiaugsmus, talentą pakeitė jų gyvenimus, įkvėpė siekti daugiau, suvokiu ir savo darbo prasmę. Net jei vienam žmogui gyvenimas pasikeis, aš būsiu laiminga. Tai nuostabioji žurnalistinio darbo dalis.

GITANA:

– Tikrai, išgelbėjai vieną gyvybę – išgelbėjai visą pasaulį.

JŪRATĖ:

– Žiniasklaidos padėtis dabar tokia, kad daug žurnalistų pagal profesiją nebedirba. Šiauliuose redakcijų mažėja, darbo vietų skaičius ribotas, negali iš vieno leidinio paprastai išeiti į kitą. Antra vertus, žurnalisto profesija nėra pati žavingiausia tuo, kad iš jos nelabai gali išgyventi. Liūdna, bet taip... Man ir dabar paskambina žmonės, nes randa internete Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių apskrities pirmininko telefono numerį, kviečia atvažiuoti, parašyti, kas ką ne taip daro. Net 23 val. skambina, įsivaizduoja, kad šis žmogus gali mesti šeimą, kitas veiklas ir spręsti jo problemas. Mano, kad žurnalistas kažkoks mistinis gyvūnas, kuris privalo vyksti bet kada ir bet kur. Žmonės žurnalisto profesiją suvokia taip, kad šis žmogus gali išspręsti visus klausimus, yra visagalis.

Bet ši profesija juk ir misija... Neturi sustoti rašyti, nes turi būti aukščiau visuomenės, ugdyti, mokyti, tęsti misiją.

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

SPAUDOS ATSTOVAS OLIMPINĖSE ŽAIDYNĖSE. KĄ JIS VEIKIA?

BRONIUS
ČEKANAUSKAS

Liepos 26 – rugpjūčio 11 d. visą pasaulį jaudino Paryžiuje vykusios XXXIII vasaros olimpinės žaidynės. Paryžius Lietuvos olimpiniam judėjimui yra išskirtinis. Būtent šiame mieste prieš 100 metų vykusiose VIII vasaros olimpinėse žaidynėse pirmą kartą dalyvavo Lietuvos sportininkai, pirmąkart olimpinėse žaidynėse suplevėsavo mūsų šalies trispalvė.

1924 m. olimpinėse žaidynėse dalyvavo 13 Lietuvos sportininkų, 2024 m. – 51. Prieš 100 metų mūsų atstovai olimpių medalių nelaimėjo, šiemet sidabro medalius iškovojo disko metikas Mykolas Alekna ir breiko šokėja Dominika Banevič. Bronzos apdovanojimus pelnė irkluotoja Viktorija Senkutė ir 3x3 krepšinio rinktinė – Aurelijus Pukelis, Evaldas Džiaugys, Gintautas Matulis ir Šarūnas Vingelis.

Olimpinės žaidynės be jose dirbančių žurnalistų būtų tarsi paukštė be sparnų.

2010 m. Vankuverio žiemos olimpių žaidynių spaudos centre visi norintys žurnalistai galėjo įsiamžinti su tikru čempiono aukso medaliu. Jį buvo galima paimti tik mėvint specialias baltas pirštines, kurios liko atminimui...
Nuotrauka iš asmeninio archyvo

„Žurnalistikai“ paprašius papasakosiu apie spaudos atstovo pareigas olimpinėse žaidynėse. Spaudos atašė buvau Atėnų, Pekino, Londono vasaros olimpinėse žaidynėse, su visa sportine delegacija gyvenau olimpiniam kaimelyje.

OLIMPINIS KAIMELIS – GRIEŽTAI SAUGOMA TERITORIJA

Spaudos atstovo pareigos – visų pirma atsakinėti telefonu, o tiksliau – dviem arba trimis telefonais ir elektroniniu paštu į įvairiausių kolegų klausimus, surasti jiems pokalbiams reikalingus sportininkus, trenerius, delegacijos vadovus. Akredituotiems žurnalistams užsakyti leidimus į olimpinį kaimelį, o atvykusius pasitikti ir lydėti, nes svečiai vieni neturėjo teisės vaikščioti uždaroje ir griežtai saugomoje teritorijoje. Dar reikėjo teikti informaciją į LTOK interneto svetainę ir kaupti faktus straipsniams į „Olimpinės panoramos“ žurnalą.

Telefonų skambučių iš Lietuvos būdavo įvairiausių. Štai 7 val. ryto skambina radijo darbuotoja ir prašo sujungti su krepšininčių treneriu. Aiškinu, kad jie ilgai nagrinėja rungtynių vaizdo įrašus, vėlai gula, todėl dar miega... Laikraščio atstovas domisi, ar krepšininčių žmonos tikrai gyvena olimpiniam kaimelyje. Patikinu, kad ne. Jaunas kolega teiraujasi, ar kaimelyje akredituotiems gyventojams alus nemokamas? Patikinu, kad jokio alaus kaimelyje nėra. Ir apskritai, alkoholis griežtai draudžiamas. Tiesos dėlei privalau pasakyti, kad kaimelyje visiškai abstinentai tikrai nebuvome. Gerai, kad Vilniuje ir Atėnuose tas pats laikas. O su Pekinu buvo 6 val. skirtumas...

Prieš kiekvienas žaidynes pagrindiniame olimpinų žaidynių spaudos centre (MPS) vyksta nacionalinių olimpinų komitetų spaudos atstovų susitikimas su MPS vadovais. Taip buvo ir Pekine 2008-aisiais. Tradiciškai daugiausia kalbama apie papildomus bilietus akredituotiems žurnalistams, darbą spaudos centruose bei vadinamosiose *mixed* zonose, žiniasklaidos atstovams taikomą ypatingą tvarką dirbti olimpiniam kaimelyje. Buvo ir specialių nurodymų. Pavyzdžiui, mieste ir prie olimpinio kaimelio nefotografuoti patruliuojančių kariškių, taksistams nepalikti arbatpinigių...

AKREDITUOTIEMS ŽURNALISTAMS NE VISOS DURYS ATVERTOS

Papildomų bilietų prie akreditacijų žurnalistams reikia ten, kur pakliūti nori beveik visi, o vietų skaičius spaudos tribūnoje ribotas. Visų pirma tai žaidynių atidarymo ir uždarymo iškilnės. Dažniausiai žurnalistams papildomų bilietų dar reikia į plaukimo, gimnastikos finalus, krepšinio pusfinalius bei finalus ir į visas varžybas, kai žaidžia JAV vyrų rinktinė. Reikėdavo paskirti už bilietus atsakingą kolegą. Jis

bilietus spaudos centre paimdavo ir išdalydavo. Mūsų žurnalistų žaidynėse nebūdavo labai daug, tai beveik visi pageidaujantieji gaudavo papildomus bilietus.

Norintiems patekti į olimpinį kaimelį misijos darbuotojai privalėjo iš vakaro užsakyti leidimus, kurie galiodavo tik tą dieną. Kasdien keitėsi draudimai kaimelio gyvenamojoje zonoje siekiantiems dirbti fotografams ir televizijos operatoriams. Vieną dieną Lietuvos olimpinės misijos vadovas Algirdas Raslanas iš pasitarimo grįždavo su žinia, kad televizinininkai apskritai negalės su kameromis ateiti, o kitą – kambariuose bus galima filmuoti ir fotografuoti. Galiausiai visur, išskyrus gal tik valgyklą, žurnalistai ir filmavo, ir fotografavo.

2012 m. Londono olimpinės žaidynės buvo auksu pradėtos ir auksu užbaigtos. Pirmąjį aukso medalį sensacingai iškovojė plaukikė Rūta Meilutytė, o paskutinę žaidynių dieną čempione tapo penkiakovininkė Laura Asadauskaitė.

O KUR LAŠINIAI?

Liepos 26 d. Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė atvyko į Londoną dalyvauti žaidynių atidarymo ceremonijoje, susitikti su olimpiečiais, stebėti varžybų. Po stulbinamo plaukikės R. Meilutytės pasirodymo pusfinalyje šalies vadovė pakeitė planus ir dar parai pratęsė vizitą Londone, kad galėtų savo akimis pamatyti jaunosios plaukikės triumfą.

Liepos 28-ąją prezidentė apsilankė olimpiniam kaimelyje. Garbioji viešnia atvyko su dovanomis. Iš Lietuvos atsiųztą olimpinį deglį D. Grybauskaitė įteikė krepšinio rinktinei. Sidnėjaus olimpinei čempionei Dainai Gudzi-nevičiūtei perdavė didžiulį juodos duonos kepalą. „O kur lašiniai?“ – juokaudama paklausė šaulė. „Iš tikrųjų galėjau atvežti ir lašinių, juk mano bagažo netikrino“, – atsakė D. Grybauskaitė. Asmeninę dovaną prezidentė įteikė V. Aleknai – padovanojo jos prašymu specialiai pagamintą diską su linkėjimais. A. Raslanas viešniai įteikė visų į žaidynių programą įtrauktų sporto šakų ženkliukų rinkinį.

IŠGELBĖJO ŽEMAITIS JONAS

Žurnalistams, pageidavusiems olimpiniam kaimelyje dalyvauti susitikime su prezidente ir sportininkais, iš vakaro buvo užsakyti leidimai. Į tarptautinę zoną žurnalistai gali patekti su savo akreditacijomis. O štai į kaimelio vidų – ne, privalo leidimų biure savas akreditacijas pasikeisti į laikinąsias, skirtas konkrečiai dienai. Dauguma kolegų žaidynėse ne pirmą kartą, tvarką tikrai žinojo.

Per skubėjimą akreditacijų nepatikrinau ir po trumpo pokalbio su prezidente tarptautinėje zonoje būrys žiniasklaidos atstovų paskui ją ir jos vietinius bei iš Lietuvos

Atėnų olimpinėse žaidynėse po Virgilijaus Alekno apdovanojimo aukso medaliu. Čempioną sveikino Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus su žmona Alma, LTOK vadovai Artūras Poviliūnas, Vytautas Zubernis, Lietuvos ambasadorius Graikijoje Dainius Junevičius, Lietuvos garbės konsulas Australijoje Viktoras Šlīteris, olimpinės misijos darbuotojai. Alfredo Pliadžio nuotr.

atsivežtus apsaugininkus pro budrius sargybinius suvirto į olimpinį kaimelį. Kai apsaugos darbuotojai pradėjo stabdyti paskutinius su savo akreditacijomis einančius mūsų žurnalistus, supratau, kad jau yra problemų. Bet ir tie prasisiveržė. Kol kolegos bendravo su ekscelencija, atletais, aš mintyse jau atsiveikinau su spaudos atstovo akreditacija ir olimpinium kaimeliu. Išeinant visiems žurnalistams bus surašyti tvarkos pažeidimo protokolai, jie per šias žaidynes nebegalės ateiti į olimpinį kaimelį, o manęs laukė griežčiausios sankcijos. Greičiausiai teks atsiveikinti su olimpinium kaimeliu...

Dar buvo likusi viltis: ryte prie vienu vartų mačiau apsaugininku dirbantį Joną iš Žemaitijos. Jeigu jis dar poste, gal išgelbės... Vėdu visą būrį išėjimo link jau įspėjęs kolegas, kad gali būti didelių nemalonių. Siaubingai spaudžia smilkinius. Iš tolo matau galingą Jono figūrą. Apsaugininkas rimtas. „Žinau, kad turi problemų... – pasako ir keliolika sekundžių tyli. – Staigiai atidarau vartus ir išleidžiu. Tegu jie kuo greičiau mauna į tarptautinę zoną...“ Žurnalistams dingus už vartų, Jonas jau su šypsena veide vardina, kiek ženklukų aš skolingas jam ir jo kolegoms, pro pirštus pažiūrėjusiems į labai rimtą nusizengimą. Galvos skausmus kaip ranka nuėmė...

FOTOGRAFAS SU KĖDE DRIBO ŽEMĖN

Girdėjau, kad dažnas, kai susinervina, nori valgyti. Einu ir aš į valgyklą. Prie durų nejprastas šurmuly: sužinau, kad čia greitai apsilankys Didžiosios Britanijos karalienė Elžbieta II. Pasisekė ją nufotografuoti iš kokių penkių metrų atstumo. Monarchė neragavo sportininkų maisto, ji pabendravo su keliais specialiai su ja susitikti išrinktais įvairių šalių sportininkais. Buvo ir kuriozinis nuotyki. Pamatyti karalienės sulėkė minia žmonių, nemažai ir fotografų. Vieni per kitų galvas tiesė fotoaparatus, ant kėdžių lipo, kad geriau galėtų matyti. Vienas toks tvirtai sukrestas fotografas su kėde visu ūgiu dribo žemėn. Garsas buvo nemalonus, kažkuo panašus į sprogimą – gal taip aparatas ar visas fotografas tėsėsi į grindis. Į garso pusę kaipmat šoko būrys apsaugos darbuotojų. Karalienės nė vienas veido raumuo nevirptelėjo, šypsena nedingo. Įdomu, kad tą dieną ir Lietuvos prezidentė, ir Didžiosios Britanijos karalienė lyg susitarusios vilkėjo melsvos spalvos kostiumėlius.

LAUKIANT RŪTOS MEILUTYTĖS TRIUMFO

Plaukimo baseine tą vakarą buvo ažiotažas. Tokio susidomėjimo priežastis – 100 m krūtine plauks penkiolikmetė

lietuvė, kurios geriausias laikas. Plaukikės jau ant bokštelių. Ilgokai negirdėti teisėjo leidimo plaukti. Neišlaiko vietos amerikietės nervai ir ji pliumpeli į vandenį. Klaidingas startas. Pagaliau tikras startas. Sėdžiu aukštai tribūnoje, todėl gerai matau, kaip Rūta pirma įveikia pusę nuotolio, kaip tiksliai daro posūkj. Lieka keli metrai, keli centimetrai. Mačiau, tikrai mačiau, kad lietuvė pirma palietė sienelę. O gal apsirikau dėl per didelio noro? Ne! Ji čempionė! Rūtos laikas 1 min. 5,47 sek. Aštuoniomis šimtosiomis sekundės ji pralenkė amerikietę Rebecą Soni.

„Ne veltui pasilikau, – vėliau tribūnoje sakė D. Grybauskaitė. – Tai vertėjo pamatyti!“ Kai treneris Johnas Ruddas pažadėjo prezidentei po apdovanojimo atvesti Rūtą pasišnekėti, ji sutiko palaukti. Paskui paaiškėjo, kad čempionė jau dopingo kontrolėje. Tuščiame baseine prezidentė, pora apsaugininkų, misijos vadovo pavaduotojas Kazys Steponavičius ir aš laukėme ilgiau kaip valandą. „Aš neskubu“, – tarė prezidentė ir dar paklausė: – Kas mus nufotografuos?“ „Aš“, – kukliai atsakiau. Prezidentė žvilgtelėjo į akreditaciją: „Gerai.“ „Tikrai gerai, kad nepraradau akreditacijos“, – pagalvoju.

OLIMPINIAI ŠALIŲ ŽENKLIUKAI – „VALIUTA“

Dar keli žodžiai apie ženkliukus, nes būtent jų paprašė man sveiką kailį išgelbėjęs apsaugininkas Jonas. Savotiška „valiuta“ žaidynėse yra olimpiniai šalių ženkliukai. Jį padovanojęs

greičiau gali prisikviesti santechniką, kambaryje sugedus čiaupui, pataisyti rūškaną nuotaiką vairuotojui, nudžiuginti lietuje mirkstantį savanorį. Ženkliukų mainai tarp sportininkų vykdavo visur: atidarymo ir uždarymo iškilmėse, olimpinio kaimelio gatvėse, didžiausi – valgykloje. Ant kai kurių delegacijų durų kabėdavo skelbimai „Ženkliukų nebeturime!“ („We don't have badges“ arba paprasčiausiai „No badges“).

Profesionalūs kolekcininkai dirbdavo kaimelio prieigose arba jiems skirtose specialiose zonose miesto centre.

PABAIGOJE – ISTORIJA APIE DU ALEKNAS

Iš Paryžiaus man labiausiai įsiminė disko metimo varžybos, kurių finale rungtyniavo du mūsų šalies atletai – Mykolas Alekna ir Andrius Gudžius. Manau, visi Lietuvos sporto mėgėjai laukė Mykolo medalio ir ne bet kokio, o auksinio! Įdomu, kad žaidynių išvakarėse V. Alekna viename iš savo interviu teigė, jog nugalėtojui reikės mesti diską ne mažiau kaip 70 metrų. Atspėjo kaip tikras orakulas!

Varžybos prasidėjo mums palankiai. Antruoju bandymu Mykolas numetė įrankį 69,97 m ir pagerino tėvo, du kartus olimpinio čempiono V. Alekno olimpinį rekordą, užfiksuotą 2004 m. Atėnuose (69,89 m). Atrodė, kad mūsų šalis Paryžiuje yra labai arti aukso. Tačiau jamaikietis Rojė Stona netikėtai ketvirtuoju bandymu diską nusviedė lygiai 70 m

Žurnalistai Londono olimpiniam kaimelyje atakuoja Lietuvos prezidentę Dalią Grybauskaitę. Alfredo Pliadžio nuotr.

ir ne tik pagerino Mykolo prieš kelias minutes užfiksuotą olimpinį rekordą, bet ir atėmė auksą. Lietuvis dar turėjo atsargoje metimą, dar buvo vilčių, bet jo diskas neskriejo už 70 metrų ribos... A. Gudžius užėmė aštuntą vietą.

Tas R. Stonos metimas buvo toks netikėtas – kiti jo bandymai buvo keliais metrais trumpesni – ir taip man tvojo per smegenis, kad staiga prisiminiau Atėnus. Buvau turbūt vienas iš nedaugelio, kuris pasibaigus disko metikų varžyboms tą vakarą dar vylėsi, kad M. Alekna gali pasidabinti aukso medaliu... Ir štai kodėl. Užplūdo Atėnų olimpinių žaidynių disko metimo varžybų prisiminimai.

...Virgilijus Alekna pirmu mėginimu sviedė diską už olimpinio rekordo ribos – 69 m 89 cm. Bet antru bandymu kaip žaibas trenkė vengras Robertas Fazekašas – 70 m 93 cm. „Kažko gerai pavalgęs“, – sėdėdami tribūnoje nusprendėme abu su Lietuvos olimpinės misijos vadovo pavaduotoju Kaziu Steponavičiumi. Aš tada buvau olimpinės delegacijos spaudos atstovas.

Gerai, kad diskininkų apdovanojimas vyko kitą dieną. Kaimelyje sportininkus oficialiai sveikindavome tada, kai jie grįždavo su medaliu. Vidurnaktį iš dopingo kontrolės parsiradusiems V. Aleknai ir jį lydėjusiam vyriausiajam rinktinės gydytojui Daliui Barkauskui tik rankas paspaudėme.

Kalba nukrypo apie dopingą. D. Barkausko nuomone, vengras nebuvo švarus, jis keistai elgėsi dopingo kontrolėje. Todėl Dalius paprašė kontrolierių atidžiai stebėti, kaip vengras varvins tuos mėginiui reikalingus šlapimo lašus. Prie jo buvo priskirti net du dopingo kontrolieriai.

Kitą dieną per pietus telefonas suskambo olimpinio kaimelio valgykloje. Skambino JAV naujienų agentūros

„Associated Press“ žurnalistas. Jis klausė, ar turime naujienų iš dopingo kontrolės po diskininkų patikrinimo? Atsakiau, kad dar ne, nes tikrai nieko naujo nežinojome. „Naujienų tuoj bus...“ – paslaptį tarė žurnalistas.

Metėm visus valgymus. Misijos biure nei elektroniniu paštu, nei faksu pranešimų nėra. Misijos vadovas Algirdas ir LTOK užsienio ryšių direktorė Ijolė Domarkienė skambina visais varpais. Nieko naujo. Bet kažkas vyksta. Gauname žinią, kad vėlesniam laikui nukeliamas disko metikų apdovanojimas. Mūsų sportininkas kviečiamas. Būriu suvirstam į Alekno kambarį. „Ką, Virgilijau, girdėjai?“ – „Tą patį, ką ir jūs: atrodo, kad Fazekašas diskvalifikuotas...“

Pagaliau Lietuvos olimpinės misijos vadovas A. Raslanas sulaukia žinios telefonu: vengras diskvalifikuotas už tai, kad nepateikė dopingo testui atlikti reikalingo šlapimo kiekio, o paskui neteisėtai pasišalino iš patikrinimo vietos. Čempionas – V. Alekna. Jokio oficialaus rašto, kurio kopijos taip troško žurnalistai, misija negavo.

Ir štai stadione savo akimis matome Virgilijų ant aukščiausio garbės pakylės laiptelio su aukso medaliu. Per fotografą Alfredą Pliadį perduodame čempionui trispalvę.

Todėl aš ir po jamaikiečio tolumo metimo, sėdėdamas Vilniuje prie televizoriaus, negražiai pagalvojau, kad gal ir jis, kaip prieš dvidešimt metų vengras, kaip nors pažeidė dopingo taisykles. Tada tyliai galvojau, vėliau tyliai ir atsiprasčiau olimpinio čempiono...

Palyginimui dar primisiu, kad V. Alekna savo debiutinėse olimpinėse žaidynėse 1996 m. Atlantoje diską numetė 65,30 m ir liko penktas. Tuo metu jam buvo 24-eri. Tad sūnui, kaip sakoma, dar viskas prieš akis.

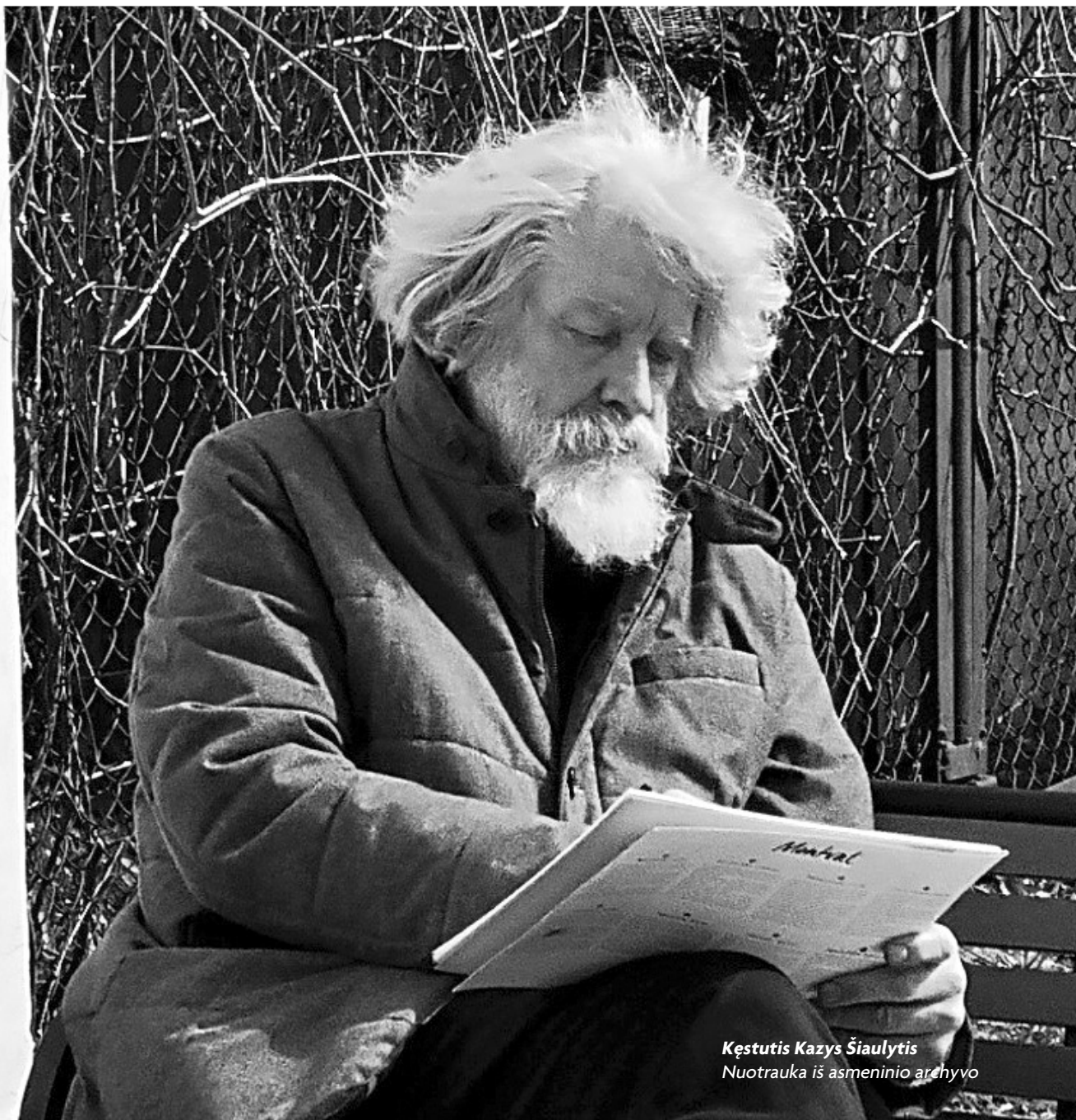
R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

PARYŽIAUS OLIMPINĖS ŽAIDYNĖS ŽURNALISTO IR DAILININKO AKIMIS

Kolega BRONIUS ČEKANAUSKAS mums leido į olimpines žaidynes pažvelgti iš vidaus, atskleidė oficialaus spaudos atstovo veiklą. Kolega (LŽS ir NŽKA narys) KĘSTUTIS KAZYS ŠIAULYTIS Paryžiaus olimpinėse žaidynėse nebuvo, jas aktyviai stebėjo per televiziją. Vis dėlto ir jam emocijų netrūko. Būdamas ne tik žurnalistu, bet ir dailininku, negalėjo susilaikyti nepaėmęs į rankas pieštuko. Skelbiame jo mintis apie Paryžiaus olimpines žaidynes ir žiupsnelį ta proga sukurtų humografių.

KĘSTUTIS KAZYS ŠIAULYTIS

Drauge su iš Graikijos atgabenta Olimpine ugnimi, Paryžiuje įsikūrė ir helėnų deivės – pergalingoji Nikė bei daugiaveidė, nenuspėjamoji Fortūna. Jos abi nepailsdamos sukosi tarp iš viso pasaulio atvykusių sportininkų, stebėdamos, kuriems lemti laurų vainiką, auksą, sidabrą ar bronzą.

Tuo metu Dzeusas su savo pusdievių, dievų ir herojų draugija Paryžiaus žaidynes stebėjo, kaip nuo amžių priimta, įsitaisę savo buveinėje – Olimpo kalno viršūnėje. Kaip pasikeitė laikai! Ir mes, milijardai mirtingųjų, jau galime nepalikdami savo sodybų ar miestietiškų skruzdėlynų, įsitaisę krėsluose prie sieninių ekranų ar atsivertę parankius leptopus, sklaidyti akimis kur tik širdis geidžia! Tereikia maigyti rankoje stebuklingą pultelį ar brūkštelti pirštu per ekraną – atsiveria ne tik Paryžius, bet ir Tokijas, Madridas, Londonas, visa Polinezija! Kažin ar smarkusis Apolonas suspėtų su mumis lakstyti skaitmeninio pasaulio erdvėse!

Tai, kad prasidėjo žiniasklaidos aukso amžius, – išmintingojo Hermio, kuruojančio komunikacijos ir informacijos reikalus, nuopelnas. Jo globojamoje visokio plauko žurnalistų, reporterių, televizinininkų gausioje komandoje nenuilsdami triūsia ir visa armija sporto laikraštinių, skiltininkų, tinklaraštinių, komentatorių. Pastariesiems Paryžiaus olimpinės žaidynės suteikė progą pademonstruoti rekordinius guviai kirčiuojamus žodžių srautus, vikipedinių žinių bagažą ir aktorinius gebėjimus jaudrinant ekraninių sirgalių tribūnas. Sporto komentatoriams priskirtini ir fotoreporteriai, tele- ir videooperatoriai, savo šviesolaidinėmis priemonėmis fiksuojantys atletų pasirodymus.

Kiek kitaip varžybų įtampą perteikia vis dar mūsų periodikoje pasitaikantys karikatūristai. Jų kuriamuose vaizdiniuose sūrus varžybų prakaitas virsta humoro versme, o aistringos rungčių dalyvių mimikos – šypsenuomis.

Sporto fanai tikriausiai pareikalaus ir juos priimti į komentatorių gildiją. Be abejo, sirgaliai, kaip ir mes,

Veržlus bronzinis Viktorijos Senkutės finišas

Sidabrą Paryžiuje pelnusi breiko lyderė Dominika Banevič

Sidabrinė Fortūnos šypsena skirta Mykolui Aleknai

asmeninių klaviatūrų savininkai, – visi esame šių dienų sporto specialistai...

Kaip žinome, Olimpo dievų kompanijoje Hermis, o ypač jo romėniškoji versija – Merkurijus ne tik žiniasklaidą šefuoja, bet dar ir verslais, prekyba, finansiniais reikalais rūpinasi, tad nieko nuostabaus, kad sporto žurnalistika neišvengiamai susieta su taip kartais erzinančia reklama. Televizijos žiūrovas, visa esybe įsijautęs į varžybas, skaičiuoja lemiamas sekundes, akimirkas, o ekrane – staiga išlenda laimingai apsipirkę, šašlykų kibirais nešini linksmaiveidžiai broliai tautiečiai...

Ir aš, stebėdamas Paryžiuje vykstančias sporto varžybas lyg nuo Olimpo kalno, panorau humoristiniais piešiniais pakomentuoti atletų žygdarbius. Piešiau ir sporto šakų emblemų interpretacijas, mūsų šalies olimpinis prizininkus ir jų nuotykius sporto arenose.

SPORTAS IR HUMOROGRAFIJA ARTIMI

„Žurnalistikai“ paprašius, kolega Kęstutis Kazys Šiaulytis papasakojo apie savo požiūrį į sportą, ir sporto ryšį su humoru, humoristine daile:

DVIRAČIŲ SPORTAS

Olimpiniame Paryžiuje nauji dviračiai

„Mano mokykliniai metai prabėgo Naujojoje Akmenėje, kur sportui buvo skiriamas nemažas dėmesys. Miesto centre veikė sporto salė, ją lankyti galėjo, kas norėjo. Šalia jos septintąjį dešimtmetį išdygo dar didesnė sporto salė, su balkonais žiūrovams. Joje nuo ryto iki vakaro vyko krepšinininkų, rankinininkų, tinklininkų, futbolininkų treniruotės. Naujoji Akmenė didžiavosi ir moderniu stadionu. Jame vyko sporto varžybos-šventės, kurias prisimenu tarsi kokius teatro spektaklius, matyt, primenančius antikinės Graikijos sporto varžybas. O miestelio kiemuose, aplinkinėse dykvietėse kas vakarą vyko vaikų, paauglių futbolo turnyrai, žiemą – ledo ritulio be pačiūžų čempionatai.

Mano mokykloje fizinio lavinimo mokytoju dirbo įdomi asmenybė – Pranciškus Tupikas, vėliau tapęs Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo nariu, Nepriklausomybės Akto signataru. Aš lankiau tinklinio ir krepšinio treniruotes, žaidžiau rajono moksleivių krepšinio rinktinėje. Taip atsirado meilė sportui.

Dar būdamas moksleiviu susidomėjau ir humoristine grafika. Todėl nenuostabu, kad pirmosios mano sukurtos karikatūros respublikinėje spaudoje buvo sporto tematika.

Per mano jau netrumpą gyvenimą sutikti sportuojantys žmonės ar profesionalūs sportininkai dažniausiai būdavo

3 X 3 KREPŠINIS

3x3 krepšinio emblemos projektas

TENISAS

Teniso lietus

atviri, bendraujantys, turintys gerą humoro jausmą. Tad man sportas ir optimistinis, humoro nestokojantis požiūris į mūsų būtį – tarsi neatsiejami dalykai. Tai savo humorografijoje, skirtoje sportui, ir deklaruuju. Karikatūrų, komiksų sporto tematika esu sukūręs jau apie tūkstantį.

Mano mėgstamiausia sporto šaka – krepšinis, tad ir linksmy nuotykių šio sporto varžybose įžiūriu daugiausia. Būta, stebiu per televiziją varžybas, ir kyla noras tas konkrečias rungtynes, jų sukeltas emocijas užfiksuoti humorografijoje.“

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

*Dailininkas Albertas Vaidila
Jūrgitės Vaidilaitės nuotr.*

ĮSPŪDINGI ALBERTO VAIDILOS ŽURNALISTŲ PORTRETAI

VYTAUTAS ŽEIMANTAS

Žinomas dailininkas, menotyrininkas ALBERTAS VAIDILA 2024 m. pasitiko ir įprasmino nauja retrospektyvine tapybos bei grafikos paroda Žurnalistų namuose ir unikaliu albumu „100 žurnalistų portretų“. Jame šimto garsių ir mažiau žinomų žurnalistų portretai, jo sukurti per pastarąjį dešimtmetį. Parašiau „unikaliu“, nes nieko panašaus nėra išleista kaimyninėse šalyse, manau, ir visame pasaulyje. A. Vaidila, sukūręs ir išleidęs tokią įspūdingą Lietuvos žurnalistų galeriją, tikrai yra pirmėivis. Žiupsnelį kolegų portretų skelbiame ir šio žurnalo viršelyje.

Portretų albumo pasirodymas yra ir gera proga apžvelgti A. Vaidilos kūrybinį kelią, juolab kad jame būta ir gražių pasiekimų.

IŠ GIMTŲJŲ ŠIAULIŲ

„Pradžioje apie susidomėjimą menu. Mano jaunystės ir ankstyvieji kūrybos metai prabėgo gimtajame Šiaulių mieste, kur greta žurnalistinio darbo miesto laikraštyje domėjaisi ir menine kūryba – piešiau, tapiau aliejiniais dažais portretus, peizažus, liejau akvareles. Studijavau ir įgijau menotyrininko kvalifikaciją Dailės institute, Vilniuje. Nenuleisti rankų skatino ir studijų procesas – kūrinius su bendrakursiais privalėjome atsivežti ir eksponuoti sesijų metu Dailės institute. Vėliau patraukė akmens skulptūra: iš grąnito nutašiau skulptūrinių paminklų“, – sakė A. Vaidila.

Taip, jis gimė Šiauliuose, 1944 m. Čia žengti jo pirmieji žingsniai menotyros pasaulyje, kai dirbo Šiaulių miesto

laikraščio kultūros skyriuje. Tada daugiausia rašė kultūros, architektūros, profesinės ir liaudies dailės klausimais, recenzavo parodas, spektaklius, dalyvavo televizijos ir radijo laidose. Dirbo ir dėstytoju Šiaulių pedagoginiame institute (vėliau – Šiaulių universitetas), dėstė meno istoriją.

DVI MŪZOS: MENO IR ŽURNALISTIKOS

Nuo jaunystės A. Vaidilą traukė dvi mūzos: meno ir žurnalistikos. 1974 m. jis baigė Lietuvos valstybinį dailės institutą ir įgijo menotyrininko kvalifikaciją. Nesitenkino tik meno tyra, ėmė į rankas skulptoriaus kaltus ir iš akmens iškalė keturis antkapinius paminklus, kurie dabar stovi Šiauliuose ir Kuršėnuose. Tapė aliejumi, kelis žinomų kultūros žmonių portretus mačiau asmeninėse kolekcijose. Dailininkui

pakluso ir grafikos menas. Kūrė portretus, draugiškus šaržus, ekslibrisus. Pastarųjų nemažą pluoštą eksponavo pirmojoje Tarptautinėje žurnalistų ekslibrisų parodoje, kuri surengta Vilniuje 2012 m. ir sėkmingai apkeliaavo ne vieną ekspozicijos salę Lietuvoje.

Jam artimas ir knygų iliustravimo menas. Kūrybingai iliustravo keliolika knygų, tarp jų ir žurnalistų poezijos ir dainų knygas „Šitas aidas toli girdis...“ (2012), „Sušvieski, saule“ (2014), „Ačiū tau, žeme“ (2022). Beje, šiose knygoje yra ir A. Vaidilos eilėraščių, dainų. Vadinasi, jį galima vadinti ir poetu.

A. Vaidila 1985 m. priimtas į Lietuvos dailininkų sąjungą, 2005 m. tapo valstybės pripažintu meno kūrėju. Šis garbingas statusas jam suteiktas Lietuvos kultūros ministro įsakymu. 1991–2000 m. ėjo Lietuvos tautodailės ir amatų fondo prezidento pareigas. 2017 m. priimtas į Nacionalinę žurnalistų kūrėjų asociaciją. 2019 m. apdovanotas vardiniu medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

PRODUKTYVUS, KŪRYBINGAS MENOTYRININKAS

A. Vaidila aktyviai reiškiasi ir kaip produktyvus, kūrybingas menotyrininkas visose šios profesijos srityse – dailės ir architektūros kritikos, teorijos ir istorijos. Spaudoje skelbia publikacijas apie dailininkus, jų kūrybą, pristato įvairias parodas, rašo įvadininius parodų katalogų straipsnius. Su pranešimais apie dailės problemas dalyvauja respublikinėse ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose. Pranešimų konferencijose pagrindu parengtus straipsnius skelbia periodiniuose leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Kultūros barai“, „Teatras“, taip pat „Lietuvos aide“, kitur.

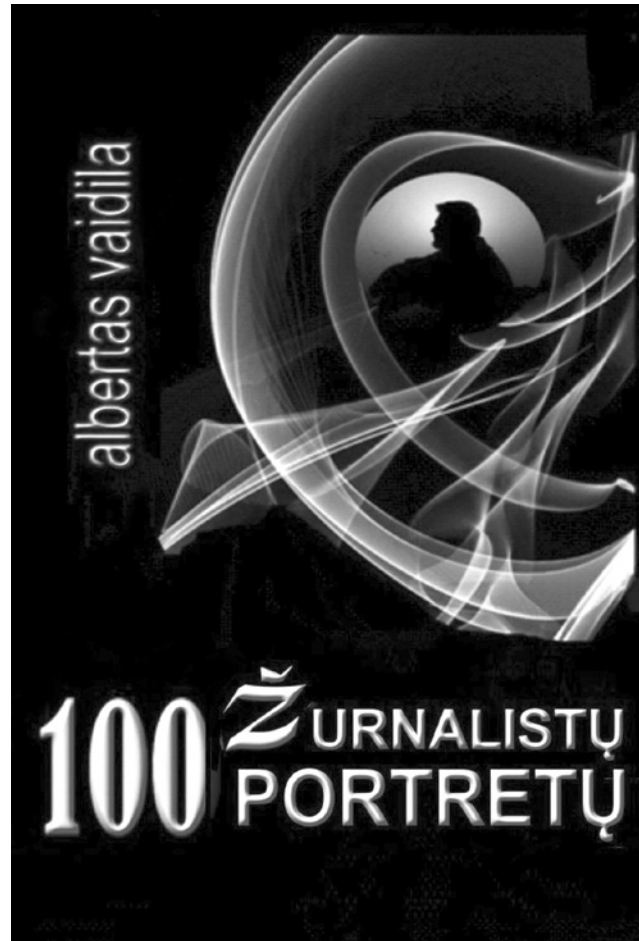
Tarptautinėje konferencijoje darytas pranešimas „Šiuolaikinės lietuvių liaudies tapybos raida ir problemos“ įtrauktas į knygą „Pabaltijo liaudies tapyba“ (1990). 2008 m. parašė statybininko profesiją pasirinkusiems jaunuoliams skirtą vadovėlį „Statybos menas“, kuriame aptarė pasaulio architektūros istoriją, stilių ir grožio ypatumus, daugeliu atvejų remdamasis ir Lietuvos architektūros, statybos meno pasiekimais.

Kai dirbau „Lietuvos aide“, mielai redaguodavau jo straipsnius įvairiomis menotyros ir meno filosofijos temomis.

KOMPIUTERINĖ TAPYBA IR GRAFIKA

„Lietuvos aide“ recenzavau ir jo pirmąją kompiuterinės tapybos ir grafikos parodą, kuri įvyko Vilniuje 2005 m. Tada rimčiau susimąščiau apie kompiuterio ir meno santykį.

Pastaraisiais metais A. Vaidilos susidomėjimas kompiuterine tapyba ir grafika tik augo. „Stengdamasis neatsilikti nuo

Knygos „100 žurnalistų portretų“ viršelis

gyvenimo, tarškinu kompiuterio klavišais. Nė nepajutau, kaip jis mane „įsiurbė“, o ypač šios gudragalvės technikos galimybės meninėje kūryboje, kurias priemiau kaip laikmečio iššūkį. Pradėjau kurti kompiuterinės technologijos darbus. 2005 m. surengiau pirmąją šios kūrybos autorinę parodą Lietuvos kurčiųjų draugijoje. Jos tematika nemaža dalimi buvo susieta su specifiniu kurčiųjų gyvenimu, pagal išgales bandant atskleisti jų savitą pasaulėjautą bei vizualiai perteikti savo patirtį, nuojautas. Kompiuteris – šis naujas darbo įrankis, manęs nebepaleido“, – sakė A. Vaidila.

Gerai suprasdamas meno ir kibernetikos subtilybes, A. Vaidila savo darbais drąsiai teigia, kad kompiuterinė pelė ar klavišas yra meno kūrimo įrankis kaip skulptoriaus kaltas ar pieštukas, teptukas. Be to, tai šiuolaikiška, moderni kūrybos priemonė, turinti ir gana daug privalumų, palyginti, pavyzdžiui, su tradicinėmis tapybos ar grafikos technikomis, atverianti naujas vizualinio meno galimybes.

2013 m. Žurnalistų namuose savo parodos atidarymo metu A. Vaidila kalbėjo: „Jau susikaupė kelios dešimtys kompiuterinės tapybos ir grafikos darbų, iš kurių apie 30 pateikiu šiai „Būties ženklų“ parodai. Kūrinių tematika įvairi, kaip įvairūs ir žurnalistų interesai – nuo kosminių vizijų, gyvybės

užuomazgų, dramatiškų grėsmių iki mažų žemiškų džiaugsmy, supančios aplinkos apmąstymų ir poetizavimo.“

Tada, atidarant parodą, sakiau: „Kalbant apie naująją A. Vaidilos parodą, reikėtų pabrėžti, kad yra akivaizdžių naujų poslinkių. Visų pirma, išsiplėtė tematika. Dailininkas pradeda nuo pasaulio sutvėrimo, kosminių vizijų, po to veda žiūrovą prie konkretesnių detalių, atskleisdamas įvairius žmogaus būties ženklus. Antra, padidėjęs minties mastelis. Akivaizdu, kad kai kurie kūriniai prašyte prašosi didesnio formato, tačiau visos parodos formatus, ekspozicijos plotas tam, deja, nepritaikytas. Trečia, gerokai gusesnis spalvų žaismas, atsiranda daugiau šviesos, šviesesnių spalvų potėpių. Tai ne tik gyvina vaizdą, gaudo akies žvilgsnį, bet ir sudaro optimistinę atmosferą.“

Dabar matyti, kad A. Vaidila šia linkme toliau aktyviai, produktyviai ir kūrybingai dirba. Galima drąsiai teigti, jog jis yra daug ir sėkmingai dirbantis, nuolat atsinaujinantis, ieškantis naujų kelių vizualiniame mene dailininkas, vienas iš kompiuterinės tapybos ir grafikos pradininkų Lietuvoje. Jau surengė apie 20 savo darbų parodų. Taip pat dažnai dalyvavo bendrose su kitais dailininkais parodose. A. Vaidilos kūriniai eksponuoti Seime, Vilniaus rotušėje, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijoje, Žurnalistų namuose, Vilniaus įgulos karininkų ramovėje, Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, kitur.

PORTRETŲ KŪRIMAS

Portretu A. Vaidila domėjosi nuo jaunų dienų. Dar jaunystėje tapyto motinos portreto istorija giliai įstrigo jo atmintyje.

„Kartą, atrodo, tai buvo sekmadienio rytas, mama sėdėjo susimąsčiusi prie lango, nušviesta saulės. Vaizdas buvo ne kasdieniškas, o šventišškai pakilus, ryškus, dvelkiantis optimistine nuotaika. Niekada jos tokios nebuvau matęs. Panorau tuoj pat ją nutapyti, – prisiminė A. Vaidila. – Turėjau užsigruntavęs drobę, užtemptą ant porėmio, tačiau tinkami šiam darbui teptukai buvo sukietėję. Tad, nenorėdamas prarasti puikaus apšvietimo ir kūrybinės nuotaikos, nevažiauvau į tolokai nuo namų esančią dailės reikmenų parduotuvę ieškoti teptukų, ėmiau tapyti pirštu, tiksliau, keliais pirštais maigiau paletėje išspaustus dažus, kol išgaudavau reikiamas spalvas ir atspalvius, paskui skuduru nusišluostydavau rankas ir mažais potėpiaisi pirštu užnešdavau dažus ant drobės. Tai buvo pirmas ir paskutinis mano tapymas tokia technika, nors rezultatas tenkino, mama taip pat save atpažino, šypsojosi.

Esu sukūręs ir kunigų portretų, kurių asmenybės ne tik plačiai žinomos, bet ir man patrauklios. Pavyzdžiui, popiežius Jonas Paulius II. Jo atvykimas Lietuvai buvo nepaprastai reikšmingas įvykis. Sukūriau jo portretą viešnağės metu Vilniuje. Vyskupą Motiejų Valančių paskatino nutapyti

Žurnalistų namuose po Alberto Vaidilos personalinės parodos „Trupantys reljefai“ atidarymo šventės. A. Vaidila sėdi antras iš dešinės. 2017 m.

istorinė sąsąuka tarp jo aktyvios kovos už blaivybę ir nemažą rezonansą sukėlusių Valstiečių ir žaliųjų partijos pastangų būnant valdžioje apriboti alkoholio vartojimą. Kunigo, garsaus lietuvių poeto Jono Mačiulio-Maironio portretas gimė, kai buvo rengiama spaudai jo poezijos knyga, kuriai aš kūriau viršelį. Manau, kad viena kunigų portretų tapybos subtilybių yra profesinės etikos dalykas. Kunigas, kaip ir kariškis, visiškai reprezentuoja save, kai yra su savo profesiją atitinkančia apranga ir rangą bei kitus pasiekimus apibrėžiančiais ženklais. Jo gyvas žodis gali ypač daug padėti ieškantiems tiesos tikintiesiems. Tokia privilegija ir atsakomybė, mano supratimu, pirmiausia tenka kunigui. Jo stovėseną aš vėlgi įžiūriu tarp tikinčiojo arba abejojančio ir šventenybės. Tokios svarbios mūsų gyvenimui asmenybės, manau, vertos didesnio Lietuvos menininkų dėmesio. Nors, tiesą sakant, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, sakralinė dailė tapo ryškiai matoma, rengiamos jos parodos, o ir šiuolaikiniai religinės tematikos autoriai iš anoniminio pagrindžio yra išėję viešumon ir vertinami pagal atlikto darbo meninę vertę, o ne pagal lojalumą marksistinei ideologijai.“

CIKLAS „ŽURNALISTŲ PORTRETAI“

Manau, kad apžvelgiant A. Vaidilos sukurtus portretus ryškiausias jo ciklas „Žurnalistų portretai“. Jų jau sukurta apie pusantro šimto. A. Vaidila pirmasis Lietuvos žurnalistikos istorijoje 2014 m. surengė autorines žurnalistų portretų parodas. Jo sukurti mūsų kolegų portretai buvo demonstruojami Žurnalistų namuose, Vilniaus rotušėje.

Šios parodos buvo visuomenės pastebėtos. Palankios recenzijos pasirodė kultūros almanache „Žurnalistika“, laikraščiuose „Lietuvos aidas“, „XXI amžius“, kitoje periodinėje spaudoje, interneto erdvėje. Taigi jau galima daryti ir kai kurias išvadas.

Manau, kad šiame cikle išskirtinos dvi stilistinės kryptys. Vieną tikty pavadinoti dekoratyvine. Šios krypties darbuose visas portretuojamasis fonas padengtas stilizuota linijine ir spalvinių dėmių ornamentika. Taip sukuriama judrus, mirgantis vaizdas, primenantis impresionistų darbus.

Antra kryptis – puantilistinė, nes vaizde dominuoja taškai. Puantilistinė tapybos maniera būdinga vėlyvajam impresionizmui, kitaip sakant, postimpresionizmui. Ji artimesnė realistinei tapybai, nes daugiau dėmesio skiriama formai ir spalviniams santykiams. Tačiau ir vienu, ir kitu atveju A. Vaidila išsaugo portretuojamojo panašumą, tik paryškina būdingus bruožus, sukuriama ir sumanymą atitinkanti nuotaika. Turint galvoje tai, kad darbai atliekami modernia kompiuterine technika, A. Vaidilos kūrinys galima pavadinoti šiuolaikišku ar moderniu impresionizmu.

„Kompiuteris tėra įrankis, duodantis pieštuką, trintuką, spalvas, linijas, teptuką ir panašiai, o kurti reikia pačiam. Kompiuteris tik palengvina dailininko darbą, – sakė A. Vaidila. – Mes gyvename didelių greičių amžiuje. Tradicinėmis tapybos ir grafikos priemonėmis dailės kūrinys kuriamas palyginti ilgai – nemažai laiko atima paruošiamasis darbas, jau nekalbant apie atlikimą, kuris gali trukti ištisas dienas, savaites, mėnesius. Kompiuteriu galima dirbti greitai, efektingai, lengvai keičiant ar papildant spalvas, netgi pačią kompoziciją. Dirbi tarsi ritmingai alsuodamas ir dėstydamas kompiuteriniu formatu vaizdinės kalbos elementus, simbolius, ieškodamas temai adekvačios nuotaikos. Skaitmeninės technologijos yra kūrybos priemonės, kurios savaime, kaip ir kitos vizualinio meno technikos, negarantuoja meniškumo. Apie tai tegul sprendžia žiūrovas.“

Palinkėkime dailininkui A. Vaidilai sėkmingų kūrybinių ieškojimų.

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

JONAS AVYŽIUS PRIE RAŠOMOJO STALO

IRENA LITVINAITĖ-AVYŽIENĖ

Kultūros žurnalistė

Jonas Avyžius prie darbo stalo.

Šiomet sukanka 25 metai, kai mus paliko vienas garsiausių Lietuvos rašytojų JONAS AVYŽIUS. Dažnas skaitė jo romanus „Kaimas kryžkelėje“, „Degimai“, „Sodybų tuštėjimo metai“... Tik mažai kas žino, kaip sunku buvo rašytojui prasibrauti pro sovietinę cenzūros sistemą. Šiuos kūrybos užkuliusis šiek tiek atskleidžia jo žmona Irena Litvinaitė-Avyžienė.

Ji yra žinoma kultūros žurnalistė. Vilniaus universitete baigė žurnalistiką, Tartu universitete – anglų kalbą ir literatūrą. Daug metų dirbo profesionalė žurnalistė. 1980 m. įstojo į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Daugiausia rašė teatro, muzikos, kino temomis. Iš anglų kalbos išvertė knygų vaikams. Išleido knygų, paskelbė prisiminimų apie savo vyrą, tvarkė jo archyvą.

Jonas mėgo, kad darbo kambarys būtų didelis ir erdvus: girdėdavau jo lėtus žingsnius, vaikščiodamas galvodavo. Rašė tik parkeriu, būdavo amžinai rašaluotais pirštais, nes išsimurzdavo įtraukdamas į jį juodo ar mėlyno „Pelikan“ rašalo. Neretai išbraukdavo arba visiškai išmesdavo išvakarėse parašytus puslapius, kartais net visą skyrių. To paties namo Antakalnio gatvėje buvęs Jono kaimynas poetas Algimantas Baltakis pasakojo: „Užeinu kartą pas Joną ir klausiu, kiek puslapių šiandien parašė?“ – „Tris.“ – „O kiek išbraukė?“ – „Keturis.“ – „Šio anekdoto neprasimaniau, – priduria poetas. – Taip iš tikro yra buvę.“

Jokių savaitgalių, jokių poilsio dienų, kol nepabaigdavo romano skyriaus ar neįstrigdavo. Nepripažino „įkvėpimo“. Sakydavo, gal poetai gali laukti, kol atskris Mūza. Jos belaukdamas gali tik susigadinti nuotaiką, kad laikas bėga, o tu vis dar medžioji įkvėpimą. Jam, prozininkui, įkvėpimas ateinantis bedirbant. „Gera darbo nuotaika, manau, ir yra įkvėpimas, o ji būna sodyboje, apsuptoje miškingo laukų gamtovaizdžio, kuris toks mielas ir savas“, – sakė.

Man imponavo Jono disciplinuosumas. Namuose Vilniuje irgi griežta tvarka. Devintą – pusryčiai, po jų dirbdavo

iki trijų valandų popiet. Romanui rašyti reikia susikaupimo, tad prašydavo manęs, kad nekviesčiau prie telefono, tik išimtiniais atvejais. Skambintojams paaiškinau, kad šiuo metu užimtas, dirba, gal galėtų po trečios valandos paskambinti arba jis pats paskambins. Kartą, net seseriai paskambinus iš Mėdginų, liepė netrukdyti. Man būdavo nesmagu cerberiu būti, bet saugojau jo kūrybinę ramybę, priiimdama nemalonę sau, kad „neprireidžiu prie Avyžiaus“.

Vis dėlto tokių „pilnų“ kūrybos dienų, kaip pats yra prisipažinęs, per metus būdavo tik trečdalis. Jonas, kaip prisiminimuose apie jį rašo jo kolega rašytojas Mykolas Sluckis, plušėdavo prie kelių romanų iš karto. Tai, aišku, ne rašymas tuo pat metu dešiniąja ir kairiąja ranka (beje, buvo kairiarankis). Jono prisipažinimu, pačiam ne visada būdavę aišku, kodėl nustumia augantį, regis, prie pabaigos artėjantį rankraštį ir imasi ataušusio, prieš pusmetį ar metus be regimos priežasties palikto. Kaip pastebi M. Sluckis, „nemažai subjektyvių priežasčių gali tokį „migravimą“ pateisinti: įprastas gūžtelėjimas, „kad nesirašo“, užsidegimas nauja tema, siužetu, prototipu ir t. t., ir pan. Tačiau netrūko ir objektyvių, grynai išorinių priežasčių <...>. Viena, žiūrėk, įšaldė ne iš Lietuvos padangių pūstelėjęs Šiaurys, kitam sutrukdė vietinių aukštų funkcionierių ar redaktorių apsidraudėliškumas.“

1976 m. Jonas man laiške prisipažino: „Visą laiką balansuoju tarp trijų romanų, pats gerai nežinodamas, kurį visų pirma užbaigsiu. O užbaigiu tą, kuris pagaliau visai pavergia, neleidamas apie nieką kitą galvoti.“ Būdavo, romaną jau įpusėjęs, kai „susipykdavo“ su savo personažais, kai jam atrodydavo, jog slysta paviršiumi ar priėjo akligatvį, rašomą kūrinį atidedavo į šalį ir imdavosi naujo, o kartais grįždavo prie nukišto, to, kuris tuo metu jį labiausiai užvaldydavo. Todėl parašyti romaną užtrukdavo ne vienus metus. Taip rašė ir paskutiniuosius savo romanus „Ir išmuš tavo valanda“ (parašė tik pusę), „Mažylė – didžioji mano meilė“ (parašė tik kelis skyrius) ir „Viskas praeina“ (pritrūko paskutinio skyriaus).

Antai 1976 m. spalį, piršdamasis man, tame išpažintiniame laiške rašė: „Dar kartą perskaičiau nebaigtos satyrinės apysakos rankraštį, apie kurį Tau pasakojau Maskvoje. Jeigu viskas mano gyvenime bus normalu, iki Naujųjų metų neskubėdamas suspėčiau padėti paskutinį tašką. Tačiau labiausiai dabar mane traukia prieš gerą penkmetį užmestas romanas apie šių dienų Lietuvos kaimą [turėjo galvoje romaną „Degimai“ – I. L.-A.]. Taip pat daug galvoju apie „Sodybų“ II tomą. Žodžiu, jaučiuosi atsidūręs tarsi kokioj kryžkelėj, – kiekvienas kelias savaip traukia keliauti, tačiau nežinau (ir bijau) kuriuo nors iš jų pasukti. Beje, šito nėra ko bijoti – būdavo, kad po kelis mėnesius blaškydavausi, kol įsikabindavau naujos knygos.“ Laiške dar užsiminė, kad norėtų parašyti „Labanoro girių legendas“. Šio sumanymo neįvykdė.

Ne visas sumanytas ir pradėtas knygas Jonas tęsdavo. Jo manymu, nevykėlius be skrupulų „nurašydavo į pasyvą“. Medžiagos savo knygoms, prisipažino, niekada specialiai nerinkdavo, nesinaudodavo plačiais istoriniais šaltiniais, remdavosi savo gyvenimiškąja patirtimi. Nepretenduodamas į istoriškumą, bijodamas nukrypti į istorinį žanrą, kad „nepamestų žmogaus“, stengdavosi nenuklysti nuo šiuorakščios gyvenimo tiesos, pasak jo, „žiūrėdamas tiesiai gyvenimui į akis, kiek leisdavo to meto totalitarinės sistemos gniaužtai, laikę už gerklės“. Pirmiausia jį domino žmogus, jo išgyvenimai, žmogaus, tautos ir valstybės egzistencinės problemos, kuo tiksliau atkurti to meto, kada kūrinio veiksmas rutuliojasi, realijas, politinį, visuomeninį klimatą.

„Tiek savo kūryboje, tiek asmeniniame gyvenime stengiausi ne smerkti, o pateisinti žmogų, nors ne kartą juo esu ir pats nusivylęs <...>. Turbūt rašau todėl, kad noriu pats sau kažką išsiaiškinti ir kitam paaiškinti. Iš meilės, o gal iš gailėsčio žmogui. Ginti jį, jo dvasios vertybes“ (iš atsakymo „Naujų knygų“ skaitytojams). „Pradėdamas rašyti naują knygą, susikristalizavus jos sumanymui, idėjai, nemažai laiko skiriu paruošiamajam, preliminariniam darbui, – yra prisipažinęs. – Aš būtinai turiu apčiuopiamai įsivaizduoti savo būsimos knygos veikėjus. Jie man – gyvi žmonės, atėję iš gyvenimo, iš mano pastebėjimų. Seniai užmiršai jų vardus, kitų ir nežinojai, nebeprisimeni, kur matei, kur buvai sutikęs, tačiau įsirežė atmintin jų mintys, sujaukino jų likimai. Jau vien mano gimtasis kaimas, kuriame pragyvenau iki 22 metų amžiaus, – kokia sodri paveikslų galerija! – prašyte prašosi į knygas.“

Pradėdavo naują kūrinį tik gerai apmąstęs jo „karkasą“, į storą sąsiuvinį susirašydavo personažų su gimimo datom glaustas charakteristikas, netgi nusibraižydavo giminės genealoginę schemą ir, pasak jo, paleisdavo personažus į gyvenimą savarankiškai veikti. Yra prasitaręs, kad ne kartą romaną norėjo užbaigti vienaip, o personažai (jų charakterių logika) jį užbaigdavo savaip. Antai rašytojas Vytautas Sirijos Gira yra Jonui prisipažinęs, kad neparašytą romaną „išnešiojantis“ iki paskutinės eilutės – telieka užrašyti. Panašiai yra pasakęs prancūzų kino klasikas René Kleras: „Filimą pastačiau, belieka jį nufilmuoti.“

Avyžiui taip būdavo neįdomu, – jo knyga gimdavo kūrybinio proceso metu. „Kūrinį užbaigęs dažniausiai apsiribuoju stiliaus šlifavimu, atidžiai „pereidamas“ visą tekstą – nieko iš esmės nekeičiu. <...> Nesugebu siekti tobulumo, perrašinėdamas jau užbaigtą kūrinį, man tobuliausias tas variantas, kurį nulieju iš karto, užlopydamas skyles kūrybinio proceso metu“, – prisipažino, atsakydamas leidinio „Naujos knygos“ skaitytojams. Mašinarščiu perrašytą tekstą kartais dar nežymiai taisydavo, kartais pakeisdavo vardus, skyrių pavadinimus. Man tekdavo ranka įvesti Jono pataisymus į spausdinimo mašinėlę perrašytus kitus egzempliorius.

Paprastai nebaigto Jono darbo aš neskaitydavau. Nelįsdavau, neklausinėdavau, nežinodavau, ką rašo, – tai jo pasaulis, pasaulis, priklausantis tik jam. Jeigu norės, pats pasidalins. Bet kai visai užbaigdavo, duodavo man perskaityti rankraštį. Atsargiai rinkdavau žodžius, kad ko nors neleptelėčiau. Negalėjau ir negaliu būti objektyvi jo kūrybos vertintoja – jis mano brangus žmogus. Nors kartais ne viskas man būdavo priimtina, bet visada jį palaikydavau, nes jo romanai per cenzūros pinkles sunkiai skindavosi kelius į viešumą. Tik kai įstrigdavo leidykloje, klausdavo, tardavosi, kaip su mažiausiomis nuolaidomis šį bei tą pakoreguoti, kad vis dėlto knyga pasiektų skaitytojus.

Jonas buvo nepriklausomos laikysenos, nėjo su konjunktūra, todėl cenzūrai kliūdavo kone kiekvienas drąsesnis sakinytis. Atmintyje išliko diena Vilniuje, neprisimenu, koks tada buvo oras, man kažkodėl atrodo, kad snigo. Jonas baiginėjo savo dvidešimt metų (su pertraukomis) rašytą epopėją, paskutiniąją, ketvirtąją, antro „Sodybų tuštėjimo meto“ tomo knygą. Paprastai, kai būdavo „rašymo periodas“, Jonas dirbdavo iki trečios valandos, tada pietaudavome. Padengusi stalą, laukiu, laukiu, jau net valgį ataušo. Nedrįstu trukdyti, bet neramu pasidarė, ir Bardas neamsi. Tyliai praiveriu Jono kabineto duris, Bardas, net paknarkdamas, tįso ant savo tapčiano, o Jonas sėdi, kažkoks prislėgtas, padėjęs

parkerį, abi rankas ant rašomojo stalo, susijaudinęs žiūri tiesiai priešais save į langą. „Gal blogai jautiesi?“, – sunerimau. „Adomas mirė“, – tyliai pasakė. Patylėjome. „Niekaip negaliu parašyti finalo, jau ketvirtą variantą rašau, bet vis ne tai...“ – ir pastūmė man prirašytą lapą. Perbėgau akimis: „Dienai praašus, Adomo lavoną išvežė į Kraštupėnus <...>. Kaimo gatvė buvo kaip iššluota. Vežėčios slinko desperatiškai kratydamosi per gruodą, lydimos languose pilkuojančių veidų, sunkių atodūsių, maldą vapančių lūpų šnibždesio, nors kai kas už santūriai suspaustų lūpų gal slėpė piktdžiugišką šypsena ar ilgai brandintą širdyje praeiksmą. Čia viename, čia kitame kieme pasitaisydavo žmonių, įsidrąsinusių atiduoti velioniui paskutinę pagarbą, kaip dera krikščionims. Tačiau, išgirdę priartėjus ratų bildesį, visi dingdavo iš akių kur pakliūva ir rūtūs, susikaupę stebėdavo iš savo priedangų paskutinę kaimyno Vainoro kelionę <...>. Adomas gulėjo vienais apatiniais, perplėštais keliose vietose. Ratams kratantis per gruodą, kūnas krūpčiojo kaip gyvas, o vienplaukė galva daužėsi į mėšliną vežėčių šalinę, ant kurios tikriausiai vaikystėje ne sykį yra pats sėdėjęs, varinėdamas arklius per mėšlavežį; veidą vos galima buvo pažinti – taip pasistengė vyrai bespardydami. Sustiklėjusios akys šaltai žvelgė iš po pakeltų blakstienų į nematomus kiemus, lėtai slenkančius pro šalį, į trobas su kadaise pažinotais žmonėmis, su baime laukiančiais nežinomo rytojaus, į

Jonas Avyžius ir Irena Litvinaitė-Avyžienė su Bardu ant Neries kranto. 1982 m.

apniukusį rytmečio dangų, kuriuo įsismarkavęs vėjas varė iš Rytų sunkius sniego debesis, pranašaujantių ilgą, rūsčią žiemą.“ Apkabinau Joną per pečius: „Gal padėk tašką, gal nebesikankink, paskutinis sakinyš viską pasako, kas laukė Lietuvos...“

Romano „Chameleono spalvos“ (parašyto dar „iki manęs“ – 1975 m.) rankraštį Jonas man davė paskaityti mums ką tik susituokus. Beje, kaip man sakė Jonas, romaną buvo pradėjęs rašyti pavadinimu „Dienos eina trumpyn“, tik kai užbaigė, pavadino „Chameleono spalvos“. Romanas buvo įstrigęs leidykloje, nes jis jau buvo sulaikytas aukščiau, LKP Centro komiteto sekretoriaus ideologijai kabinete. Mačiau, kad jam rūpi mano nuomonė, nerimą išdavė mestelėta *a priori* frazė: „Žinoma, tai ne Sagan.“ Mat tuo metu skaičiau Fransuazos Sagan romaną „Ar mėgstate Bramsą?“. Cenzūrai užkliuvo drąsiai parodytas menininko ir valdžios santykis, įtartinas pasirodė, kaip pasijuokimas iš valdžios, romane satyriškai pavaizduotas Vykdomojo komiteto pirmininkas, pernelyg panašus į realų aukštą valdininką, romanas buvo išvadintas dar ir erotiniu. Užkliuvo ir scena, kurią Jonas savo akimis yra matęs: kaip vieną ankstyvą saulėtą rytą, kai „gatvės buvo pustuštės, vien kiemsargiai darbauosi šluotomis“, sovietinė valdžia nuo Arkikatedros vertė šv. Stanislovo, šv. Elenos ir šv. Kazimiero skulptūras: „Aš kasdien mažiausiai po porą kartų praeidavau pro nebylią varpinę, išdidžiai pakėlusią savo barokinę galvą greta didžiojo baudžiauninko sukurto šedevro, tačiau dabar dairiausi aplinkui apstulbęs, nesusigaudydamas, kaip čia atsidūriau ir iš kur tas nematytas neregėtas vaizdas. Kol atsikvošėjau, pagaliau suvokęs, kas iš tiesų atsitiko, šmėkstelėjo siaubinga mintis: žemės drebjimas! O gal karas?! Arba, o tai nė kiek ne geriau, teroristinė nežinomo vandalo ranka įvykdė šį šventvagišką aktą?“

Tas vaizdinys jį taip sukrėtė, kad tokią sceną perkėlė į romaną – papasakojo knygos herojaus skulptoriaus Liudo Skirmonio lūpomis: „Trys šventieji – Kazimieras, Elena ir Stanislovas – nušokę nakčia nuo katedros stogo... Nelaimingi savizudžiai! Ar bereikia geresnės dingsties gimti legendai, paaiškinti tai kaip stebuklą? Bet stebuklą amžiai buvo praėję, gyvenome šiurkščios tikrovės metus, kurie tebedvelkė parako tvaiku ir krauju. Apimtas prieštarinčiausių jausmų, aš stovėjau prie pabirusio gipsinio laužo, nematydamas nieko kito aplinkui.“

Romane yra scenelė, Skirmonio sąmonėje išnyranti kaip ha-liucinacija, kur hitlerininkai sudegina kelias sodybas. Rankraštyje tas sodybas sudegina tarybiniai partizanai, bet jau į žurnalinį išspausdintą variantą nepateko, nes ir „Pergalės“ rankraščius cenzūrodavo. Pareikalavo, kad stalininius būdėjus pakeistų vokiečiais. „Kas liko daryti, – sakė Jonas, – norint, kad „pralįstų“ kitos, man irgi itin svarbios vietos, kad kūrinys pasiektų skaitytojus.“

Redaguodavo kone kiekvieną drąsesnį sakinį, antai kompartijos centro komiteto kultūros skyriaus vedėjo Sigiz-mundo Šimkaus ranka įrašytos pastabos (o jų daugybė): „Vėl apie Tris kryžius. Negi jų taip gaila?“ arba, pavyzdžiui, nurodymai, ką išbraukti: „Olimpo dievai su savo parankiniais spardo ir glosto tave“, „partijos politikos linijų tiesinimai ir kreiviniai“ (tai iš vieno svarbiausių personažų – rašytojo Skardžio samprotavimo apie partijos politiką ir valdžios vadovavimą menininkams) ir pan.

S. Šimkus buvo kilęs iš to paties kaimo, kaip ir Jonas, tik už jį gerokai jaunesnis, tad nebuvo ten bendravę. Jonas prisimindavo, kaip jo motinai „uždavė širdį“ Šimkuvienė, girdamas savo sūnumi. Atseit, kas iš to, kad tavo sūnus rašytojas, mano vaikas viršesnis, – jeigu panorės, tai išleis knygą, nuo jo priklausio.

„Vagos“ leidykloje buvo surengtas rankraščio svarstymas. Kaip Avyžius sakė interviu žurnalui „Pasaulis“ (1991), „pasitelkus neginčytiną lietuvių literatūros autoritetą [Juozą Baltušį – I. L.-A.], buvau apkaltintas gyvenimo juodinimu ir man buvo pateikti tokie pasiūlymai, kad jais vadovaudamasis turėjau parašyti faktiškai kitą knygą.“ Ver-diktas – nespausdinti, idant, kaip buvo pasakyta, „nesukompromituočiau Lenino premijos laureato vardo“. „Dabar, kai tas nelemtas romanas įkliuęs, – rašė man laiške, – dažnai keiksnoju save: kurių velnių pasirinkau rašytojo profesiją, ardamas žemę tikrai jausčiau daugiau džiaugsmo ir galbūt būčiau laimingesnis...“

Rankraštis išgulėjo stalčiuje porą metų, kol, kaip rašė tame interviu Avyžius, „neatsirado drąsus redaktorius, poetas Juozas Macevičius, kuris apsiėmė paskelbti kūrinį „Pergalėje“. Bet ir čia teko pavaikščioti „kryžiaus keliais“ varstant tuometinio respublikos ideologo Liongino Šepečio kabineto duris...“ Jeigu nori, kad išspausdintų, turi kažką keisti, prisitaikyti. Pavyzdžiui: Jonas sugalvojo tą sceną su Arkikatedros skulptūromis paversti vizija – lyg buvo, lyg pasirodė, lyg susapnavo... „Rašai krauju, o išbraukia rašalu“, – pasakė „Chameleono spalvų“ personažas rašytojas Skardis. Beje, tik rankraštyje. Knygoje išcenzūravo šį sakinį... „Žinoma, buvo galima neiti į kompromisą, rankraštį palikti stalčiuje, – prisipažįsta Avyžius, – bet aš ir dabar [1991 m. – I. L.-A.] esu įsitikinęs, kad mano romanai, paskelbti viešai, dešimtims ar šimtams tūkstančių žmonių darė teigiamą poveikį ir atliko pozityvų vaidmenį to meto visuomenei.“

Romaną „Degimai“ Avyžius parašė 1980 m. Jį su „Kaimu kryžkelėje“ jis laikė dilogija, nors romanų nesieja tie patys personažai, tik kai kurie „antraeiliai“, bet jungia Lietuvos kaimo likimas. „Degimams“ užrašė paantraštę „Po dvidešimt metų“. Buvo pats brežnevinės stagnacijos metas. Cenzūrai užkliuvo iškart. Jonas sakė: „Rašau rekvium lietuviškam kaimui“ – apie kolūkinio kaimo degradacijos

reiškinius, apie industrializacijos, o kartu su ja rusifikacijos veržimąsi į lietuvišką kaimą. Kaip „Kultūros barų“ interviu sakė literatūrologas dr. Albertas Zalatorius, kai Avyžius, „stodamas į kovą su „blogio dinosauro“, pabandė užgriebti toliau antraeilių dalykų kritikos, iškart kilo nervinga reakcija“. Vėl „kryžiaus keliai“...

Kompartijos centro komiteto sekretorius L. Šepetys, pasikvietęs Joną, pradeda pokalbį: „Gražiai žylate, rašytojau...“ „Ar pasikvietėte mane pažiūrėti, kaip aš pražilau?“ – pairovizavo Jonas. Sekretorius išsitraukia iš stalčiaus „Chameleonų spalvų“ romaną ir prašo autografo: „Matote, vis dėlto išleidome jūsų romaną, uždegėme jam žalią šviesą, gal susitarsime, ir „Degimai“ išeis. Žinote, mes, biurokratai, rašytojo mokyti negalime, bet gal šito sakinuko, kad „lietuviškos dešros iškeliauja į plačiąją tėvynę, saviems nepaliekant“, ir šito, „kad tie rusai, kurie atvyko į Lietuvą, yra svieto perėjūnai“, reikėtų atsakyti ir šitą sakinuką reikėtų pakeisti...“

Atsiminimuose apie Avyžių literatūrologas dr. Vytautas Kubilius rašė: „Kone kiekvieną sakinį redaguodavo, nurodavo, kurias scenas išimti, kuriuos personažus pagražinti, o kuriuos paretušuoti; premijos negelbėjo nuo cenzūros, ir rašytojas buvo kupinas įniršio – jis nenorėjo keisti ir išduoti tiesos, kurią buvo sudėjęs į charakterius ir veiksmą“ („Tiesos ieškotojas“). Pavyzdžiui, užkliuvo scena, kurioje rajono komunistų partijos sekretorius su ruse žmona ginčijasi, į kokią mokyklą – lietuvių ar rusų – leisti savo vaiką. „Su jūsų kalba toli nenuvažiuos“, – pareiškia sekretoriaus žmona. „Reikėtų nacionalinius klausimus apeiti, palikti tik šeimos problemas“, – mokė L. Šepetys Avyžių. Jonas kaip „atasvarą“ vienai pagrindinių romano veikėjų – šovinistei Fimai įvedė tokį epizodinį personažą – „teigiamą“ rusą.

1979 m. rugpjūčio 23 d. iš Prūdiškio man rašė: „Vakar dar kartą perskaičiau abi „Vyresniojo brolio“ dalis, ir visai numušė nuotaiką. Labai suerzino Vadimas Fomicius, jis kaip šuniui penkta koja, nors rašydamas visa tai žinojau. Vis dėl to nelemtos atasvaros, apsidraudėlių literatūros komandorų. Pfu! Tikrai bėda, kai menininkas priverstas kviestis į talką diplomatiją. <...> Užėjo dvasinės krizės antpuolis, ir kiti puslapiai atrodo nieko neverti...“

Kaip tik neseniai respublikiniuose dienraščiuose buvo išspausdintas L. Šepečio pranešimas Lietuvos kompartijos centro komitete, kuriame jis teigė, jog reikėtų mūsų respublikos aukštosiose mokyklose išplėsti disciplinų dėstymą rusų kalba, tada jose galėtų mokytis daugiau studentų iš visos Sovietų Sąjungos. Aišku, toks nurodymas atėjęs iš Maskvos, o čia tas Avyžius dar drumsčia vandenį... Užkliuvo ir romano epizodas, kaip tas rajkomo sekretorius („su žmogišku veidu“) atvažiuoja į gimtąjį kaimą pas tėvus ir Kūčių vakarą sėdi su visais prie stalo, *plotkele* dalijasi. Nuosprendis – knygos neleisti! Tada Jonui patariau, kad pakeistų tą

sceną, – visi namiškiai susirenka į motinos mirties metines. Bet romane motina gyva! Pakeitė – parašė labai jautrią sceną: savo paties motinos mirtį aprašė. Jo Motina, pakirsta insulto, nukrito po sūnaus sodinta obelimi ir mirė...

Cenzūra taip iškapodavo kūrinį, kad atsirasdavo meninių duobių. Avyžius interviu žurnalui „Pasaulis“ (1991 m. gegužė) sakė: „Kai po ilgų leidyklos recenzavimų, pasitelkus autoriui psichologiškai apdoroti net Jonišio rajkomo sekretorių A. Guščiną, rašinėjantį eilėraščius [matyt, šis tarėsi esąs pagrindinio romano personažo prototipas – I. L.-A.], po uolių leidyklos redaktorių šlifavimų, redagavimų (daugiau kaip šimtas redakcinių pataisų) pagaliau romaną išvydo pasaulio šviesą, „viršūnėse“ (su gerbiamu L. Šepečiu priešakyje) buvo nuspręsta pamokyti autorių. Dėl to LKP CK inspiravo „Literatūros ir meno“ savaitraštį organizuoti diskusiją apie šiuolaikinį romaną.“ Jos epicentre buvo „Degimai“. Visą pusmetį kiekviename numeryje „dvaro kritikai“ talžė romaną, puolė už vis šviesėjančio gyvenimo juodinimą, atseit romane „iš to kratinio Lietuvos žmonių, lietuviško kaimo atpažinti negalima, tai gerianti, lėbaujanti šutvė“ ir pan. Jono žodžiais, „net kai kurie kolegos, pasiraityję rankoves, nesirinkdami žodžių, pliekė“. O žurnalo „Švyturys“ redakcijoje, kaip rašoma 1982 m. gruodžio 23 d. numeryje, „susirinko tie, kurie pirmaisiais pokario metais su ginklu rankose kovojo prieš buržuazinių nacionalistų gaujas – buvę Liaudies gynėjai“. Prie „apskritojų stalo“ stoji ginti savo literatūrinio bendražygio Žguto-Žentulio. „Nežinau, kas buvo Žentulio iš žinomo romano [„Degimai“ – I. L.-A.] prototipas. Tai jau, atleiskite... – kalbėjo vienas jų. – Knygoje faktiškai dedamas lygybės ženklas tarp nacionalistinių žudikų ir kovotojų už liaudies reikalą, darbo žmonių interesų gynėjų.“ „Skaitant knygą, parašytą praėjus dešimtmečiams nuo nacionalistinio pagrindžio likvidavimo, tarytum padvelkia tų laikų šnypštumu iš pakrūmių...“ – piktinosi kitas. Ir panašiai.

Per pusmetį vykusį tą „Degimų“ talžymą, matyt, aukštieji komunistinės valdžios biurokratai nusprendė, kad dar nepakankamai pamokė autorių, tad šešiasdešimtmečio proga Lietuvos centro komitetas atmetė Rašytojų sąjungos pateiktą paraišką – suteikti jam Lietuvos liaudies rašytojo vardą. Kai kurie rašytojai, net ir jaunesni, šį titulą turėjo. Bet nuo jo geresniu rašytoju netampama. Kai paskelbdavo spaudoje kuria nors proga (pavyzdžiui, SSRS Rašytojų pirmojo suvažiavimo, Didžiojo spalio kažkelintų metų ar pan.) sąrašiuoką apdovanotųjų ordinais ir medaliais rašytojų – Avyžiaus pavardės jame nebūdavo. Jonas pats į tai atsainiai žiūrėdavo: „Aš ne papuolas, kad tais blizgučiais džiaugčiausi.“

Tyliai viešumoje praėjo tas jo šešiasdešimtmetis ir stauga laikraštėje SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas su Leonido Brežnevo parašu – Jonas Avyžius

Vytautas Landsbergis ir Avyžių šeima.

apdovanojamas Tautų draugystės ordinu. Tai buvo toks ne itin reikšmingas apdovanojimas – Brežnevas jį visiems atvykusiems aukštiems užsienio svečiams įsegdavo. Ordinas turi būti įteiktas, o Jonas nieku gyvu neina jo pasiimti. Skambina iš vietinės Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo: „Matote, mums reikia jo parašo, kad jis tą ordiną gavo, turime Maskvai atsiskaityti.“ Galiausiai šiaip taip prisiviliojo Joną: „Užeikite pasikalbėti apie kultūrą, literatūrą...“ Prezidiumo pirmininkas Antanas Barkauskas savo kabinete jam jį padavė. Nė nepasižiūrėjęs, Jonas tą dėžutę su ordinu parsinešęs namo kažkur įkišo.

Tuo metu, kai „Literatūroje ir mene“ vykusio „Degimų“ „teismo proceso“ buvo pats įkarštis, Jonas sėdi kaime toli nuo visų diskusijų ir rašo antrą „Sodybų tuštėjimo meto“ tomą. Troleibuse sutinku literatūros mokslininką, autoritetingą kritiką V. Kubilių. Šis tyliai klausia, kaip jaučiasi Jonas. Sakau, sėdi kaime ir „Sodybų“ antrąjį tomą rašo. „Rašo?! – net šūktelėjo. – Taip... Jonas visada buvo valingas ir stiprus. Perduokite jam mano širdingiausias linkėjimus.“ Savo prisiminimuose knygoje „Jonas Avyžius“ V. Kubilius rašo: „Pokalbiuose (buvau to paties aukšto kaimynas) niekino pataikūniškumą, karjerizmą, „ponų dvaro“ intrigas. Nepri-tapo prie valdančios viršūnėlės, nesidavė prijaukinamas premijomis ir ordinais. Buvo paveldėjęs kaimo žmogaus instinktyvų nepasitikėjimą valdžia, ypač svetima valdžia. Geriausiai jautėsi kaimo aplinkoje, tarp savo giminių ir

kaimynų, kur viskas pažįstama iki pašaknų, o mieste tebuvo laikinas gyventojas, taip ir neįleidęs šaknų į kietą miesto grindinį. Buvo kaimietiška tiesus, paprastas, ramus žmogus, neapsvaigintas „sąjunginio“ pripažinimo ir nekamuojamą didybės kompleksų – profesinės rašytojų ligos, greičiau besigrauziantis – nepasakytą viskas iki galo, dar toli iki meninės tobulybės... Labai aiškiai ir skaudžiai jautė didžiulę distanciją tarp to, kas leidžiama pasakyti, ir tikrosios gyvenimo tiesos.“

Pasiėmusi naujausią „Literatūros ir meno“ numerį, važiuoju į Švenčionėlius. Visą kelią traukinyje svarstau – duoti Jonui skaityti ar ne. Žinau gi, kad sujauks jam sielą, išmuš iš kūrybinės nuotaikos. Atvažiuoju, rugiagėlių ir ramunių priskinta, į vazas ir ąsočius primerkta... Laukiama esu... Išeiname mudu į mišką pasivaikščioti, prisiglaudžiu prie jo kaip prie ąžuolo – taip gera, ramu pasidaro... Čia, Prūdiškyje, ateidavo aiškiausias suvokimas, kad tikras pasaulis – tik čia, šalia Jono, o viskas, kas verda aplinkui, – netikra, absurdiška, beprasmiška...

„Sodybų tuštėjimo meto“ antrąjį tomą Avyžius baigė rašyti 1983 m. Dar pirmasis „Sodybų“ tomas funkcionieriams kliuvo, puolė, kad „neigiamą“ personažą Adomą sužmogino. Jonas neskirstė personažų į teigiamus ir neigiamus. Jie jam – dramatiško likimo gyvi žmonės. Nutilo, kai netikėtai romaną Lenino premijai pristatė to meto sąlygomis

Jonas ir Irena Avyžiai Londone. Ten susitiko su rašytoju Kazimieru Barėnu, kuris kaip „Europos lietuvių“ redaktorius jame per 1965–1966 m. visą „Kaimą kryžkelėje“ išspausdino. 1980 m.

gana pažangus Maskvos žurnalas „Družba narodov“, visą pirmąjį tomą išspausdinęs savo puslapiuose. Antrasis tomas iškart užkliuvo, nes pasakojama apie tragiškąjį mūsų tautos gyvenimo metą – pokarį, miškinius, saugumiečius, neteisėtas represijas... Prie miestelio bažnyčios, turgaus aikštėje, NKVD būstinės patvory suguldytus nušautų, nukankintų partizanų kūnus... „Viešpatie Dieve, kokia laimė, kad gyvas!.. O juk galėjo gulėti turgavietėj priešais bažnyčią... kaip anie septyni... – [susijaudinusi mąsto Almonė, Adomo mylimoji.] – ...Šiltas lietutis plautų dabar negyvą veidą... akis... lūpas, rankas, pražudžiusias savo ir kitų gyvenimus... nuogą, išniekinimui atlapotą krūtinę, kurioje amžinai sustingo seniai atšalusį širdis... – – – Lyk, lyk, lietuti, nuplauk našlių ir našlaičių ašaras, sugerk į žemę užmuštųjų kraują...“

Romano rankraštis, pasirodo, jau pabuvojo ne tik L. Šepečio kabinete, bet ir Saugumo komitete. Paskambino

kompartijos centro komiteto kultūros skyriaus vedėjas Sigitas Renčys, kad apie romano išleidimą negali būti nė kalbos, ir perdavė savo šefo – LKP centro komiteto sekretoriaus ideologijai L. Šepečio nuomonę: „Tai an-ti-ta-ry-binis romanas. Ne ta koncepcija, draugas Avyžiau.“ „Tai jūs norite, kad ten, kur juoda, būtų balta? Aš neklastosiu istorijos! – pareiškė Jonas ir padėjo ragelį. Atsisėdo ant kušetės šalia telefono ir lėtai, skausmingai ištarė: – Štai ir sumūrijau antkapį savo romanui...“ Buvo žiema ir už lango lėtai, gražiai dideliais kšniais snigo... Jausmas buvo toks, lyg ką tik artimą būtume palaidoję...

Vis dėlto romanas išėjo – po penkerių metų, 1988-aisiais. Avyžius rašė: „Jei ne seną sistemą iš pagrindų griauinantys pertvarkos vėjai, romanas ir šiandien ilsėtųsi po tuo antkapiu.“ Kai, nuėjęs „erškėčių kelius“, po penkerių metų „Sodybų tuštėjimo meto“ antrasis tomas pagaliau buvo išspausdintas, buvo bejsibėgėjantis Sąjūdis, toks didžiulis pakilimas

vyko! Knygų nelabai kas ir beskaitė, teatrų nelankė, nes įdomesnis gyvenimas kunkuliavo gatvėse, mitinguose. Visi veržėsi statyti paminklų – didžiajam kunigaikščiui Vytautui, Atlanto nugaletojams Dariui ir Girėnui ir kt. Jonas man ir sako: „Ar tu nieko prieš, kad visą gautą honorarą už tą knygą Kultūros fondui paaukočiau.“ „Puiku! Juk ji buvo beveik palaidota“, – sakau. Jonas paskambino Kultūros fondo pirmininkui prof. Česlovui Kudabai. Šis patarė honorarą skirti Vilniaus Žemutinės pilies atstatymo darbams, nes tam objektui nelabai kas aukoja. Jonui patiko ši mintis, juk, kaip jis sakė, Valdovų rūmai – tai Lietuvos valstybingumo simbolis. Pasirodo, tuo metu Avyžius buvo pats didžiausias pinigų aukotojas. Žurnale „Kultūros barai“ profesorius Č. Kudaba straipsnyje apie Kultūros fondo veiklą padėjo ir paminėjo, jog Avyžius paaukojo savo honorarą. Tai perskaitę pragmatiški kolegos patarinėjo, kad už tokią sumą būtų galėjęs naujausio modelio žigulių automobilį nusipirkti. Kai jau buvo baigta tų garsiųjų rūmų statyba, su bičiulėmis Vaida ir Nijole nuėjome pasižiūrėti. Ant sienos tąsyk buvo surašyti visi fundatoriai. Peržiūrėjome tą sąrašą nuo viršaus iki apačios (kur jau patys smulkiausi aukotojai), nuo apačios iki viršaus – Avyžiaus pavardės nėra. Nusijuokiau, – matyt, kai rublius į vagnorkes keitė, pinigai nuvertėjo, ir už juos gal keliolika plytų teisėjo... Šiaip ar taip, žinau, kad antrasis „Sodybų tuštėjimo meto“ tomas Valdovų rūmų sienose tikrai yra įmūrytas.

Užtat Avyžiaus kūrybą mėgo skaitytojai. „Degimai“ buvo išrinkti skaitomiausia 1982 m. knyga. Prizo įteikimo iškilmės vyko Šiauliuose 1983 m. birželio paskutinę dieną. Literatūrinis vakaras, kad būtų Šiauliuose, o ne Vilniuje, pageidavo pats Jonas, nes tai jam artimiausias miestas, glaudžiausias, pasak jo, susijęs su jo ankstyvąja jaunyste. Ne per toliausiai, Jonišio apylinkėse, ir jo gimtasis Medginių kaimas. Kaip pasakojo, Šiauliai buvo pirmas miestas, į kurį jis „atsibeldė dviračiu 1940 metais kaip neetatinis „Valstiečių laikraščio“ korespondentas, mat buvo užsidegęs daryti žurnalisto karjerą“.

Tame literatūriniame vakare tardamas žodį gausiai susirinkusiems šiauliečiams Avyžius kaip visada buvo tiesus ir atviras. Be kita ko, jis sakė, kad „neretai tie žmonės, nuo kurių priklausydavo kūrinio pasirodymas spaudoje, vertindami mano darbą, apspardydavo mano naują knygą, bet rašytojas pakantus antausiams, pripratęs prie jų per savo darbo praktiką, tačiau negali būti abejingas, kai tūlas atsakingas asmuo, laikydamas save visažinančiu išminčiumi, pasirašo knygai mirties nuosprendį. Todėl skaitytojų palankus romano „Degimai“ įvertinimas – man be galo didelė garbė ir moralinė parama.“

Vakaro organizatoriai sakė, kad buvo susitarę, jog atvyks iš Vilniaus filmuoti Lietuvos televizija, bet paskutiniu momentu gavo L. Šepečio nurodymą atšaukti. Šiaulių miesto

laikraštis „Raudonoji vėliava“ išspausdino visą kalbą, kurios tekstą Jonas davė tik su sąlyga, kad nepakeis nė žodžio. Ir redakcija sulaukė nemalonumų iš „aukščiausios partinės valdžios“, jaunam korespondentui grėse atleidimas iš darbo, tad netgi skambino Jonui, prašė užtarimo.

O kai romanas „Chameleono spalvos“ pagaliau buvo išspausdintas „Pergalės“ žurnale, šio žurnalo vyriausiojo redaktoriaus A. Baltakio liudijimu, žurnalo numeris, kainavęs 50 kapeikų, kioskuose būdavo kaipmat išperkamas, nebūdavo galima jo gauti, tad turguje buvo pardavinėjamas po 25 rublius. Iškart pakilo žurnalo tiražas iki 35 tūkstančių egzempliorių. Romanas „Sodybų tuštėjimo metas“ yra išverstas į 28 kalbas – rusų, latvių, estų, uzbekų, prancūzų, ispanų, lenkų, armėnų, anglų, azerbaidžaniečių, vengrų, rumunų, kazachų, moldavų bei kt., ir net į tokias egzotiškas kaip kchmerų, persų, hindi, o Vokietijoje, Vietname, Bulgarijoje išėjo po du leidimus, Čekoslovakijoje – keturi. Šis romanas Čekoslovakijoje apdovanotas geriausios 1978 m. išleistos knygos premija.

Avyžius buvo kuklus, vengė viešumo, nemėgdavo susitikimų su skaitytojais, bet kviečiamas kartais apsilankydavo kitose respublikose. Jono žodžiais, „nors rašiau savo tautiečiams, lietuviams apie Lietuvą, mažos tautos likimas didžiųjų tautų replėse pasirodė esąs artimas ne tik mūsų artimiausiems kaimynams latviams, estams, ukrainiečiams, bet ir, atrodo, nieko bendro su Lietuvos istorija neturintiems uzbekams, kalmukams, armėnams, tadžikams“, gaudavo iš ten daug laišku. Kad ir kur būtume – Armėnijoje, Čekijoje ir Slovakijoje, Estijoje, Bulgarijoje Azerbaidžane, vietos inteligentija susitikimuose vienbalsiai pabrėždavo (ne viešai) romano svarbą ir jiems – tokio kūrinio, žadinančio „mažų tautų“ nacionalinę sąmonę, savivertę, jie neturintys, pripažindavo, kad tokia atvira, drąsi knyga atskleidžia ir jų tautos dramatišką likimą.

Prisimenu, kai viešėjome Tartu šio miesto dienraščio „Edasi“ („Pirmyn“) redakcijos pakviesti, jo puslapiuose buvo plačiai aprašyta ta mūsų viešnagė. Leidinio redaktorius didžiavosi, kad tik Estijoje jie taip vakarietiškai elgiasi, – pirmajame puslapyje buvo išspausdinta žinia, jog atvyko lietuvių rašytojas su žmona. (Ir dar pagarsinta, kad esu Tartu universiteto absolventė. Beje, žinutė buvo patalpinta šalia informacijos apie į Maskvą atvykusį Irano šachinšachą su žmona.) Juk sovietmečiu, iki perestroikos, iki Raisos Gorbačiovos, nebuvo įprasta minėti žmonas. Mano bičiulės, Talino TV žurnalistės Elos Tompson liudijimu, „Edasi“ – pats populiariausias, drąsiausias (to meto sąlygomis) laikraštis Estijoje, todėl Jonas ir sutiko vykti, o dar ir mano *Alma Mater* pamatyti.

Susitikimuose Jonas kalbėdavo lietuviškai. „Sodybų tuštėjimo meto“ vertėjas Mihkelis Loodus bandė versti į estų kalbą, bet šnekamosios lietuvių kalbos nelabai mokėjo, tik

„pasyviai“ lietuvių kalbą buvo įsisavinęs, tad jam nesisekė. Pabandė rusiškai kalbėti Jonas, bet ir jam nelabai sekėsi išreikšti savo mintis, samprotavimus. Tad man, kaip kadaise Maskvoje su režisieriumi Juozu Miltiniu, teko vėl vertėjauti. Estai negalėjo atsistebėti, kad Lenino premijos laureatas „silpnai kalba rusiškai“. Nepriklausomos tarpukario Lietuvos gimnazijoje nebuvo dėstoma rusų kalba, Jonas vėliau pramoko tik buitinę. Rašyti kirilica niekur nesimokė. Pasakojo, kad kai jis jau buvo Jaunųjų rašytojų sekcijos narys, susirūpinata, kad talentingas jaunas prozininkas yra nebaigęs aukštojo mokslo. Rašytojų sąjungos vadovybė išsiuntė jį laikyti stojamųjų egzaminų į Maskvos M. Gorkio vardo literatūros institutą – „rašytojų kalvę“. Reikėjo rašyti stojamąjį rašinį. Tad Jonas jį parašė rusiškai, tik lotyniškais raidėmis. Egzaminų komisija pasiūžūrėjo į tai kaip į pasijuokimą iš „didžiosios rusų kalbos“ ir nebeleido kitų egzaminų laikyti. Jonas net apsidžiaugė. Sakydavo, būtų jį tik sugadinę. Netikėjo, kad institutas gali išmokyti rašyti, „padaryti“ rašytoju.

Svarbiausia, jo nuomone, – turėti talentą. Jonas pats nuolat lavinosi, gilino žinias, daug skaitė, teikė daug reikšmės savišvietai, tarpukariu mokėsi neakivaizdiniu būdu „Kalba-neum“ institute. Buvo plačių kultūrinių interesų.

Pagal „Sodybų tuštėjimo metą“ kino režisierius Almantas Grikevičius Lietuvos kino studijoje sukūrė dviejų serijų filmą, o Uzbekijos televizija – keturių serijų. Lietuvos televizija ekranizavo romaną „Chameleono spalvos“. Lietuvos kino studija norėjo, jau buvo pasirašiusi sutartį su Avyžiumi, ekranizuoti romaną „Degimai“, bet atėjo veto iš kompartijos centro komiteto. Demaskuojančią sovietmečio kritiką Avyžius sudėdavo į savo romanus, suprasdamas, kad tokių straipsnių tuometė spauda neskelbtų. Pats kuo puikiausiai suvokė, jog ardo romano meninį audinį. Skaitytojai pasibraukdavo ištasas citatas jo knygoje, bibliotekose ir skaityklose jos būdavo suskaitomos, pasak literatūrologo Algimanto Bučio, iki skutų.

Jonas, būdamas realistas, buvo įsitikinęs, kad reikia rašyti apie savo kartos patirtus išgyvenimus, apmąstyti savo tautos ir dabartinės visuomenės klaidžius klystkelius, atkurti laikmečio tikrovę, „stengdamasis kiek galėdamas būti sąžiningas ir kiek leido sugebėjimai bei totalitarinės sistemos gniaužtai“. Jeigu kūrinys išliks, tai – kaip to laikotarpio autentiškas liudijimas. Ateis kita karta su savo problemomis, savo mąstymu bei kitokiu požiūriu, ir jie parašys apie savo laikmetį. Ir kūrinį, Avyžiaus įsitikinimu, būtina vertinti to meto konjunkčūros teikiamų sąlygų, kūrybinės atmosferos, politinės sistemos, kada jis buvo parašytas ir paskelbtas, kontekste, kokį pozityvų poveikį jis darė savo meto visuomenės tautiniam sąmonėjimui, jos kritiniam mąstymui. O kaip dažnai negyvenusieji tais laikais teisia tuos, kurie tada gyveno ir, būdami socialistinės sistemos gniaužtuose, stengėsi pagal galimybes išlikti sąžiningi.

„Dabar galima tik pavydėti vėlesnių kartų rašytojams, tik iš pasakojimų pažįstantiems tą epochą. Jiems išpuolė kur kas lengvesnė dalia, susiklostė nepalyginamai palankesnės istorinės sąlygos, todėl gal ir bergždžias patarimas, kad prieš teisdami gerai pagalvotų, kaip būtų elgęsi atsidūrę tokioje situacijoje“, – rašė Avyžius straipsnyje „Lietuvos kaimo žaizdos – mano žaizdos“. Jo kartos rašytojų pirmieji žingsniai literatūroje sutapo su tragišku mūsų tautos etapu – sovietine okupacija, stalinistiniu košmaru, lietuvišką kaimą išdraskiusia kolektyvizacija, „kai buvo laužomi jauni, besiformuojantys rašytojai, koreguojami jų santykiai su gyvenimo tikrove pagal konjunkčūrinį politikos modelį, kai reikėjo susivokti, tvirtos dvasios atsilaikyti ir stengtis moraliai remti žmogų, ypač kaimo, kiek leido to meto aplinkybės“, – rašė jis.

Vienas artimiausių Avyžiaus bičiulių rašytojas Jonas Mikelinskas sakydavo, kad reikia ne prisirišti prie dabarties problemų, o galvoti apie savo kūriniių išlikimą, ilgaamžiškumą. Jonui buvo svarbiausia, kokį teigiamą vaidmenį jo kūriniai atlieka šiuolaikinei visuomenei. Smagu būdavo pasiklausyti judviejų debatų, kai Mikelis, kaip Jonas rašytoją vadino, atėdavo pas mus. Mikelinskas už Avyžių tik viena savaite vyresnis: abu gimę tais pačiais 1922 m., tą patį gegužės mėnesį, tik Mikelinskas 8-ą, o Avyžius – 16-ą dieną tame pačiame Šiaurės Lietuvos krašte. O kur Mikelinskas, ten, pasak Algimanto Baltakio, visi tampa filosofinių diskusijų klubo nariais. Gurrkšnodamas mėgstamą baltąjį sausąjį vyną, o mano Jonas – porterį, savo mėgstamą tamsų alų, remdamasis egzistencialistais filosofais Jaspersu ar Kierkegoru, Mikelinskas samprotaudavo apie mentalitetą ateinančių kartų, kurios jų kūriniius skaitys, vis pradėdamas savo sentencija: „Aš, kaip prancūziškos kultūros žmogus...“ (Jis Vilniaus universitete buvo baigęs prancūzų kalbą ir literatūrą.) Avyžius iš filosofinių aukštybių jį nuleisdavo žemėn: „O aš, kaip Lietuvos kaimo muzikėlis, tau pasakysiu...“ Sveičiui išėjus, Jonas atsidusdavo: „Mikelis jau su angelais kalbasi.“ Bet „į dausas“ Avyžius šešiolika metų anksčiau už jį iškeliaavo. Atėjusi į Menininkų kalnelį, ne kartą esu radusį ant suoloelio, kurį sumeistravo ir pastatė „dekingas rašytojo Avyžiaus skaitytojas“, prie Jono kapo sėdintį Mikelinską. „Atėjau pasikalbėti su Jonu. Su juo buvo paprasta ir lengva draugauti, niekada neprimėsdavo savo nuomonės ir supratimo apie gyvenimą, žmones, kūrybą... Trūksta man jo... Labai neteisingai anksti išėjo, o toks tvirtas buvo, galingas kūrybiškai...“ – prisimėdavo.

Paklausta, kaip gyvenu, įprastai į tą retorinį klausimą atsakau: „Kaip visada gerai“, bet Mikelinskas pernelyg rimtas, negaliu taip lengvabūdiškai mestelėti, tad sakau: „Tai jau filosofinis klausimas.“ „Kaip gerai pasakei...“ ir pradeda filosofuoti. „Geras rašytojas, tyros sielos žmogus“, – sakydavo Jonas.

Avyžių šeima Prūdiškių sodyboje.

Avyžius labiausiai vertino skaitytojų nuomonę. Apsidžiaugdavo, kai gatvėje ar troleibuse, net turguje žmogus, atpažinęs rašytoją, dėkodavo už knygą ar tiesų, drąsų straipsnį laikraštyje. Pamenu, kaip sujaudino Joną, kai Molėtų turguje (buvome nuvykę pirkti sodinukų) vienas žmogus padovanojo Jonui slyvaitę, sakydamas: „Tai už „Sodybų tuštėjimo metą“ – jame aprašėte ir mūsų tautos, ir mano likimą.“ „Tai pati geriausia premija, kokią kada nors esu gavęs“, – atsakė dėkodamas Jonas.

Jis lengvai rasdavo bendrą kalbą su paprastais žmonėmis, ypač kaimo, su vaikais. Jonas turėjo „absoliučią klausą“ falšui, nepakentė veidmainystės, pataikūniškumo, snobiško pasipūtimo. Pajutęs nenuoširdumą ar smalsų brovimąsi į jo vidaus pasaulį, užsisklęsdavo, tapdavo nešnekus, netgi atšiaurus. Galėdavo nieko nesakęs, neatsiprašęs, pakilti iš kėslų ir išeiti į kitą kambarį, palikęs svečią man. Atsisakydavo savo jubiliejų šventimo, kūrybos vakarų, viešo savęs eksponavimo. Savo prisiminimuose apie jį kaunietis rašytojas Petras Palilionis, su kuriuo maloniai pabendraavome vieną vasarą Nidoje, „Urbo kalne“, rašė: „Neprisimenu Jono Avyžiaus autorinių vakarų, gėrėjimosi savimi, gražbyliavimo seansų... Užtat gerai prisimenu jo tylų, autoritetingą buvimą mūsų literatūriniam gyvenime, svarų, apgalvotą, visados geranorišką žodį.“

Jonas, kaip ir aš, nemėgo švęsti gimtadienių (tai „privatus reikalas“), sakydavo: „Anoks čia nuopelnas, kad pragyvenai tiek ar tiek metų. Svarbiausia – ką padarei. Nematau, kuo čia džiaugtis, kad dar vieneriais metais pasistūmėjau arčiau kapo duobės.“ Antai 1986 m. gegužės 16 d. rašė man: „Nesmagi diena, nors vakar gavau Tavo laišką ir kitą pasveikinimą su gimtadieniu. Ir kas gali džiaugtis, sulaukęs tiek metų? Dieve, kiek prarasta gyvenime! Kiek nepadaryta arba padaryta ne taip ir ne tiek; kiek išgyventa netikro džiaugsmo, tariamos laimės, nuveikta tariamų darbų! Kad galėčiau, viską pradėčiau iš naujo, kol atečiau iki kryžkelės, kur mudu susitikom.“

Jeigu koks nors svečias imdavo girti, liaupsinti Joną, jis nutraukdavo tą panegiriką šaipydamas: „Ak, koks gražus buvo velionis, koks gražus velionis!.. Jaučiuosi taip, lyg dalyvačiau savo paties šermenyse.“

Geriausios nuotaikos Jonas būdavo, kai rašydavo pasakas – mažiems ir dideliems. Pats tapdavo išdykėliu vaiku. Garsiai fantazuodavo, vakare paskaitydavo naują savo pasaką. Kartą, kai jis monotoniškai man skaitė naują, užsnūdau. Buvo labai nelaimingas. Paguodžiau, kad pasakos ir sekamos vakarais vaikams, kad greičiau užmigty. Kaip pats prisipažino autobiografinėje esė, „po kiekvieno stambaus kūrinio, dažnai net jo dar neparašęs, pasijunti dvasiškai išsekęs,

Jonas Avyžius su vaikais savo kieme Šeimyniškių gatvėje. 1982 m.
Nuotraukos iš asmeninio Irenos Litvinaitės-Avyžienės archyvo

pasenėjęs. Būtina pasinerti į gaivinantį šaltinį, kad atgautum jėgas. Man toks šaltinis – kūryba vaikams. <...> Persikėlęs į vaikų pasaulį ir davęs fantazijai visišką valią, kuriam laikui nutrenkiu į šalį sunkius epiko realisto retežius, atjau-nėdamas dvasia ir kūnu. <...> Tai mano kūrybos dalis, pareikalavusi mažiausia dvasinių atodūsių ir suteikusi daugiausia džiaugsmo.“

Pasaka, pirmą kartą išgirsta iš Motinos lūpų, jį lydėjo nuo pat kūdikystės. Jonas pasakojo, kad tik pažinęs raides labai pamėgo skaityti. O kai ilgais žiemos vakarais pas Avyžius susieidavo pasišnekučiuoti kaimynai, kai iš gretimo kaimo ateidavo dėdė Tamošius, ilgai negesdavo jų šiltoje troboje žibalinė lempa. Daug pasakų mokėjo Jonelio

Mama, dar daugiau didelis fantazierius dėdė Tamošius – baigęs vieną pasaką, pradėdavo kitą, kartais smagią, kartais šurpinančią, kad net vaikai bijodavo nukelti kojas nuo suolo. Tyliai dūzgiant Mamos rateliui, jo klausydavosi visi – ir vaikai, ir suaugę. Jonukas pats pabandė parašyti pasaką apie žvirblį pilkasermėgį. Paskaitė Mamai. Ji paglostė galvelę, nusišypsojo. Daugiau kaip trisdešimt pasakų knygų Avyžius yra parašęs. Nemažai jų išleista pakartotinai, tad skaitė jas kelių kartų vaikai. O savo gimtąja kalba vertimus skaitė ir ukrainiečių, rusų, bulgarų, latvių, estų, uzbekų ir kitų tautų vaikai. Dauguma jų apie gamtą, nes Avyžius norėjo, kad vaikai iš mažumės ją pamiltų, gerbtų, kad užaugę ne žvelgtų į ją vartotojiškai, o saugotų ir puoselėtų.

Sodyboje Jonas bitininkavo, daug laiko su bitėmis praleisdavo. Aš jį vadindavau „bičių ideologu“. Šiaip nelabai šnekus, Jonas galėdavo ilgai pasakoti apie šių darbštuolių „tobulai sustyguotą“ gyvenimą. Parašė apie bites apysaką vaikams „Toks nuostabus pasaulis“. Apysakoje „Bardo nuotyčiai ir žygiai“ aprašyti mūsų augintinio, šeimos nario niufaulndlendo Bardo beveik autentiški nuotyčiai, suprantama, rašytojo fantazijos pagražinti ir išplėtoti. Miško žvėrelius ir paukštelius, naminius gyvūnelius, Bardą ir bites bei Trepsės žaislus Avyžius suasmenindavo, nes jie vaikams yra „tikri“, tai jų draugai.

Kaip teigė rašytojas ir literatūros kritikas Valentinas Sveticas, „knygų vaikams nekontroliavo cenzūra, ir Jonas Avyžius šia galimybe naudojosi“. Rašė alegorinius pasakojimus. Kai kurie jų – „Kiaulės sala“ bei „Karaliaus akiniai“ – dar 1964 m. parašyti. „Iš stalčiaus“ Avyžius juos ištraukė Nepriklausomybę atgavus. (Šiuos ir kitus pasakojimus, skirtus „mažiesiems ir dideliems“, sudėtas į knygą „Stebuklingas miestas“, 1997 m. išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.) „Noriu papasakoti kažkur nugirstą istoriją apie vieną tolimos šalies karalių, savo nevykusi valdymu taip nualinusį valstybę, kad sunku apsaityti, – taip prasideda „Karaliaus akiniai“. – Kuo didesnis kvailys, tuo geresnės nuomonės apie save. Todėl kas čia nuostabaus, jei ir tas karalius galvojo, kad niekur pasaulyje nėra už jį išmintingesnio valdovo. Aukštieji rūmų dvariškiečiai bei ministrai, žinoma, negalėjo su tuo sutikti, bet niekas nė puse lūpų nederėjo prasižioti prieš kvailiausias jo didenybės įsakymus – mat kiekvienas, kuris leisdavo sau suabejoti karališka išmintimi, būdavo negailestingai nubaudžiamas.“

Jonas buvo sumanęs ištisą ciklą panašių alegorinių kūrinų, kurie turėjo sudaryti savotišką apysaką, bet, kaip

prisipažino atsakydamas į „Varpų“ almanacho vyriausiojo redaktoriaus Leono Peleckio-Kaktavičiaus klausimus, „anais laikais panašias „satyrines išdaigas“ geriau buvo laikyti stalčiuose.“

Buvo manančių, kad Avyžius galingas. Jeigu jau taip drąsiai rašo apie sovietinio meto negeroves, tai yra įtakingas, viską gali. Ir prašydavo – tai butą gauti, tai lengvąją mašiną, tai baldų... Jonas apie buitinius reikalus pats nelabai nutuokė. Pats juk jokioje valdiškoje kėdėje nesėdėjo, jokio posto neužėmė, bet į tuos prašymus pasižiūrėdavo visu rimtumu. Pagal galimybes yra ne vienam padėjęs, ne vienas prašytojas ir butą gavo, net baldus. Stengdavosi, eidavo į „valdiškus namus“, prašydavo, savo autoritetu užtardavo. Kartą kaimie Jonas nueina pas kaimynę pirkti pieno, o ši pradeda: „Rašytojau, mano dukra Vilniuje studijuoja. Gal galėtumėte jai gauti žiemai dublionkę (kailinukus – red.)?“ Nei juoktis, nei verkti... Kartą į namus Vilniuje paskambino: „Čia Mokslininkų namų gyventojai jus trukdo. Lenino aikštėje milicinininkai vakarais varnas šaudo. Mūsų vaikai mato ir verkia. Gal rašytojas galėtų paveikti?“ Šaudo, kad ant Lenino paminklo netūptų ir „didžiajam vadui“ galvos neterštų... Jonas iš tiesų susirūpino, kad vaikus gąsdina. Nuėjo pasikalbėti į milicijos skyrių ir sutvarkė tą „varnų reikalą“ – Lenino aikštėje nustojo jas vakarais šaudyti.

Rašytojas tada buvo autoritetas. „Taip, Avyžiaus pečiai galingi ir platūs, – prisiminimuose „Žvyruotu kaimo vieškeliu“ rašo mūsų kaimynas iš gretimo kaimo, poetas Albinas Bernotas, – tik niekam nė į galvą, kad ta Avyžiaus galybė daugiau prie rašomojo stalo, knygoje, o kasdieniniame gyvenime jo platūs pečiai daug kam valdžios viršūnėse sutūpusių užkliūva, jie norėtų, kad tie pečiai būtų kur kas siauresni, mankurtiškai susigūžę.“

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

SEIMAS PATOBULINO ŽINIASKLAIDOS SAVIREGULIACIJOS MODELĮ

Seimas pritarė pasiūlymui naujai reglamentuoti Visuomenės informavimo etikos asociacijos (toliau – Asociacija) formavimo tvarką. Visuomenės informavimo įstatyme nebebus įtvirtintas Asociacijos narių baigtinis sąrašas. Asociacijos nariais galės būti viešosios informacijos rengėjus, skleidėjus ir žurnalistus vienijančios organizacijos.

Nustatyta, kad Visuomenės informavimo etikos komisijos (toliau – Komisija) nariai bus skiriami trejų metų kadencijai ir jais galės būti ne ilgiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Po vieną savo atstovą į Komisiją deleguos Asociacijos nariai, vieną atstovą – LRT, tris narius – Medijų taryba. Kandidatus Medijų tarybai teiks universitetai, vykdantys žurnalistikos studijų programą. Komisijos nariu galės būti aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir ne mažesnę kaip penkerių metų žurnalistinio, teisinio ar su žiniasklaidos veikla susijusio darbo patirtį turintis asmuo.

Įstatymas taip pat patikslintas nustatant, kad Komisijos priimti sprendimai dėl profesinės etikos pažeidimų bus skelbiami pažeidimą padariusioje visuomenės informavimo priemonėje ir Asociacijos tinklalapyje, atsisakant šiuo metu galiojančios nuostatos, kad, viešosios informacijos rengėjui ir (arba) skleidėjui per dvi savaites nepaskelbus Komisijos sprendimo dėl profesinės etikos ar kitų pažeidimų savo visuomenės informavimo priemonėje, šis sprendimas paskelbiamas per Lietuvos nacionalinio radijo pirmąją programą, paskelbimo išlaidas apmokant pažeidėjui. Ši nuostata išbraukta ir dėl to, kad joje nurodoma Lietuvos nacionalinio radijo pirmoji programa nebeegzistuoja.

Už Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimus (projektas Nr. XIVP-1796(3)) balsavo 81, prieš buvo vienas, susilaikė penki Seimo nariai.

Šiuo metu galiojančiame įstatyme įtvirtinta, kad žurnalistų profesinės etikos laikymąsi užtikrina viešosios informacijos rengėjus, skleidėjus ir žurnalistus vienijanti Visuomenės informavimo etikos asociacija. Sprendimus dėl konkrečių skundų priima iš Asociacijos narių deleguotų narių sudaryta Visuomenės informavimo etikos komisija. Asociaciją sudaro organizacijos, kurios vienija viešosios informacijos rengėjus, skleidėjus ir žurnalistus ir kurių narių veiklai taikomos Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso normos: Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų draugija, Interneto žiniasklaidos asociacija, Lietuvos radijo ir televizijos asociacija, Regioninių televizijų asociacija, Lietuvos kabelinės televizijos asociacija, Nacionalinė rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacija.

**Parengė Saulė Eglė Trembo
Informacijos ir komunikacijos departamento
Spaudos biuro vyriausioji specialistė**

KAS, KUR, KADA – NUO 2024 M. LIEPOS IKI SPALIO

LŽS sporto žurnalistų klubo „PRESS'as“ komanda, šiemet laimėjusi Druskininkuose vykusį tarptautinį žurnalistų futbolo turnyrą, su savo sirgaliais... Plačiau 61–62 p.
Leonardo Skirpsto nuotr.

Liepos 24 d. Klaipėdos kultūros fabrike įvyko diskusija „Tautinių mažumų žiniasklaidos vartojimo tendencijos“. Svarstytos temos: Lietuvos žiniasklaida, tautinės bendruomenės ir naujoji migracija – ką tautinės mažumos skaito, žiūri, klauso? Kokie pokyčiai įvyko Lietuvos rusakalbėje

žiniasklaidoje per dvejus karo Ukrainoje metus? Ką renkasi skaityti, žiūrėti ir klausyti Lietuvos tautinės bendruomenės bei migrantų grupės iš Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos ir kitų šalių? Kaip kūrėsi ar keitėsi lietuviška žiniasklaida, kurianti turinį šioms auditorijoms?

Iš kairės: Dainius Radzevičius, Dmitrijus Semenovs, Olegas Jerofejevas ir Ilya Klishinas.

Diskusijoje, kurią surengė portalas DELFI ir Rytų Europos studijų centras, dalyvavo „Telegram“ grupės „Banga“ (Волна) vyr. redaktorius, medijų konsultantas Ilya Klishinas, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius ir Delfi.ru vyr. redaktorius Olegas Jerofejevas. Diskusiją moderavo žurnalistas Dmitrijus Semenovs.

Rugpjūčio 30 d. žurnalistiniame „Olimpe“ Kauno miesto vicemeras Tomas Jarusevičius įteikė laikraščio „Akistata“ žurnalistei, Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) narei Aurelijai Žutautienei garbingą „Tauro“ statulėlę, kuria apdovanojami asmenys už nuopelnus įgyvendinant pilietines iniciatyvas, kuriant teigiamą miesto įvaizdį bei pasiekimus profesinėje srityje, taip pat darbo ir asmeninio jubiliejaus proga.

A. Žutautienė prieš keturis dešimtmečius pravėrė Lietuvos radijo ir televizijos Kauno redakcijos duris ir, paėmusi į rankas mikrofoną, keliskart per savaitę rengė interviu ir reportažus. Viskas jai sekėsi, buvo gerbiama kolegų, priimta į LŽS. Tačiau po 1991-ųjų sausio įvykių, kai tą naktį vienintelis Kauno radijas transliavo laidas šaliai ir Europai, LRT panaikino Kauno redakcijos radijo skyrių.

Aurelija neliko be kūrybinio darbo, nes jos vyras Vytautas Žutautas 1990-aisiais tapo laikraščio „Akistata“ steigėju ir leidėju, todėl kolegė buvo populiarus šeimos leidinio kūrėja. Nors laikraščio savininkai jau kiti, ir dabar ji dirba „Akistatoje“. Šioje redakcijoje ji jau trisdešimt ketverius metus.

Žurnalistų Žutautų šeima užsiima ir labdara. Finansavimą autorių knygas, 1997 m. savo lėšomis prisidėjo prie V. Putvinskio g. 48 namo, kuriame dabar įsikūrę Kauno žurnalistų namai, atstatymo. Senutėlio 144 metų pastato rekonstrukcijai tada reikėjo net keturių šimtų tūkstančių litų. Žutautų paaukoti penki tūkstančiai litų ne tik buvo svarbus pinigine prasme, bet ir kitus paskatino nenuleisti rankų ir sėkmingai užbaigti žurnalistų namo rekonstrukciją.

A. Žutautienė prieš dvi dešimtis metų buvo apdovanota Kauno miesto burmistro Jono Vileišio žalvariniu medaliu, taip pat LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Rugpjūčio 31 d. LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai leidosi į ilgą kelionę Sūduvos link. Paprastai į bendras keliones pajūrio žurnalistai važiuoja savo mašinomis, šįkart 30 žmonių išvyko autobusu. Marijampolės turizmo informacijos centro gidė supažindino su miestu, keliautojus džiugino gatvių meninė kūryba, gražus apželdinimas, įspūdingi parkai ir istorija.

Žurnalistai aplankė Jono Basanavičiaus tėviškę – muziejų Ožkabaluose ir gražų ažuolyną, įspūdingą Bartninkų

Tomas Jarusevičius įteikė Aurelijai Žutautienei garbingą apdovanojimą.

Alberto Švenčionio nuotr.

bažnyčią Vilkaviškio rajone, kurioje buvo pakrikštytas mūsų tautos patriarchas.

Nustebino draugiška aplinkai Vilkaviškio autobusų stotis. Ją statant nebuvo nukirsti medžiai, jie darniai įsiliejo į statinio kompleksą. Didžiausią įspūdį paliko Sūduvos perlas – Vištyčio ežeras, prie kurio kempinge žurnalistai nakvojo, džiaugėsi gamtos grožybėmis, ėjo į kelių kilometrų žygį pakrantėmis.

Pajūrio žurnalistai Marijampolėje.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nuotr.

Simpoziume „Nida. Sutikti fotografiją“.
Rengėjų nuotrauka

Rugsėjo 9–15 d. jau 47-ąjį kartą įvyko tarptautinis fotografijos simpoziumas „Nida. Sutikti fotografiją“. Jis pakvietė pasinerti į savaitę trukusį kūrybinių dirbtuvių, parodų, naktinių projekcijų, paskaitų ir menininkų prisistatymų maratoną.

Dar 1973 m. dienos šviesą išvydęs tarptautinis fotografijos simpoziumas kasmet suburia apie 300 dalyvių ir yra tapęs vienu svarbiausių bei didžiausių fotografijai skirtų renginių Baltijos šalyse. Tradiciškai Nidoje vykstantis simpoziumas šįkart fotografijos entuziastus ir profesionalus stebino naujais akcentais. Anot parodų kuratorės, Lietuvos fotomenininkų sąjungos (LFS) pirmininkės ir simpoziumo programos sudarytojos Vilmos Samulionytės, šiųmetis renginio išskirtinumas – kaip kūrėjai prisistatantys organizatoriai.

„LFS visą laiką buvo menininkų įkurta ir valdoma organizacija. Tai reiškia, kad simpoziumą metai iš metų kuria žmonės, kasdien kvėpuojantys fotografija, stebintys, kaip ji vystosi ir kinta, turintys platų supratimą apie šią mediją ir norintys juo dalintis. Natūralu, kad idėja pristatyti savo darbus ir mums išlįsti iš kulisių tokioje aplinkoje gimė natūraliai. Tiek aš, tiek Gytis Skudzinskas, Donatas Stankevičius ar Dalia Mikonytė vis dar esame daugiau ar mažiau aktyvūs kūrybos lauke. Visi mes – labai skirtingi menininkai, galintys kritiškai pažvelgti vieni į kitus, užkurti pokalbį ir diskusiją. Tikiuosi, kad auditorijai buvo įdomu išgirsti ir pamatyti, kas vyksta ir ant mūsų kūrybos darbatalio, – sakė V. Samulionytė. – Simpoziumo esmė – atvykti į Nidą ir betarpiškai pabendrauti apie kūrybą – bandome išlaikyti ir jam plečiantis, tuo pat

metu ieškodami naujų ir aktualių būdų didinti kultūros prieinamumą, skatinti fotografijos raiškos įvairovę. Apskritai į fotomeno lauką per šį renginį patekau ir aš, čia užaugo ir susiformavo kelios reikšmingos teoretikų ir menininkų kartos. Nepaisant to, esame atviri visiems – ir profesionalams, ir su fotografija beveik nesusiduriantiems žmonėms. Juk galimybė neformaliai pabendrauti su menininkais, pasiklausti akademikų įžvalgų ir gerai praleisti laiką rudenejančioje Neringoje – ypatinga.“

Pirmosiomis simpoziumo dienomis dalyviai buvo kviečiami įsitraukti į tris unikalias kūrybines dirbtuves su patyrusiais fotomenininkais. Menininkė, fotografė ir leidyklos „Replika Publishing“ įkūrėja Youvalle Levy dirbtuvių dalyvius mokė kurti *zinas* – nedidelio tiražo, nepriklausomai leidžiamos spaudos, išsiskiriančios nestandartiniais meniniais sprendimais. Fotomenininkas Mindaugas Janušaitis įtraukė į RA4 spalvoto reverso analoginio proceso dirbtuves, kurių metu buvo fotografuojama su didelio formato kamera ir mėgaujama momentiniais spalvotais vaizdais, gimstančiais tiesiog vietoje. Trečiąsias dirbtuves rengė fotomenininkas Arturas Valiauga, pakvietęs žvelgti į socialinį aplinkos portretą ir nagrinėti autorius autentiškumą bei fotografijos dokumentalumą.

Nidoje taip pat buvo pristatytos trys parodos: Lietuvos menininkų Gintauto Trimako ir leivos Maslinskaitės, šiemet rezidavusios ir kūrusios Nidoje, bei iš Bosnijos ir Hercegovinos kilusio fotomenininko Sergejaus Vutuco, savo parodos atidarymo metu pakvietusio dalyvius į unikalų performansą.

Kaip ir kasmet, simpoziumo dalyvių laukė rytinės Lietuvos ir užsienio lektorių paskaitos, padėjusios jiems plačiau suvokti savo ar kitų menininkų kūrybą. Tarp lektorių buvo tokios mūsų šalyje žinomos asmenybės, kaip Agnė Narušytė, Laima Kreivytė, Agnė Gintalaitė, Tomas Pabedinskas, Paulius Petraitis, Jogintė Bučinskaitė ir Geistė Kinčinaitytė. Prie jų prisijungė ir užsienio akademikai ar menininkai: meno istorikas iš Lenkijos Adamas Mazuras, apžvelgęs savo šalies fotografijos institucinį kraštovaizdį, Ispanijos fotografas ir festivalio „PHotoESPAÑA“ generalinis koordinatorius Juanas Varela, pristatęs pasaulyje lyderiaujančią fotografijos ir vizualiųjų menų renginį. Fotografijos centro Nykyka atstovės Terhi Asumaniemi ir Liisa Mäkinen iš Suomijos pristatė Tamperės širdyje veikiančią galeriją, o estų menininkas Paulas Kuimetas dalijosi pastabomis apie modernistinę ir šiuolaikinę fotografiją.

Vakarinėje simpoziumo dalyje jo dalyvių tradiciškai laukė menininkų prisistatymai, kurių metu autoriai ne tik pateikė savo kūrybos pavyzdžių, bet ir plačiau papasakojo apie savo darbus ir jų kūrimo kontekstą. Savo kūrybos užkulisius atvėrė tokie Lietuvos menininkai, kaip Eglė Vertelkaitė, Ieva Stankutė, Ieva Maslinskaitė, Kotryna Ūla Kiliulytė, Gintaras Česonis, Mindaugas Kavaliauskas, Malvina Jelinskaitė, Vytenis Jankūnas, Arūnas Kulikauskas. Į prisistatymus pakvietė ir vizualaus meno kūrėja iš Estijos Ruudu Ulas, dokumentine fotografija užsiimantis Simonas Chang iš Taiwan, apie fotografiją pasakojęs iš ilgamečio Europos migranto perspektyvos.

Rugsėjo 11 d. Vilniuje, Žurnalistų namuose, įvyko LŽS Senjorų klubo narių susirinkimas, kurio darbotvarkėje – LŽS, Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) ir Lietuvos dailininkų sąjungos nario Alberto Vaidilos meninio albumo „100 žurnalistų portretų“ aptarimas. „Šia knyga kolega A. Vaidila sukūrė paminklus mūsų kolegoms“, – pristatydamas albumą sakė Senjorų klubo pirmininkas Ipolitas Skridla. A. Vaidila papasakojo, kaip kūrė žurnalistų portretus, su kokiomis problemomis susidūrė rengdamas spaudai meninį albumą. Apie knygą ir jos autorių kalbėjo LŽS ir NŽKA pirmininkas Dainius Radzevičius, kolegos Kęstutis Šiaulytis, Vytautas Žeimantas, Apolinaras Juodpusis, albumą išleidęs leidyklos „Trys žvaigždutės“ vadovas Jeronimas Laucius, kiti.

Rugsėjo 13 d. Vilniuje, kultūros bare „Paviljonas“, įvyko Romo Sakadolskio žurnalistikos forumas. Sveikinimo kalbą pasakė Emilija Sakadolskienė. Aurimas Perednis kalbėjo tema „Kas žurnalistikoje pasikeitė per metus?“.

Pirmąją forumo dalį vedė Živilė Kropaitė-Basiulė. Pranešimą „Profesionalo išpažintis“ pristatė Augustinas Šemelis, Laisvė Radzevičienė ir Agnė Narušytė. Podiumo diskusijoje „Rinkimai. Kodėl nuobodu?“ dalyvavo Dovilė Jakniūnaitė,

Viktoras Bachmetjevas, Rosita Vaičiulė. Moderavo Rasa Tapinienė.

Po pietų pertraukos Audronė Nugaraitė skaitė pranešimą „Kaip aš matau žurnalistiką? Romas Sakadolskis: „Žurnalistas turi ypatingą atsakomybę piliečiams“. Raimondas Kuodis ir Antanas Jonušas kalbėjo tema „Kaip aš matau žurnalistiką?“.

Podiumo diskusijoje „Ką lošimų skandalas parodė apie mūsų žiniasklaidą ir žurnalistiką?“ dalyvavo Rolandas Barysas, Vaida Budrienė, Donatas Večerskis, Birutė Davidonytė. Moderavo Rytis Zemkauskas ir Edmundas Jakilaitis.

Tema „Ką veikti pasaulyje, kuriame niekas nepatikrinama?“ kalbėjo Šarūnas Černiauskas, Jurga Tvaskienė, Eglė Zicari, Dionizas Litvaitis, Vytautė Merkytė. Moderavo Eglė Murauskaitė.

FM99 direktorius, Regioninių radijo stočių asociacijos vadovas Liudas Ramanauskas kalbėjo tema „Regiono žurnalistika. Ar aš galiu netarnauti feodalui?“. Pranešimus skaitė Laurynas Šeškus ir Jamesas Lemay.

Antrąją forumo dalį vedė Ž. Kropaitė-Basiulė ir R. Zemkauskas.

Diskusijoje „Kaip žiniasklaida ruošiasi darbui krizės, konflikto, ekstremalios situacijos atveju?“ dalyvavo Vaidotas Beniušis, Benas Gerdžiūnas, Tomas Rytel, Daiva Ulbinaitė, kiti. Moderavo Artūras Morozovas. Vėliau buvo teikiami įvairūs apdovanojimai.

Forumo iniciatyvinė grupė: E. Sakadolskienė, Auksė Balčytienė, Paulius Gritėnas, E. Jakilaitis, Renata Matkevičienė, A. Morozovas, A. Nugaraitė, Donatas Puslys, Rytas Staselis, R. Zemkauskas, Ina Žurkuvienė.

Rugsėjo 14 d. Malaišių kaime įvyko jau 16-osios Vaižgantinės, skirtos čia gimusio rašytojo, pirmojo Lietuvių rašytojų ir žurnalistų sąjungos pirmininko Juozo Tumo-Vaižganto 155-osioms gimimo metinėms paminėti. Šventinę nuotaiką kūrė ansamblių pasirodymai, tradicinis laužas, premijų teikimo ceremonijos ir fotografijų parodos. Renginį vedė Anykščių kultūros centro direktoriaus pavaduotoja kūrybiniam darbui Vilma Paulauskaitė.

Kaip ir kasmet, įteikta J. Tumo-Vaižganto premija, prie kurios įsteigimo šiais metais prisijungė ir Anykščių rajono savivaldybė. Ją gavo humanitarinių mokslų daktarė Gitana Vanagaitė už J. Tumo-Vaižganto asmenybės ir kūrybos analizę monografijoje „Vaižganto asmuo ir kūryba: krikščionybės ir modernybės sąveika“. Premiją įteikė Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkė Birutė Jonuškaitė, LŽS ir NŽKA pirmininkas

Juozo Tumo-Vaižganto premija – Gitanai Vanagaitei.

Dainius Radzevičius. Laureatė savo kalboje akcentavo J. Tumo-Vaižganto asmeninio gyvenimo svarbą.

16-osios Vaižganto mažosios premijos „Už nuopelnus Svėdasų kraštui“ laureatu tapo Petras Baronas. Šią premiją įsteigė Svėdasų seniūnija ir Vaižgantiečių klubas „Pragiedrulus“.

Anykščių rajono savivaldybės padėką gavo žurnalistas, kraštotyrininkas ir LŽS narys Vytautas Bagdonas, šiais metais išleidęs knygą „Rugsėjo takais – į Vaižgantines“.

Šventėje koncertavo Anykščių kultūros centro Leliūnų skyriaus ir Elmininkų bendruomenės folkloro ansamblis „Elmiškis“ (vadovė Irena Kuliavienė), Anykščių kultūros centro tradicinių kanklių ansamblis „Laumakė“ (vadovė Asta Motuzienė).

Iki renginio pradžios buvo galimybė aplankyti Kunigiškių I kaime (netoli Malaišių) veikiančią, neseniai po renovacijos atidarytą Svėdasų krašto muziejų ir apžiūrėti atnaujintas ekspozicijas.

Rugsėjo 14 ir 15 d. Druskininkuose vyko LŽS sporto žurnalistų klubo „PRESS'as“ ir Lietuvos sporto žurnalistų federacijos (LSŽF) surengtas tarptautinis žurnalistų futbolo turnyras. Tai jau tradicinis devynioliktą kartą vykęs renginys. Šiemet futbolo turnyre varžėsi dešimt žurnalistų ekipų iš devynių šalių: Armėnijos, Baltarusijos, Egipto, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Sakartvelo, Ukrainos ir Vengrijos.

„Lietuvoje nuo 2005 m. organizuojamas turnyras tapo didžiausiu ir seniausiu vykstančiu žurnalistų turnyru Europoje. Prestižiniu tapusį turnyrą visi nori laimėti, todėl stadione verda dar didesnės aistros negu profesionalų rungtynėse. Bet turnyre dalyvaujantiems žurnalistams svarbu ne tik rezultatai futbolo aikštėje. Labai svarbu užmegzti ryšius tarp kolegų ir padėti vieni kitiems tiek dirbant tiesioginį darbą, tiek ir gyvenimiškose situacijose. Karo siaubus išgyvenančios Ukrainos žurnalistai gebjė vėl atvykti į turnyrą ir su

2024 m. Juozo Tumo-Vaižganto premijos iniciatoriai.
Vytauto Bagdono ir Aldonos Bagdonienės nuotr.

humanitarine misija. Lietuvoje daug pagalbos sulaukia ir iš Baltarusijos pabėgę šios šalies žurnalistai. Idėja rengti žurnalistų turnyrus užsikrėtė ir kitų šalių žurnalistai, todėl tokie kolegiški susitikimai jau tampa gražia tradicija“, – teigė LSŽF ir „PRESS'o“ vadovas Tautvydas Vencevičius.

Šiomet po dešimties metų pertraukos stipriausia turnyre tapo ir pagrindinio rėmėjo „TOPsport“ įsteigtą taurę laimėjo turnyro šeimininkė „PRESS'o“ komanda. Su visomis komandomis sužaidęs „PRESS'as“ surinko 21 tašką ir galutinėje rikiuotėje dviem taškais aplenkė egiptiečius. Trečioje vietoje buvo Sakartvelo rinktinė, sukaupusi 17 taškų. Tiek pat taškų, kaip ir bronzą laimėję kartvelai, gavo ir Lenkijos rinktinė bei Lietuvoje dirbančių diktatoriaus valdomą šalį palikusių baltarusių žiniasklaidos atstovų komanda. Lenkams ketvirtą, o baltarusiams penktą vietą lėmė tarpusavio rungtynių rezultatai. Tik šeštoje vietoje surinkę 16 taškų liko praėjusių dviejų turnyrų nugalėtojai Armėnijos žurnalistai. Toliau išsirikiavo Ukrainos (13 taškų), Vengrijos (7 taškai), antroji mūsų šalies komanda – Kauno žurnalistai (3 taškai) bei be taškų likusi Latvijos komanda.

Geriausiu turnyro žaidėju išrinktas „PRESS'o“ saugas Ervinas Kvitkauskas. Kartu su juo ir T. Vencevičiumi čempionų gretose taip pat rungtyniavo Marius Bagdonas, Aurimas Tamulionis, Kęstas Rimkus, Romanas Buršteinas, Karolis Tretjakas, Rimas Mauricas, Raimundas Celencevičius ir kiti žiniasklaidos atstovai. Čempionai ir prizinininkai buvo apdovanoti specialiai turnyru sukurtais „SportCup“ medaliais ir taurėmis, o individualiai pasižymėję žaidėjai – advokatų kontoros „Noewe“ ir aprangos gamintojo „Hummel“ prizais – Lietuvos rinktinės marškinėliais.

Taurę virš galvų kėlę „PRESS'o“ atstovai tai darė penktąjį kartą per visą varžybų istoriją. Keturis kartus šiame turnyre triumfavo kaimynai iš Baltarusijos, tris pergales šventė Lenkijos atstovai, po dvi – Moldova ir Armėnija, po kartą laimėjo čekai, ukrainiečiai ir Vilniaus universiteto žurnalistikos studentai.

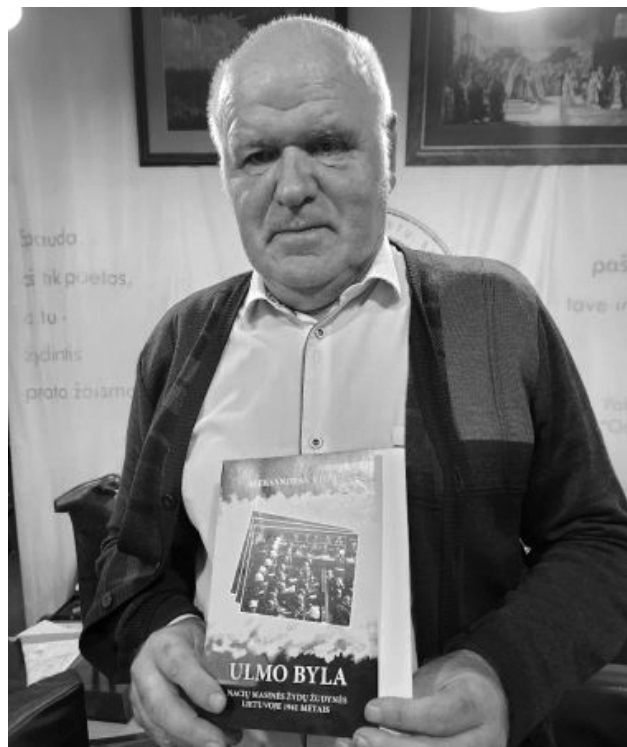
Turnyro dalyvius sveikino nuo 2010 m. turnyrą priimančių Druskininkų meras Ričardas Malinauskas ir Lietuvos futbolo federacijos prezidentas Edgaras Stankevičius.

„Kitais metais Lietuvoje vyks jubiliejinis 20-asis tarptautinis žurnalistų futbolo turnyras. Prie turnyro organizavimo svariai prisidėjęs Lietuvos futbolo federacijai, norime dar labiau padidinti dalyvių skaičių ir į turnyrą pritraukti dar daugiau šalių žurnalistų komandų. Jau seniai svajojame surengti Europos žurnalistų futbolo čempionatą ir tokią idėją palaiko netgi UEFA atstovai. Stengsimės, kad šios idėjos būtų realizuotos ir kitais metais Lietuvoje vyktų istorinis žurnalistų Europos čempionatas“, – tvirtino T. Vencevičius.

TARPTAUTINIO ŽURNALISTŲ FUTBOLO TURNYRO NUGALĖTOJAI:

2005 m.	Minskas (Baltarusija);
2006 m.	Vilnius (Lietuva);
2007 m.	Varšuva (Lenkija);
2008 m.	Vilnius (Lietuva);
2009 m.	Vilniaus universiteto žurnalistikos studentai (Lietuva);
2010 m.	Vilnius (Lietuva);
2011 m.	Varšuva (Lenkija);
2012 m.	Varšuva (Lenkija);
2013 m.	Odesa (Ukraina);
2014 m.	Vilnius (Lietuva);
2015 m.	Minskas (Baltarusija);
2016 m.	Praha (Čekija);
2017 m.	Minskas (Baltarusija);
2018 m.	Minskas (Baltarusija);
2019 m.	Kišiniovas (Moldova);
2020 m.	nevyko dėl pandemijos;
2021 m.	Kišiniovas (Moldova);
2022 m.	Jerevanas (Armėnija);
2023 m.	Jerevanas (Armėnija);
2024 m.	Vilnius (Lietuva).

Rugsėjo 16 d. žurnalistiniame „Olimpe“ susirinko Kauno žurnalistų senjorų klubo MES nariai. Šį klubą sumanė ir įkūrė LŽS narys Vytautas Andrejaitis. 2004 m. vasario 16 d.

Aleksandras Vitkus išreiškė viltį visus pakviesti į savo naujos istorinės knygos „Ulmo byla“ pristatymą. Alberto Švenčionio nuotr.

Žurnalistų senjorų klubo MES nariai.
Alberto Švenčionio nuotr.

įvyko pirmasis klubo MES narių susirinkimas. Iš to susirinkimo dalyvių liko tik trys – Vladimiras Beresniovas, Vladas Dekšnys ir Vidas Mačiulis. Išėjusius amžinybėn pakeitė kiti senjorai.

Kaip visada, kupina naujų kūrybinių sumanymų buvo XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė, LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos narė Dalia Poškienė. Visą vasarą ji rūpinosi draugijos, kurioje yra ir penki žurnalistai, veikla. Jai vadovaujant baigiamas rengti solidus, jau aštuntasis XXVII knygos mėgėjų draugijos metraštis. Rugsėjo 20-ąją kolegė kvietė Kaune paminėti Lietuvos diplomato, žvalgo, dviejų Vyčio Kryžiaus ordinų kavaliariaus Jono Polovinsko-Budrio (1889–1964) mirties 60-ąsias metines.

LŽS narys prof. Aleksandras Vitkus išreiškė viltį visus pakviesti į savo naujos istorinės knygos „Ulmo byla“ pristatymą. Kol kas kolegoms jis parodė tik knygos viršelį, kurį sukūrė kolega dailininkas, MES klubo pirmininkas V. Beresniovas.

LŽS narė Angelė Pabricaitė klubo narių sueigoje kalbėjo apie būsimus savo darbus, vienijant Žaliakalnio bendruomenę ir

įgyvendinant svarbų projektą. Plačiau interneto svetainėje www.kaunozurnalistai.lt.

Rugsėjo 24 d. Vilniuje, Žurnalistų namuose, LŽS Profesinio meistriškumo komitetas surengė diskusiją „Ko iš politikų ir žiniasklaidos tikisi visuomenė?“.

Politikai, žiniasklaidos, verslo atstovai nuolat tiria žmonių nuomones apie įvairius dalykus – vertybes, poreikius ar net svajones. Kuo palankesnio kiekvienos visuomenės grupės požiūrio besitikintys asmenys stengiasi įtiki, patikti ar net pataikauti auditorijai. Todėl siekdami skatinti diskusijas apie žiniasklaidos ir politikos kokybę renginio organizatoriai pakvietė žurnalistus dalyvauti susitikime su ekspertais, kurie padėjo lengviau suprasti, ko iš politikų ar žiniasklaidos tikisi įvairios auditorijos.

Diskusijoje dalyvavo „Vilmorus“ direktorius Vladas Gaidys, KANTAR Medijų tyrimų ir įžvalgų vadovė Lina Petraitienė, KANTAR Medijų ir reklamos monitoringo tyrimų vadovė Giedrė Juronienė, žurnalistai. Renginio moderatoriai – prof. Audronė Nugaraitė ir Dainius Radzevičius.

Parengė VYTAUTAS ŽEIMANTAS

R E M I A

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Algimantas Mikuta

1943 05 13 Mažeikiai – 2024 08 14 Kaunas,
redaktorius, poetas, vertėjas.

1960 m. baigė Mažeikių vidurinę mokyklą. 1960–1964 m. Kauno politechnikos institute studijavo pramonės ekonomiką, 1965–1967 m. – Vilniaus universitete žurnalistiką. 1967–1972 m. žurnalo „Nemunas“ skyriaus vedėjas, 1991–2004 m. redaktorius.

Nuo 1966 m. Lietuvos rašytojų sąjungos (LRS) narys. 1972–1982 m. LRS Kauno skyriaus literatūrinis konsultantas, pirmininkas, 1982–1988 m. atsakingasis sekretorius.

Išleido poezijos rinkinius „Gėlės braižykloje“ (1962), „Spektras“ (1965), „Paukščių žemė“ (1968), „Ašmenys“ (1970), „Mūsų automobiliai“ (1972), „Šiandien piešime žaibus“ (1973), „Švytuoklė“ (1978), „Žalios vyšnios“ (1981), „Apuoko valanda“ (1984), „Juodasis pėstininkas“ (1998), „Aštuoneiliai“ (2002), „Šeško šokis“ (2007), „Veranda“ (2010), „Keltininkas“ (2013), „Gyvenau be laikrodžio“ (2014), „Paukšteliai laksto pažemiais“ (2023), satyros rinkinį „Palubinskas ir Pažemeckas“ (2003), posakių knygą „Blakutės“ (2012), publicistikos „Kompostas: dešimties metų (1996–2005) užrašai“ (2009), „Iš languotų sąsiuvinii: dešimties metų (2011–2020) užrašai“ (2023).

Išvertė Č. Aitmatovo, M. Bulgakovo, R. Gamzatovo, G. Markovo, B. Pasternako, K. Paustovskio, O. Suleimenovo ir kitų kūrybos. Jo poetinė kūryba versta į keliolika užsienio kalbų. Sukurta daugiau kaip 50 dainų pagal jo tekstus.

„Poezijos pavasario“ (1979), literatūrinės „Varpų“ premijos (2002), Salomėjos Nėries premijos (2003), Bernardo Brazdžio literatūrinės ir LRS premijų (abi 2014) laureatas. Apdovanotas LDK Gedimino ordino medaliu (2003). Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

Rolandas Rastauskas

1954 10 13 Šiauliai – 2024 09 05 Vilnius,
žurnalistas, poetas, dramaturgas, eseistas, vertėjas.

Vilniaus universitete baigė anglistiką. Stažavosi Londono karališkojoje dramos akademijoje (RADA), Londono nacionaliniame, Edinburgo „The Traverse“ ir Skarboro „Stephen Joseph“ teatruose. 1978–1986 m. dirbo Operos ir baleto teatre vyr. redaktoriumi, dėstė visuotinę literatūrą Vilniaus universitete, nuo 1986-ųjų – Klaipėdos universitete.

1989–1990 m. buvo „Atgimimo“, 1993–2003 m. „Lietuvos ryto“, 2003–2004 m. „Akiračių“ (Čikaga), 2005–2015 m. „Verslo klasės“ skiltininkas. 1972 m. R. Rastauskas debiutavo su pjese „Lenktynių aitvaras“, išleido eilėraščių ir esė rinkinių, teatrinių istorijų knygą „Bermudų trikampis“, parengė prozos inscenizacijų, parašė scenarijų, sukūrė skaitymo performansų. LRS narys nuo 1990 m.

Kaip skaitymo performansų kūrėjas ir atlikėjas, dalyvavo tarptautiniuose literatūros ir šiuolaikinio meno festivaliuose Berlyne, Gente, Perigo, Stokholme, Kyjive.

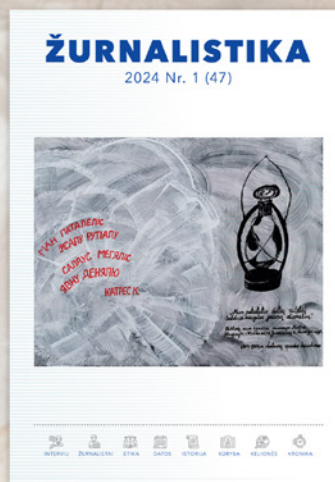
R. Rastauskas žinomas ir slapyvardžiu RoRa. Apie jį 2006 m. sukurtas televizijos filmas „Vaikštūnas RoRa“.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto literatūros premijos (2005), Ievos Simonaitytės premijos (2006), Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos (2010), Jotvingių premijos (2015), Jurgio Kunčino premijos (2020) laureatas. Apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi (2015). Palaidotas Palangos kapinėse.

**ESATE ŽURNALISTAS?
DOMITĖS ŽINIASKLAIDA?**

**TADA JŪSŲ DRAUGAS –
ŽURNALAS „ŽURNALISTIKA“.**

„Žurnalistika“ leidžiama nuo 1973 metų.
Per metus išeina 4 žurnalo numeriai.
Leidžia Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija.
Partneris – Lietuvos žurnalistų sąjunga.

**PRENUMERUOKITE
ŽURNALISTIKĄ**

ŽURNALISTIKA. Indeksas 5329. Prenumeratos kaina Lietuvos pašte metams 26,88 euro, pusei metų – 13,44 euro.
Prenumeruoti galite Lietuvos pašto ar „PayPost“ skyriuose,
internetu www.prenumeruok.lt ir telefonu 8 700 55 400.

„Žurnalistikoje“ apžvelgiami svarbiausi metų įvykiai, Lietuvos žurnalistų veikla, nagrinėjami žurnalistikos istorijos, teorijos ir praktikos klausimai, pateikiami publicistiniai ir kritikos straipsniai, žurnalistų kelionių įspūdžiai, spausdinamos knygų ir kitų leidinių recenzijos, komentuojami tarptautinio žurnalistų gyvenimo įvykiai.

Taip žurnale atsiskleidžia visa žurnalistinio gyvenimo virtuvė.

TURINYS

VYTAUTO GEDGAUDO PREMIJOS LAUREATAI

- 3 Eldoradas Butrimas: apie karą ir Rusijos nusikaltimus Ukrainoje

ANTANO MACIJAUSKO PREMIJOS LAUREATAI

- 6 Lietuvių kalbos gynėjo Antano Macijausko premija -
žurnalistei Danguolei Bunikienei

MATO ŠALČIAUS PREMIJOS LAUREATAI

- 10 Mato Šalčiaus premija - žurnalistui Viktorui Jakovlevui

VISUOMENĖ IR ŽINIASKLAIDA

- 13 Kaip kovoti su dezinformacija demokratinėse šalyse?

ŽURNALISTŲ PROFESINIS JUDĖJIMAS ŠIANDIEN

- 19 Jolanta Beniušytė: „Lietuvos žurnalistų sąjunga - vienintelė mano partija“

GINKIME ŽURNALISTŲ TEISES

- 25 Viktorija Čmilytė-Nielsen siūlo teisiškai stiprinti žurnalistų apsaugą
27 Valdžios įstaigų nepagrįsti ribojimai žurnalistams rinkti informaciją -
grėsmė demokratijai

REGIONINĖ ŽINIASKLAIDA

- 28 Šiauriečių savaitraštis „Etaplius“: žurnalistų smalsumas vedė ir
tebeveda pirmyn

OLIMPINIS JUDĖJIMAS IR ŽINIASKLAIDA

- 32 Spaudos atstovas olimpinėse žaidynėse. Ką jis veikia?
37 Paryžiaus olimpinės žaidynės žurnalistų ir dailininko akimis

ŽURNALISTAS IR MENAS

- 40 Įspūdingi Alberto Vaidilos žurnalistų portretai

SUKAKTYS, JUBILIEJAI

- 44 Jonas Avyžius prie rašomojo stalo

ŽINIASKLAIDA IR ĮSTATYMAI

- 56 Seimas patobulino žiniasklaidos savireguliacijos modelį

LIETUVOS ŽURNALISTAI: ĮVYKIŲ KRONIKA

- 57 Kas, kur, kada - nuo 2024 m. liepos iki spalio

64 TYLOS MINUTĖ

ISSN 0135-1346

9 770135 134000